

KOMISIJA EVROPSKIH ZAJEDNICA

Brisel, 5.11.2008.
COM(2008) 647

SAOPŠTENJE KOMISIJE ZA EVROPSKO VIJEĆE I PARLAMENT

Strategija proširenja i ključni izazovi 2008.-2009.

{SEC(2008)2692}
{SEC(2008)2693}
{SEC(2008)2694}
{SEC(2008)2695}
{SEC(2008)2696}
{SEC(2008)2697}
{SEC(2008)2698}
{SEC(2008)2699}

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. OSTVARIVANJE OBNOVLJENOG KONSENZUSA O PROŠIRENJU.....	4
2.1. Ostvareni napredak i preostali izazovi sa kojima se zemlje suočavaju.....	4
<i>Zapadni Balkan.....</i>	<i>4</i>
<i>Turska .....</i>	<i>6</i>
2.2. Predpristupni instrumenti: rješavanje ključnih izazova.....	7
3. AGENDA PROŠIRENJA 2008. – 2009.....	10
3.1. Ubrzavanje tempa pristupanja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji.....	10
3.2. Nastavak pregovora o pristupanju.....	13
<i>Hrvatska .....</i>	<i>13</i>
<i>Turska.....</i>	<i>13</i>
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	15
 ANEKS 1: Mapa puta za ulazak u zadnju fazu pregovora o pristupanju sa Hrvatskom.....	18
 ANEKS 2: Zaključci o Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji, Kosovu i Turskoj.....	21
<i>Albanija.....</i>	<i>21</i>
<i>Bosna i Hercegovina .....</i>	<i>27</i>
<i>Hrvatska.....</i>	<i>35</i>
<i>Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija.....</i>	<i>43</i>
<i>Crna Gora.....</i>	<i>50</i>
<i>Srbija.....</i>	<i>56</i>
<i>Kosovo.....</i>	<i>64</i>
<i>Turska.....</i>	<i>70</i>

SAOPŠTENJE KOMISIJE ZA EVROPSKO VIJEĆE I PARLAMENT

Strategija proširenja i ključni izazovi 2008. – 2009.

1. UVOD

Politika proširenja je jedan od najmoćnijih instrumenata politike EU. Ona služi za postizanje strateških interesa EU u osiguranju stabilnosti, sigurnosti i sprečavanju sukoba. Ova politika je pomogla povećanju prosperiteta i razvojnih mogućnosti, unapređenju vitalnih transportnih i energetske rute, te povećala značaj EU u svijetu. U maju 2009. godine, EU će obilježiti petu godišnjicu proširenja iz 2004.

Postojeća agenda proširenja obuhvata zemlje Zapadnog Balkana i Tursku, kojima je data perspektiva članstva u EU onda kada za to ispune neophodne uslove. Evropska perspektiva doprinijela je mir i stabilnosti, omogućila partnerima da se nose sa velikim izazovima, kakvo je bilo proglašenje nezavisnosti Kosova, a u isto vrijeme očuvala je regionalnu sigurnost. Ova perspektiva snažno podržava političke i ekonomske reforme Zapadnog Balkana i Turske. Strateški interes EU je da očuva brzinu kretanja ovog procesa na osnovu dogovorenih principa i uslova. Ovaj interes za očuvanjem stabilnosti je još više uočljiv u svjetlu nedavnih prijetnji stabilnosti istoku EU, uključujući južni Kavkaz.

Strateški značaj Turske u EU dobio je na važnosti u ključnim područjima kao što su energetska sigurnost, sprečavanje sukoba i njihovo rješavanje, te regionalna sigurnost u južnom Kavkazu i Bliskom istoku. Odnosi zemlje sa EU kroz pregovore i reforme koje su u toku, čini je jačim faktorom stabilnosti regije koja se suočava sa mnogim izazovima. Postojeće sigurnosno okruženje u Evropi takođe poziva na konsolidaciju stabilnosti i unapređenje reformi na Zapadnom Balkanu.

Na toj osnovi, dosljedno provođenje obnovljenog konsenzusa o proširenju, koje je Evropsko vijeće definisalo u decembru 2006. godine, sada je važnije nego ikad. Ovaj konsenzus se zasniva na principima konsolidacije opredijeljenosti, pravične i stroge uslovljenosti, te bolje komunikacije sa javnošću, zajedno sa kapacitetom EU da integriše nove članice.

EU je preduzela korake kako bi poboljšala kvalitet procesa proširenja, posebno uzimajući u obzir lekcije naučene iz prethodnih proširenja. Veća pažnja se sada na samom početku posvećuje vladavini prava i dobrom upravljanju. Tempo kojim se zemlja kandidat ili potencijalni kandidat približava EU odražava tempo političkih i ekonomskih reformi koje ta zemlja provodi, kao i njen kapacitet da potpuno preuzme prava i obaveza koje proizlaze iz članstva u skladu sa Kopenhagenskim kriterijima.

Sljedeća godina će biti od ključne važnosti za suočavanje sa izazovima u zemljama Zapadnog Balkana. Napredak koji su zemlje Zapadnog Balkana postigle u ispunjavanju uslova za članstvo u EU može se ubrzati pod uslovom da zemlje ispune neophodne uslove. Očekuje se da će Hrvatska ući u zadnju fazu pregovora o pristupanju do kraja

2009. godine, ukoliko u tom pogledu bude preduzela sve neophodne pripremne korake. Dalje reforme u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji približiće zemlju EU. Što se tiče zemalja koje su potencijalni kandidati za članstvo, napredak koji ostvare rezultiraće kandidatskim statusom kada pokažu svoju spremnost.

Tempo pregovora o pristupanju sa Turskom odražava tempo provođenja reformi, kao i tempo kojim Turska ispunjava relevantne uslove. Turska sada mora obnoviti napore u smjeru političkih reformi.

Međunarodna finansijska kriza je do sada imala samo ograničeni direktan uticaj na ekonomiju i finansijski sektor Zapadnog Balkana i Turske. Međutim, značajno povećanje deficita tekućeg računa sa kojim se suočila većina zemalja, povećalo je njihovu osjetljivost u pogledu vanjskih uticaja. Vanjski krediti i direktna strana ulaganja (FDI) će vjerovatno opasti kao rezultat globalne finansijske krize.

Što se tiče kiparskog pitanja, čelni ljudi zajednica kiparskih Grka i Turaka započeli su ozbiljne pregovore napore s ciljem postizanja sveobuhvatnog rješenja pod pokroviteljstvom UN-a. Komisija podržava njihove napore i spremna je pružiti tehničke savjete o pitanjima koja su u njenoj nadležnosti.

Evropska unija je jača sa stabilnim, prosperitetnim i demokratskim susjedima. Radeći zajedno na osnovu zajedničkih vrijednosti i interesa, EU i njeni susjedi mogu djelotvornije rješavati postojeće izazove. Unija će takođe intenzivirati veze sa svojim partnerima u Evropskoj politici susjedstva prema istoku u jugu kako bi ojačala uzajamnu sigurnost i prosperitet. U toku je priprema Istočnog partnerstva kao i Barselonskog procesa. Unija Mediterana će u ovom pogledu biti posebno važna.

Ovo saopštenje utvrđuje ostvareni napredak i ključne izazove sa kojima se suočavaju zemlje obuhvaćene procesom proširenja. Ono prikazuje pristup koji će Komisija imati u vođenju i pružanju podrške njihovim naporima u predstojećim godinama.

2. OSTVARIVANJE OBNOVLJENOG KONSENZUSA O PROŠIRENJU

2.1. Ostvareni napredak i preostali izazovi sa kojima se zemlje suočavaju

Zapadni Balkan

Tokom protekle godine Zapadni Balkan se približio EU, budući da je u regionu postignut napredak, iako neravnomjeran, u reformama i ispunjavanju utvrđenih kriterija i uslova. Održana je stabilnost regiona, a situacija nakon proglašenja nezavisnosti Kosova i stupanja na snagu kosovskog Ustava je uopšteno bila mirna. U regionu se i dalje bilježe velike stope rasta, zahvaljujući prije svega domaćim i stranim ulaganjima, reforme su nastavljene, a ukupni životni standard je povećan. Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) je naslijedilo Pakt stabilnosti jačajući vlasništvo nad procesom regionalne saradnje u jugoistočnoj Evropi kod direktno uključenih zemalja.

Ipak, Zapadni Balkan se danas suočava sa određenim brojem test-pitanja koja bi mogla da utiču na sigurnost, stabilnost i prosperitet regiona. Proces reforme i pomirenja još uvijek nije konačan. U većini zemalja Zapadnog Balkana izgradnja države, konsolidacija institucija kao i bolja uprava predstavljaju glavni razlog za zabrinutost. U većini zemalja je još uvijek potrebno uspostaviti profesionalnu, nezavisnu i pouzdanu državnu službu. Provođenje vladavine prava, posebno kroz reformu pravosuđa i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, ostaje ključno pitanje u cijeloj regiji. Dijalog između političkih snaga i duh kompromisa i dalje su nedovoljni, posebno kada je riječ o etničkim pitanjima. I dalje postoje neriješena pitanja između susjednih zemalja. Prosječna inflacija je povećana. Deficit tekućeg računa je značajno povećan. U nekim zemljama nezaposlenost je ostala veoma visoka. Potrebne su dalje reforme u području *zapošljavanja i socijalne politike*. Makro-ekonomski izazovi su povećani, što je rezultat manje povoljnog vanjskog okruženja, a posebno međunarodne finansijske krize.

Na nivou pojedinačnih zemalja, zabilježeno je sljedeće:

Pregovori o pristupanju Hrvatske ušli su u svoju odlučujuću fazu, što je cijeloj regiji pokazalo da je članstvo u EU realnost, u skladu sa obavezama Unije i pod uslovom da su neophodni uslovi ispunjeni.

U Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji ostvaren je napredak u određenom broju ključnih područja, što je naglašeno u Saopštenju Komisije iz marta 2008.¹ godine, posebno u pogledu reforme pravosuđa, reforme policije i ispunjavanja zahtjeva iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Ipak, nasilnički incidenti i ozbiljne nepravilnosti omeli su parlamentarne izbore. Konstruktivan politički dijalog i odlučne akcije su potrebne za provođenje reformi u skladu sa prioritetima Pristupnog partnerstva.

Albanija i dalje ostvaruje napredak u ključnim političkim reformama. Privremeni sporazum sa EU stupio je na snagu prije dvije godine, a se provodi u cjelosti i bez problema. Međutim, vladavina zakona i osiguranje funkcionisanja državnih institucija i dalje ostaje ključni izazov. Potrebno je dalje jačanje administrativnih i provedbenih kapaciteta.

Političke reforme u Crnoj Gori su napredovale. Provođenje Privremenog sporazuma koji je stupio na snagu početkom ove godine, napreduje u cjelosti i bez problema. Međutim, potrebno je nastaviti reformu pravosuđa i osnažiti vladavinu prava, što ostaje ključni izazov. Potrebno je dalje jačanje administrativnih i provedbenih kapaciteta.

Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa Bosnom i Hercegovinom potvrdilo je opredijeljenost EU za evropsku budućnost zemlje. Bosna i Hercegovina je počela provođenje Privremenog sporazuma u julu. Međutim, ključne političke vođe u oba entiteta ugrozile su ustavne elemente uspostavljene Dejtonsko-

---

¹ Zapadni Balkan: Unapređenje evropske perspektive - COM(2008)127 od 5. marta 2008. godine

pariškim mirovnim sporazumom, te su reforme vezane za EU stagnerale. Konsenzus o ključnim reformskim prioritetima je i dalje nedovoljan.

Nakon predsjedničkih i parlamentarnih izbora, Srbija je obnovila svoje opredijeljenje ka evropskoj budućnosti zasnovanoj na zajedničkim vrijednostima. Potpisan je SSP, a Privremeni sporazum će se početi provoditi čim Vijeće potvrdi da Srbija u potpunosti saraduje sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Hapšenje i privođenje Radovana Karadžića pred lice pravde predstavlja veliki korak naprijed, ali potrebno je finalizirati ovaj proces. Srbija je pokazala da ima administrativni kapacitet da postigne značajan napredak u približavanju EU. Ipak, u toku prethodne godine reforme su odložene. Refroma pravosuđa i sprečavanje korupcije ostaju i dalje važni izazovi.

Nova situacija u pogledu Kosova² dovela je do rekonfiguracije kada je riječ o prisustvu međunarodne zajednice. To bi trebalo olakšati raspoređivanje misije EULEX-a koje je trenutno u toku. Situacija na Kosovu je *sui generis* i stoga se ne može smatrati presedanom. Evropsko vijeće potvrdilo je spremnost EU da pomogne politički i ekonomski razvoj Kosova kroz jasnu evropsku perspektivu i u skladu sa evropskom perspektivom regije. Ustav koji je usvojilo Kosovo je u skladu s evropskim standardima, a usvojen je i značajan broj važnih zakona. Međutim, i dalje su prisutni ključni izazovi, posebno kada je riječ o jačanju institucija, vladavine prava i unapređenju dijaloga i pomirenja između zajednica.

Turska

Protekla godina bila je obilježena snažnim političkim tenzijama. Glavni javni tužilac podnio je zahtjev Ustavnom sudu za raspuštanje vladajuće partije zbog njenog anti-sekularnog djelovanja. Sud je odlučio da ne udovolji zahtjevu tužioca, te je umjesto toga uveo finansijsku kaznu. Ovo je pomoglo da se izbjegne ozbiljna politička kriza, te bi trebalo otvoriti mogućnosti za očuvanje dijaloga i duha kompromisa između strana.

EU je snažno osudila teroristička djela Radničke stranke Kurdistana (PKK) koja su odnijela mnogo žrtava. Oružane snage Turske izvele su nekoliko operacija usmjerenih protiv baza PKK-a u sjevernom Iraku.

Turska je imala konstruktivnu ulogu u svom okruženju i na širem području Bliskog istoka kroz aktivnu diplomatiju. Nakon krize u Gruziji, predložena je Platforma za stabilnost i saradnju u Kavkazu kako bi se promovisao dijalog između zemalja tog regiona. Predsjednik Gül posjetio je Jerevan, što je prva posjeta jednog turskog predsjednika od proglašenja nezavisnosti Armenije. U ulozi medijatora između Izraela i Sirije, Turska je uložila napore i vodila dijalog o nuklearnim pitanjima sa Iranom.

Geografsko-strateški položaj Turske obezbjeđuje zemlji ključnu ulogu u pogledu energetske sigurnosti EU, posebno kada je riječ o diversifikaciji energetske izvora. Od

---

² U okviru Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244/99

ključnog je značaja bliža saradnja između EU, Turske i ostalih zemalja u regiji, kako onih koje snabdijevaju električnom energijom tako i tranzitnih zemalja. Postojeći i budući energetske vodovi predstavljaju resurs za sve zemlje kroz čije teritorije prolaze, a posebno za Tursku. Blagovremeni završetak Južnog koridora gasa kroz brzu realizaciju planiranih projekata, a posebno gasovoda Nabuko, predstavlja jedan od najvažnijih prioriteta EU kada je u pitanju energetska sigurnost.

Postojeća vlada, snažno opredijeljena za reforme, došla je na vlast nakon slobodnih i pravednih izbora održanih u julu 2007. godine. Vlada je obnovila svoje opredjeljenje za proces pristupanja EU i relevante reforme, te najavila rad na izradi novog ustava. Određeni napredak je postignut u području slobode izražavanja i prava nemuslimanskih vjerskih zajednica. Član 301. Krivičnog zakona izmijenjen je i dopunjen u cilju očuvanja slobode izražavanja. Parlament je usvojio novi zakon o fondacijama, kojim se rješava određeni broj problema sa kojima se suočavaju nemuslimanske vjerske zajednice. Pored toga, Vlada je odlučila da završi Projekat Jugoistočna Anadolija (GAP) za ekonomski razvoj jugoistoka zemlje.

Ipak, sada je potrebno dati novi zamah reformama u cilju jačanja demokratije i ljudskih prava, modernizacije i razvoja zemlje i njenom približavanju EU. Posebnu pažnju zahtijevaju pravila vezana za političke partije, ustavnu reformu, slobodu izražavanja i prava žena.

Turska ekonomija je i dalje relativno dobra, a makro-ekonomska stabilnost je očuvana uprkos sporijem rastu BDP-a. Međunarodna finansijska kriza izazvala je izmjene u cijenama nekretnina i valute, ali do sada nije značajnije uticala na bankarski sektor. Ipak, značajne potrebe za vanjskim finansiranjem povećavaju osjetljivost u pogledu vanjskih udara. Turska sada ima funkcionalnu tržišnu ekonomiju u smislu Kopenhagenskih ekonomskih kriterija. Ona bi trebala biti u stanju podnijeti pritisak konkurencije i snaga na tržištu Unije na srednjoročnom osnovu, ukoliko nastavi sa provođenjem sveobuhvatnih reformskih programa kako bi riješila strukturne slabosti. Pored toga, međusobna ekonomska zavisnost Turske i EU je povećana.

2.2. *Predpristupni instrumenti: rješavanje ključnih izazova*

Komisija je u potpunosti iskoristila svoje predpristupne instrumente za rješavanje ključnih pitanja vezanih za izgradnju države, dobru državnu upravu, vladavinu zakona i razvoj civilnog društva, na osnovu dokumenta o strategiji proširenja iz 2007. godine. To je već polučilo značajne rezultate.

Uloženi su trajni naponi za unapređenje kvaliteta procesa proširenja, uključujući i utvrđivanje strogih mjerila (*benchmarks*) kao uslova za otvaranje i zatvaranje pregovaračkih poglavlja, te kroz nastavak izdavanja studija o uticaju o ključnim područjima politika.

Vijeće je usvojilo prijedlog Komisije da pristupna i evropska partnerstva uključe ove ključne prioritete. Komisija je intenzivirala politički dijalog, gdje se partnerstva

smatraju ključnim referentnim dokumentima. Ostvaren je i napredak u pogledu ekonomskog dijaloga kroz mehanizme predpristupnog fiskalnog nadzora.

Prioriteti iz partnerstva usmjeravali su programiranje i realizaciju pomoći u okviru Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA), što je dovelo do povećane podrške temeljnim reformama. Pomoć koja se dodjeljuje u okviru IPA-e za 2008. godinu iznosi 1,4 milijardi eura. Od 840 miliona eura odvojenih za pomoć u tranziciji i izgradnju institucija u nacionalnim programima IPA-e, 33% se sada koristi za unapređenje upravljanja, podsticanje administrativnih i pravosudnih reformi, jačanje vladavine zakona, pružanje podrške borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, promovisanje ljudskih prava, zaštitu manjina i razvoj civilnog društva. TAIEX i SIGMA³ nude pomoć u vidu slanja državnih službenika zemalja članica EU u institucije javne uprave zemalja korisnica. Srednjoročna pomoć ovim reformama uključuje *twinning* mreže između javnih uprava i programa za podršku projekata nevladinih organizacija.

Komisija je preduzela inicijativu za koordinaciju pomoći IPA-e i pomoći koju dodjeljuju međunarodne finansijske institucije i drugi donatori. Time se povećava realizacija pomoći IPA u područjima ekonomskog i socijalnog razvoja. Pokrenut je Instrument za infrastrukturne projekte sa Evropskom investicijskom bankom, Evropskom bankom za obnovu i razvoj i Razvojnem bankom Vijeća Evrope. To predstavlja značajan korak naprijed u uspostavljanju Investicionog okvira za Zapadni Balkan do 2010. godine, kako je dogovoreno sa Komisijom, Evropskom investicijskom bankom, Evropskom bankom za obnovu i razvoj i Razvojnem bankom Vijeća Evrope, a odobreno na junskom zasjedanju Vijeća Evrope. Ostale inicijative uključuju instrumente za energetska efikasnost kao i jedinstveni instrument za razvoj malih i srednjih preduzeća: Evropski fond za jugoistočnu Evropu. Desetine hiljada malih preduzeća u regionu imaju koristi od ovoga.

Završen je proces prenošenja implementacije predpristupne pomoći sa Evropske agencije za obnovu (EAR) na delegacije i urede Evropske komisije u Beogradu, Podgorici, Prištini i Skoplju. Agencija će prestati sa radom 31. decembra 2008. godine. Krajnji cilj je da sami partneri preuzmu proces implementacije pomoći kada pokažu da su za to spremni.

Komisija je u julu organizovala Donatorsku konferenciju za socijalno-ekonomski razvoj Kosova koja je za rezultat imala ukupno prikupljenih 1,2 milijardi eura, od čega su Evropska unija i njene države članice donirale blizu 800 miliona eura. Ova pomoć bi trebala biti značajan podsticaj razvoju Kosova. Pored ove pomoći, od ključne je važnosti da Vlada Kosova ispuni svoje obaveze u pogledu fiskalne discipline, upravljanja javnom potrošnjom i reforme ekonomske politike.

Poseban prioritet je dat unapređenju kontakata između ljudi u skladu sa dokumentom o strategiji proširenja iz 2007. godine. Sporazumi o viznim olakšicama i readmisiji za sve

---

³ TAIEX – Ured Evropske komisije za tehničku pomoć i razmjenu informacija, SIGMA – Podrška unapređenju uprave i menadžmenta, program OECD-a kojeg u kontekstu proširenja podržava Komisija

uključene zemlje su stupili na snagu u januaru 2008. godine, a Evropska komisija vodi dijalog o liberalizaciji viznog režima sa ovim zemljama. U tom kontekstu, izrađene su mape puta za liberalizaciju viznog režima, u kojima su utvrđeni jasni i realni uslovi za ukidanje viznih obaveza. Mjere koje su usmjerene ka poboljšanju kontakata između ljudi takođe uključuju veću mobilnost studenata i diplomiranih studenata u okviru programa Erasmus-Mundus, kao i dodatne fondove za razmjenu studenata i partnerstvo u okviru programa »Mladi u akciji«. Program Tempus i dalje pruža podršku reformi visokog obrazovanja kroz partnerstvo između univerziteta.

Nakon osnivanja Energetske zajednice, započeli su pregovori o osnivanju Transportne zajednice sa Zapadnim Balkanom, a cilj je da se sporazum potpiše u toku 2009. godine. Napredak je ostvaren i u provođenju Sporazuma o Evropskom zajedničkom vazдушnom prostoru. Kada je riječ o životnoj sredini, razvijen je novi mehanizam regionalne saradnje kako bi se zajedničkim snagama odgovorilo na predpristupne izazove iz oblasti zaštite životne sredine.

Kao odgovor na međunarodnu finansijsku krizu, Komisija je spremna da pruži podršku vlastima zemalja u procesu proširenja na polju prevazilaženja finansijskih i ekonomskih posljedica.

Uloženi su značajni naponi na pružanju podrške inicijativama za regionalnu saradnju u skladu sa Solunskom agendom i koracima navedenim u Saopštenju Komisije iz marta 2008. godine. Novoosnovano Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) je operativno. Ono se sada suočava sa izazovima u pogledu osiguravanja efikasnosti regionalnih inicijativa i njihovom daljem usmjeravanju. Regionalne inicijative koje podržava Komisija uključuju pomoć Sekretarijatu RCC-a, regionalnoj školi javne uprave koja će se osnovati u Danilovgradu (Crna Gora), novoj inicijativi za smanjenje rizika od katastrofa, kao i obnovi kulturnog nasljeđa i projektima izrade udžbenika iz istorije. Komisija takođe podržava saradnju u trgovinskim pitanjima kroz Sekretarijat CEFTA-e. U pogledu carina, odredbe o dijagonalnoj kumulaciji pravila o porijeklu između EU i nekih zemalja Zapadnog Balkana će uskoro stupiti na snagu, čime će se olakšati regionalna trgovinska integracija⁴.

Komisija je u okviru IPA-e uvela novi instrument finansiranja kako bi unaprijedila razvoj i dijalog sa civilnim društvom. Podrška u okviru Instrumenta za jačanje civilnog društva za 2008. godinu iznosi 30 miliona eura, usmjerena je na izgradnju kapaciteta na lokalnom nivou. Komisija je u aprilu organizovala veliku konferenciju o razvoju civilnog društva u jugoistočnoj Evropi. Konferencija je podstakla povezivanje ljudi, razmjenu najboljih iskustava i izgradnju partnerstava. Ove inicijative idu u prilog pomirenju između ljudi kao, te napretku na putu ka članstvu u EU.

Bolja komunikacija sa javnošću je ključni princip obnovljenog konsenzusa o proširenju. Komisija promovise javnu raspravu o procesu proširenja EU u zemljama članicama i zemljama obuhvaćenim procesom proširenja, vrši aktivnosti vezane za informisanje za

---

⁴ Dijagonalna kumulacija omogućava zemlji da pod preferencijalnim tretmanom transformiše i izveze proizvod u EU, iako dio materijala za proizvodnju datog proizvoda potiče iz druge zemlje koja učestvuje u programu.

organizacije civilnih društava, novinare i mlade, objavljuje video zapisa, te organizuje Evropski festival uličnog fudbala u Foči i takmičenje mladih novinara pod nazivom »Proširi svoje vidike«. Ove inicijative dopunjuju napore država članica i partnerskih zemalja usmjerene na uspostavljanju međusobne komunikacije.

3. AGENDA PROŠIRENJA 2008. – 2009.

3.1. Ubrzavanje tempa pristupanja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji

Na zasjedanju u junu 2008. godine Evropsko vijeće je ponovilo svoju punu podršku evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana. Naglašeno je da bi, u skladu sa sopstvenim zaslugama, preostale zemlje kandidati Zapadnog Balkana trebale dobiti kandidatski status ukoliko ostvare stabilan napredak u ekonomskim i političkim reformama, te ispune neophodne uslove i zahtjeve, a krajnji cilj toga je članstvo u EU.

Evropska perspektiva i dalje je od ključne važnosti za stabilnost, pomirenje i razvoj Zapadnog Balkana, u skladu sa Procesom stabilizacije i pridruživanja (PSP). U interesu je Evropske unije, te Evrope u cjelini, da ovaj region ostvari što je moguće brži napredak u političkim i ekonomskim reformama, pomirenju među narodima i napredak na putu ka EU. EU bi trebala biti spremna da ubrza pretpristupne pripreme zemalja regiona, čim one ispune neophodne uslove, te da osigura da region i dalje uživa najveći nivo političke i ekonomske podrške u skladu sa PSP-om. Međutim, konačan napredak na putu ka članstvu zavisi od naroda u regionu i njihovih vođa, a brzina pristupanja zavisi od uspjeha svake zemlje u usvajanju neophodnih reformi.

U ovom saopštenju, Komisija predlaže indikativnu mapu puta za zaključivanje tehničkih pregovora sa Hrvatskom do kraja 2009. godine, pod uslovom da se ispune potrebni uslovi. Ovo je objašnjeno u dijelu 3.2.

Kada se ispune politički kriteriji iz Kopenhagena i ključni prioriteti pristupnog partnerstva, biće omogućen dalji napredak Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije na putu ka EU. Naročito je važno da zemlja osigura slobodne i pravedne izbore. Potrebno je unaprijediti dijalog između glavnih političkih partija i aktera kako bi se omogućilo normalno funkcionisanje institucija i ubrzale reforme. Komisija će pažljivo pratiti napredak Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Preostali ključni prioriteti evropskog partnerstva tiču se uspostave instrumenta za praćenje provođenja reformi u pravosuđu, osiguranja nezavisne i nepolitizovane policijske službe, nastavka borbe protiv korupcije na objektivan način, te osiguranja da se zapošljavanje i napredovanje u državnoj službi zasniva na profesionalnim kriterijima.

Određeni broj zemalja Zapadnog Balkana naveo je da razmatra mogućnost podnošenja zahtjeva za članstvo u EU. Komisija podsjeća da su zadovoljavajući rezultati, posebno u izvršavanju obaveza iz SSP-a i provođenje trgovinskih odredbi, ključni element za napredak svake zemlje na putu ka članstvu u EU. Po podnošenju zahtjeva za prijem u članstvo, na zahtjev Vijeća nakon određenog vremena Komisija daje mišljenje kojim se

ocjenjuje spremnost zemlje te se izdaje studija o uticaju pristupanja na ključne oblasti politika.

Albanija mora osigurati pravilnu pripremu i provođenje parlamentarnih izbora u 2009. godini. Crna Gora mora intenzivirati aktivnosti na reformi pravosuđa. Obje zemlje moraju dalje raditi na provođenju SSP-a, kroz unapređenje administrativnih i provedbenih kapaciteta i jačanje vladavine prava.

Bosna i Hercegovina sada hitno treba postići neophodan politički konsenzus i nastaviti sa reformama, posebno s ciljem preuzimanja veće uloge u tom procesu. Potrebna je zajednička vizija o pravcu kretanja zemlje kako bi institucije funkcionisale dobro, kako bi se stvorile funkcionalnije i efikasnije strukture u državi i kako bi se o pitanjima Evropske unije govorilo jednim glasom. Vijeće za implementaciju mira (PIC) će tokom ovog mjeseca dati ocjenu spremnosti zemlje za zatvaranje Ureda visokog predstavnika. To zavisi od napretka u ispunjavanju pet posebnih ciljeva⁵ kao i od pozitivne ocjene političke situacije koju daje PIC na osnovu pune usklađenosti za Dejtonsko-pariškimi mirovnim sporazumom. Komisija je spremna podržati napore koje Bosna i Hercegovina čini na ispunjavanju ovih uslova.

Na junskom zasjedanju Evropskog vijeća potvrđeno je da se napredak Srbije na putu ka EU može ubrzati, uključujući i dobijanje statusa kandidata, čim budu ispunjeni neophodni uslovi. Komisija smatra da bi bilo moguće dati kandidatski status Srbiji 2009. godine ukoliko dođe do ispunjavanja ovih uslova i u skladu sa mišljenjem Komisije. Srbija mora nastaviti sa pozitivnim razvojem događaja kroz punu saradnju sa MKSJ-om i nastavak reformske agende, što će dovesti do vidljivog napretka u prioritetnim područjima uključujući jačanje vladavine prava i ubrzanje ekonomskih i budžetskih reformi. Srbija treba odigrati ključnu ulogu u regionu. Ona treba da zauzme konstruktivan pristup u pogledu učešća Kosova u regionalnim inicijativama i međunarodnim forumima kao i u pogledu napora koje EU ulaže kako bi doprinijela miru i stabilnosti Zapadnog Balkana.

Društveno-ekonomski razvoj Kosova ključan je za dobrobit njegovog naroda i stabilnost šireg regiona. Evropsko vijeće je u junu potvrdilo da Kosovo, kao i ostatak Zapadnog Balkana, ima jasnu i evropsku perspektivu. EU očekuje da Srbija zauzme konstruktivan stav u pogledu raspoređivanja misije EULEX-a i podstiče kosovske Srbe da učestvuju u razvoju Kosova. Redovan dijalog o reformama između Komisije i vlasti Kosova će se intenzivirati. Komisija će ispitati sve mogućnosti kako bi promovisala uključivanje Kosova u regionalnu saradnju i poziva sve strane da u tom smislu zauzmu pozitivan stav. Komisija će ocijeniti načine budućeg političkog i društveno-ekonomskog razvoja Kosova, te kako Kosovo kao dio regiona, može napredovati na putu ka integraciji u EU u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja. Rezultat ove analize će biti predstavljen u studiji izvodljivosti u jesen 2009. godine.

---

⁵ 1. Prihvatljivo i održivo rješavanje pitanja raspodjele imovine između državnog i ostalih nivoa vlade, 2. Prihvatljivo i održivo rješavanje pitanja vojne imovine, 3. Utvrđivanje konačnog statusa Distrikta Brčko, 4. Fiskalna održivost (koju promovise sporazum o metodologiji za stalne koeficijente UIO, te uspostava Nacionalnog fiskalnog vijeća), 5. Uspostavljanje vladavine prava (usvajanjem državne Strategije za procesuiranje ratnih zločina, Zakona o strancima i azilu i državne Strategije za reformu sektora pravosuđa).

Dobrosusjedski odnosi i regionalna saradnja i dalje predstavljaju ključni faktor u napredovanju ka članstvu u EU i kao takvi predstavljaju centralni elemenat procesa stabilizacije i pridruživanja. Gotovo svi partneri u regionu imaju neriješena bilateralna pitanja sa svojim susjedima, uključujući sporove oko granica. Komisija će u ovom pogledu nastaviti da prati razvoj događaja i apeluje na sve partnere da prioritarno rješavaju bilateralna pitanja. Značajni naponi su potrebni za unapređenje pravosudne saradnje u krivičnim predmetima, uključujući istraživanja ratnih zločina u državi.

Direktni kontakti između ljudi približavaju građanima evropsku perspektivu.

Komisija će nastaviti da pažljivo prati pravilno provođenje sporazuma o viznim olakšicama. Ona će pratiti provođenje mapa puta za liberalizaciju viznog režima i pružiti podršku zemljama u ispunjavanju uslova iz mapa puta. Tempo pregovora o viznim olakšicama će zavisi od rezultata koje postigne svaka zemlja. Pod uslovom da zemlja ispuni uslove, Komisija može, za svaku pojedinačnu zemlju, predložiti ukidanje viznih obaveza u toku 2009. godine.

Komisija će takođe povećati sredstva za stipendiranje studenata sa Zapadnog Balkana u okviru IPA-e 2009.

Učešće u programima Zajednice i agencijama pokazalo se korisnim u približavanju institucija i građana partnerskih zemalja EU. Komisija će podsticati veće učešće korisnika iz ovih zemalja u programima koji su im dostupni. Takođe će istražiti mogućnosti otvaranja dodatnih programa za potencijalne kandidate. Kada je riječ o agencijama Zajednice, Komisija će pokušati da ponudi dodatne mogućnosti za učestvovanje na sastancima upravnih odbora i ekspertnih grupa, uključujući status posmatrača, za sve zemlje u procesu proširenja. Komisija predlaže prilagođavanje mogućnosti i uslova za učešće koji su ponuđeni potencijalnim zemljama kandidatima. Kroz IPA-u, EU može kofinansirati do 90% doprinosa jedne zemlje programu ili agenciji Zajednice u prvoj godini učešća. U narednim godinama, taj doprinos će biti manji procentualno ili u realnom iznosu. Ukupan nivo kofinansiranja programa Zajednice, s izuzetkom istraživačkih i razvojnih programa, u principu treba ostati na oko 10% od programa IPA u cijeloj zemlji.

Veće učešće organizacija civilnog društva u reformama koje vrše zemlje u procesu proširenja značajan je faktor brzine i kvaliteta procesa pristupanja, kao i podrška javnosti procesu pristupanja. Nastavak projekata izgradnje kapaciteta i povezivanja finansiraće se kao dio novog Instrumenta za jačanje civilnog društva, uključujući program posjeta »ljudi ljudima«, uspostavu ureda tehničke podrške u svakoj zemlji u prvoj polovini 2009. godine, podršku civilnom partnerstvu u oblastima kao što su zaštita životne sredine, energetska efikasnost, zdravlje i sigurnost na radu, kao i borba protiv korupcije, organizovanog kriminala i trgovine ljudima. U okviru šema za podršku iz IPA-e 2009 partnerstvima između civilnih društava, prednost će biti data sektorima kao što su kultura, manjine i poslovna udruženja.

Osiguranje javne podrške i dalje je ključni cilj politike proširenja EU. Države članice imaju posebnu odgovornost kada je riječ o širenju svijesti kod javnosti o prednostima i koristi koju donosi proširenje. Zemlje partneri moraju odigrati svoju ulogu u objašnjavanju uslova za napredak ka EU kod svojih građana. Komisija će i dalje smatrati proces proširenja prioritarnim područjem svoje komunikacijske politike i nastaviće pružati podršku i pomagati napore zemalja pružajući im činjenične podatke i podstičući raspravu među ključnim kreatorima mišljenja.

3.2. Nastavak pregovora o pristupanju

Hrvatska

Tri godine nakon otvaranja pregovora, Hrvatska je sveukupno ostvarila dobar napredak. Od 35 poglavlja, otvoreno je 21, a četiri poglavlja su privremeno zaključena⁶. Nakon što je prethodnih mjeseci ubrzala rad, Hrvatska je sada ispunila uslove (benchmarks) za otvaranje svih osim dva poglavlja.

Sveukupno gledano, Hrvatska je nastavila sa poštivanjem opštih uslova iz Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP). Sada u velikoj mjeri ispunjava obaveze u iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, postigla je dogovor sa Komisijom o ukidanju diskriminatorog oporezivanja cigareta. Tokom prethodnih mjeseci, Hrvatska je preduzela značajne korake na poboljšanju upravljanja pretpristupnim fondovima EU, iako je još uvijek potrebno da pokaže konkretne rezultate u unapređenju upravljanja.

U svjetlu dosadašnjeg napretka, trebalo bi biti moguće da se do zadnje faze pregovora o pristupanju sa Hrvatskom dođe do kraja 2009. godine, pod uslovom da Hrvatska ispunji sve potrebne uslove. Imajući to na umu, Komisija predlaže indikativnu mapu puta za zaključivanje tehničkih pregovora. Ovaj indikativni vremenski okvir se može prilagođavati u zavisnosti od napretka u ispunjavanju uslova. Hrvatska mora uložiti značajne napore kako bi ispunila uslove (benchmarks) postavljene za pregovaračka poglavlja. Potrebno je da zemlja nastavi sa reformama, posebno u pravosuđu i javnoj upravi, borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, promovisanju prava manjina, uključujući i povrat izbjeglica, nastavi suđenja za ratne zločine i obezbijedi MKSJ-u pristup dokumentima. Hrvatska takođe mora uložiti značajne napore na rekonstrukciji brodogradilišta. Komisija će pažljivo pratiti napredak Hrvatske u ispunjavanju preuzetih obaveza.

Turska

Sada kada je Turska izbjegla političku krizu vezanu za presudu ustavnog suda protiv vladajuće stranke, potrebno je da ojača proces političkih reformi. Način na koji je riješen ovaj slučaj, istakao je važnost izmjena i dopuna pravila o političkim strankama kako bi se osigurali transparentni mehanizmi finansiranja i kako bi se odredbe o

---

⁶ Istraživanje i razvoj, obrazovanje i kultura, politika preduzeća i industrijska politika, vanjski odnosi.

ukidanju stranaka uskladile sa evropskim standardima i najboljim praksama. Zakonodavstvo je takođe potrebno kako bi se pojačala zaštita prava građana nezavisno od ličnih uvjerenja i političke opredijeljenosti i uspostavila funkcija ombudsmana. Potrebno je nastaviti reformu pravosuđa. Potreban je veći dijalog između različitih političkih snaga u zemlji kako bi se postigao konsenzus koji pogoduje reformama.

Potrebni su kontinuirani naponi na promociji pava žena i ravnopravnosti polova, garantovanju slobode izražavanja i ostvarivanja vjerskih prava, sprečavanju korupcije, jačanju kulturnih prava svih građana, jačanju civilne nad vojnom kontrolom i usklađivanju zakonodavstva o sindikatima sa standardima ILO (Međunarodna organizacija rada) i EU.

Nakon započinjanja ozbiljnih pregovora između čelnih ljudi zajednica kiparskih Grka i Turaka o postizanju sveobuhvatnog rješenja pitanja Kipra, od ključnog je značaja da Turska nastavi podržavati rješenja i napore UN-a.

Dobri susjedski odnosi i dalje su od ključne važnosti. Od Turske se očekuje puna i nediskriminatorna provedba Dodatnog protokola Sporazuma o pridruživanju i postizanje napretka u normalizaciji bilateralnih odnosa sa Republikom Kipar. EU će nastaviti da prati i revidira napredak postignut po pitanjima koja pokriva Deklaracija od 21. septembra 2005. godine, u skladu sa zaključcima Vijeća od 11. decembra 2006. godine.

Usvajanje Nacionalnog programa za usvajanje *acquis*-a (NPAA) u cilju ispunjavanja prioriteta Pristupnog partnerstva predstavljaće značajan pokazatelj spremnosti Turske da ponovo uloži potrebne napore ka reformama. Tempo pregovora o pristupanju odražava tempo provođenja reformi, kao i tempo kojim Turska ispunjava relevantne uslove.

***

Iskustva iz prethodnih proširenja utiču na mišljenje javnosti EU o budućem proširenju. Od suštinskog je značaja da se sluša glas građana, da se pruže dodatne informacije kako bi javnost mogla jasno uvidjeti i koristi i izazove koje donosi proširenje.

U 2009. godini obilježava se peta godišnjica od ulaska novih zemalja članica u Uniju, a poklapaće se sa 20. godišnjicom pada Berlinskog zida. U ovom kontekstu, Češka će tokom svog predstojećeg predsjedavanja EU organizovati veliki događaj kojim će obilježiti godišnjicu proširenja iz 2004. godine. Komisija će u potpunosti podržati ovaj događaj i tom prilikom predstaviti studiju o uticaju petog proširenja na ekonomiju EU.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu predočene analize Komisija predlaže sljedeće zaključke:

1. Proširenje služi za postizanje strateških interesa Evropske unije u osiguranju stabilnosti, sigurnosti i sprečavanju sukoba. Politika proširenja pomaže povećanju prosperiteta i razvojnih mogućnosti, unapređenju vitalnih transportnih i energetskeg ruta i povećanju značaja EU u svijetu. Postojeća agenda proširenja obuhvata zemlje Zapadnog Balkana i Tursku, kojima je data perspektiva članstva u EU onda kada za to ispune neophodne uslove.
2. U svjetlu nedavnih prijetnji stabilnosti istoku EU i južnom Kavkazu, dosljedna provedba obnovljenog konsenzusa o proširenju, koje je Evropsko vijeće definisalo u decembru 2006. godine, dobija na značaju.
3. Evropska unija je preduzela korake kako bi poboljšala kvalitet procesa proširenja. Na osnovu analiza iz strateškog dokumenta o proširenju iz 2007. godine, veći značaj se u ranoj fazi daje vladavini prava i dobroj državnoj upravi, uključujući borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, upravnoj i pravosudnoj reformi i razvoju civilnog društva.
4. Dobrosusjedski odnosi i regionalna saradnja ostaju ključni. Mirno rješavanje sporova ostaje prioritet za sve strane.
5. U svjetlu dosadašnjeg napretka, trebalo bi biti moguće da se do zadnje faze pregovora o pristupanju sa Hrvatskom dođe do kraja 2009. godine, pod uslovom da Hrvatska ispuni sve potrebne uslove. Imajući to na umu, Komisija predlaže indikativnu mapu puta za zaključivanje tehničkih pregovora. Ovaj indikativni vremenski okvir se može prilagođavati u zavisnosti od napretka u ispunjavanju uslova. Hrvatska mora uložiti značajne napore kako bi ispunila uslove (benchmarks) postavljene u pregovaračkim poglavljima. Potrebno je da zemlja nastavi sa reformama, posebno u pravosuđu i javnoj upravi, borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, promovisanju prava manjina, uključujući i povrat izbjeglica, nastavi suđenja za ratne zločine i obezbijedi MKSJ-u pristup dokumentima. Hrvatska takođe mora uložiti značajne napore na rekonstrukciji brodogradilišta. Komisija će pažljivo pratiti napredak Hrvatske u ispunjavanju preuzetih obaveza.
6. Sada je potrebno je da Turska obnovi političke reforme u cilju jačanja demokratije i ljudskih prava, te da radi na modernizaciji i razvoju zemlje i njenom približavanju EU. Tempo pregovora o pristupanju odražava tempo provođenja reformi, kao i tempo kojim Turska ispunjava relevantne uslove. Od Turske se očekuje puna i nediskriminatorska provedba Dodatnog protokola Sporazuma o pridruživanju i postizanje napretka u normalizaciji bilateralnih odnosa sa Republikom Kipar.

7. Što se tiče kiparskog pitanja, čelni ljudi zajednica kiparskih Grka i Turaka započeli su ozbiljne pregovore napore s ciljem postizanja sveobuhvatnog rješenja pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija. Komisija podržava njihove napore i spremna je pružiti tehničke savjete o pitanjima koja su u njenoj nadležnosti. Ona poziva lidere obje zemlje da naprave odlučan korak naprijed, te poziva Tursku da doprinese stvaranju povoljne klime za postizanje sveobuhvatnog rješenja.
8. Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija treba osigurati održavanje slobodnih i pravednih izbora, unaprijediti dijalog između glavnih političkih partija i aktera, te ispuniti preostale ključne prioritete iz partnerstva. Komisija će nastaviti da pažljivo prati napredak u ovim područjima.
9. Napredak koji su zemlje Zapadnog Balkana postigle u ispunjavanju uslova za članstvo u EU može se ubrzati pod uslovom da one ispune neophodne uslove. Što se tiče zemalja koje su potencijalni kandidati za članstvo, ispunjavanje uslova može rezultirati dobijanjem statusa kandidata kada zemlje pokažu spremnost, u skladu sa utvrđenim postupcima.
10. Provođenje privremenih sporazuma sa Albanijom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom napreduje, dok vladavina prava i dalje ostaje glavni izazov, a administrativni i provedbeni kapaciteti se i dalje moraju jačati. Posebno je važno da Albanija osigura pravilnu pripremu i provođenje svojih parlamentarnih izbora u 2009. godini. Crna Gora mora uložiti posebne napore za nastavak reforme pravosuđa. Politički lideri Bosne i Hercegovine moraju da utvrde zajedničku viziju o pravcu kretanja zemlje, moraju govoriti jedni glasom o evropskim i međunarodnim pitanjima, te postići konsenzus o reformama koje su potrebne na putu evropskih integracija.
11. Potrebno je da Srbija nastavi sa pozitivnim razvojem događaja kroz punu saradnju sa MKSJ-om i vidljivi napredak u prioritetnim oblastima reformi. Komisija smatra da bi bilo moguće dati kandidatski status Srbiji 2009. godine ukoliko dođe do ispunjavanja uslova i u skladu sa mišljenjem Komisije kojim se ocjenjuje spremnost zemlje.
12. Kosovo ima jasnu evropsku perspektivu, kao i ostatak Zapadnog Balkana. U jesen 2009. godine, komisija će predstaviti studiju izvodljivosti kojom se ocjenjuju načini budućeg političkog i društveno-ekonomskog razvoja Kosova, i ispituje kako Kosovo kao dio regiona, može najbolje napredovati na putu ka integraciji u EU u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja.
13. Komisija preduzima mjere na približavanju evropske perspektive građanima Zapadnog Balkana. Pod uslovom da se ispune uslovi iz mape puta za liberalizaciju viznog režima, Komisija može za svaku pojedinačnu zemlju predložiti ukidanje viznih obaveza u toku 2009. godine. Sredstva za stipendiranje studenata Zapadnog Balkana će se u 2009. godini udvostručiti. Nastaviće se pregovori o Transportnoj zajednici Zapadnog Balkana, sa ciljem potpisivanja sporazuma u toku 2009. godine.

14. Pomoć koja se dodjeljuje u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) će se dalje usmjeravati na ključna reformska pitanja. To je vidljivo i u revidiranom Višegodišnjem indikativnom finansijskom okviru za period 2010-2012. godine, kojeg Komisija danas predstavlja. U 2009. godini će biti nastavljena provedba novog Instrumenta za jačanje civilnog društva. Podstićaće se veće učešće partnerskih zemalja u programima i agencijama Zajednice.
15. Koordinacija sa međunarodnim finansijskim institucijama i drugim donatorima povećava realizaciju pomoći iz IPA-e. Komisija će nastaviti korake ka uspostavljanju Investicionog okvira za Zapadni Balkan do 2010. godine, kako je dogovoreno sa Evropskom investicijskom bankom, Evropskom bankom za obnovu i razvoj i bankom Vijeća Evrope.
16. Međunarodna finansijska kriza je do sada imala samo ograničeni direktan uticaj na Zapadni Balkan i Tursku. Komisija je spremna da pruži podršku vlastima zemalja u procesu proširenja na polju prevazilaženja finansijskih i ekonomskih posljedica.
17. U maju 2009. godine, u okviru češkog predsjedavanja, EU će obilježiti petu godišnjicu proširenja iz 2004. godine. Komisija će tom prilikom predstaviti studiju o uticaju petog proširenja na ekonomiju EU.
18. Podrška javnosti je od ključnog značaja za proces proširenja. Važno je da vlasti u zemljama članicama i institucijama EU prošire kod javnosti svijest o interesu EU za proširenje.

ANEKS 1

Mapa puta za ulazak u zadnju fazu pregovora o pristupanju sa Hrvatskom

U skladu sa pregovaračkim okvirom i zaključcima Evropskog vijeća iz decembra 2006. godine, tempo pregovora o pristupanju zavisi od toga u kojoj će mjeri Hrvatska ispuniti potrebne uslove. U skladu sa principom sopstvenih zasluga, napredak u pregovorima zavisi od uspjeha Hrvatske u provođenju potrebnih političkih, ekonomskih, zakonodavnih i administrativnih reformi. Potrebno je da zemlja nastavi sa reformama, posebno u oblasti pravosuđa i javne uprave, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, prava manjina, povrata izbjeglica, te da nastavi suđenja za ratne zločine, obezbijedi MKSJ-u pristup dokumentima u Hrvatskoj, kao i da nastavi reforme na restrukturiranju brodogradilišta.

Imajući u vidu tijesnu vezu između ovih pitanja i pregovora o pristupanju, Hrvatska će morati da pokaže konkretne rezultate u ispunjavanju svojih obaveza u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, poštivanju opštih uslova procesa stabilizacije i pridruživanja i poboljšanju procesa upravljanja predpristupnim fondovima EU.

Otvaranje preostalih poglavlja:

- *Slobodno kretanje kapitala*
- *Javne nabavke*
- *Politika konkurencije*
- *Razvoj poljoprivrede i ruralnih oblasti*
- *Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarna politika*
- *Ribarstvo*
- *Porezi*
- *Regionalna politika*
- *Pravosuđe i osnovna prava*
- *Pravda, sloboda i sigurnost*
- *Životna sredina*
- *Vanjska, sigurnosna i odbrambena politika.*

Komisija predlaže da pristupna konferencija uloži sve napore kako bi se preostala poglavlja otvorila do kraja 2008. godine, pod uslovom da Hrvatska ispuni sve potrebne uslove, te da se eventualna preostala poglavlja otvore početkom 2009. godine.

U pogledu polazišta za otvaranje poglavlja o politici konkurencije, potrebno je da Hrvatska preduzme dalje korake, posebno u pogledu brodogradnje. U pogledu poglavlja o pravosuđu i osnovnim pravima, Hrvatska mora uložiti krajnje napore na ispunjavanju preostalih uslova postavljenih na početku pregovora.

Privremeno zatvaranje preostalih poglavlja:

Preostalo je zatvaranje 31 poglavlja. Ono zavisi od uspjeha Hrvatske u ispunjavanju postavljenih uslova za zatvaranje poglavlja.

Hrvatska je zahtijevala značajan broj prelaznih dogovora u određenim poglavljima što je dovelo do potrebe za nastavkom pregovora i prema tome može odložiti privremeno zatvaranje poglavlja.

Kako bi do kraja 2009. godine došla do završne faze pregovora o pristupanju, Hrvatska mora adekvatno i na vrijeme završiti rad na ispunjavanju uslova kako bi došlo do zatvaranja poglavlja prema sljedećem planu prioriteta:

Plan prioriteta za preostali dio 2008:

- *Zakon o intelektualnom vlasništvu*
- *Ekonomska i monetarna politika*
- *Transevropske mreže*
- *Carinska unija*

Plan prioriteta za prvu polovinu 2009:

- *Pravo poslovnog nastana i sloboda pružanja usluga*
- *Zakon o preduzećima*
- *Finansijske usluge*
- *Informaciono društvo i mediji*
- *Transportna politika*
- *Energetika*
- *Statistika*
- *Socijalna politika i zapošljavanje*
- *Zaštita potrošača i zdravlja*
- *Vanjska, sigurnosna i odbrambena politika*
- *Finansijska kontrola*

Plan prioriteta za drugu polovinu 2009:

- *Slobodno kretanje roba*
- *Sloboda kretanja radnika*
- *Slobodno kretanje kapitala*
- *Javne nabavke*
- *Politika konkurencije*
- *Razvoj poljoprivrede i ruralnih oblasti*
- *Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarna politika*
- *Ribarstvo*
- *Porezi*
- *Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata*
- *Pravosuđe i osnovna prava*

- *Pravda, sloboda i sigurnost*
- *Životna sredina*
- *Finansijski i budžetski propisi*
- *Institucije*
- *Ostala pitanja.*

Pod uslovom da Hrvatska nastavi sveukupan napredak u pripremama za članstvo, Komisija će u toku 2009. godine predstaviti saopštenje o finansijskom paketu za pristupanje Hrvatske.

Komisija nadalje predlaže da Vijeće uspostavi *ad hoc* tehničku radnu grupu za izradu nacrtu Ugovora o pristupanju na osnovu teksta kojeg pripremi Komisija. Ova grupa bi mogla raditi uporedo sa pregovorima i prema tome mogla bi početi sa radom u prvoj polovini 2009. godine. Istovremeno, Hrvatska mora blagovremeno osigurati dostupnost prevoda *acquis*-a na svom službenom jeziku.

Indikativni vremenski okvir iz ove mape puta se može prilagođavati u zavisnosti od napretka kojeg postigne Hrvatska. Komisija će nastaviti da podržava Hrvatsku u njenim pripremama za pristupanje, te će nastaviti pružati svoju stručnu podršku kroz puno korištenje instrumenata kao što su TAIEX i *twinning*, i dobro usmjerenu finansijsku pomoć.

Komisija će pažljivo pratiti napredak Hrvatske u ispunjavanju preuzetih obaveza i izvještavaće o rezultatima. Komisija će iskoristiti svoje redovne misije za uporedni pregled u području vladavine prava, ali i sve druge raspoložive instrumente.

ANEKS 2

Zaključci o Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji, Kosovu⁷ i Turskoj

Albanija

Kada su u pitanju **politički kriteriji**, Albanija je nastavila ostvarivati napredak u oblasti demokratije i vladavine prava. Na osnovu konsenzusa između stranaka, ključne reforme su napredovale. Međutim, potrebno je dalje jačati kulturu dijaloga između političkih partija i pravilno funkcionisanje državnih institucija. Potrebno je pravilno pripremiti parlamentarne izbore u 2009. godini kako bi se pokazala demokratska zrelost zemlje. Albanija mora dalje jačati svoje administrativne kapacitete. Uprkos određenom napretku, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala i dalje predstavlja ključni izazov.

Izvjestan napredak je postignut na području **demokratije i vladavine prava**. Parlament Albanije usvojio je značajne izmjene i dopune ustava, uključujući i one o izbornim reformama, a na osnovu širokog konsenzusa između dvije najveće partije. Potrebno je na vrijeme usvojiti novi izborni zakon za parlamentarne izbore koji se održavaju u 2009. godini. Albanija je postigla određeni napredak u jačanju svojih *državnih* struktura u cilju ispunjavanja obaveza iz SSP-a i koordinacije rada na putu evropskih integracija. Međutim, potrebno je dalje jačanje kapaciteta i strateškog planiranja. U oblasti *javne uprave*, potrebni su značajni napor kako bi se uspostavila nezavisna i efikasna državna služba zasnovana na profesionalnosti. Nastavljeno je sa imenovanjima kojima se krši zakon o državnoj službi. Puna provedba zakona o državnoj službi, uključujući zvaničnu profesionalnu strukturu, biće ključni za ostvarivanje napretka.

Određeni napredak je ostvaren u reformi *pravosuđa*. Usvojeni su važni zakonodavni akti o organizaciji pravosuđa. Infrastruktura u sudovima je unaprijeđena, ali je i dalje neadekvatna. Nedostaje sveobuhvatna strategija reforme pravosuđa. Nisu doneseni najvažniji zakonodavni akti o radu Visokog suda pravde i Tužilaštva. Provođenje presuda, posebno u građanskim predmetima je i dalje na niskom nivou. I dalje postoji problem velikog broja neriješenih predmeta, a infrastruktura u sudovima i dalje je neadekvatna. Pravosuđe i dalje loše funkcioniše i dosta toga ostaje da se uradi u pogledu njegove nezavisnosti, transparentnosti i efikasnosti.

Vlada je nastavila ulagati napore u *borbi protiv korupcije*, što je ključni prioritet Evropskog partnerstva. Usvojena je sveobuhvatna strategija i akcioni plan borbe protiv korupcije, ali nije započela njihova provedba, a potrebno je preispitati mehanizme za praćenje. Uvedeni su elektronski postupci za poreze i javne nabavke. Istrage o slučajevima korupcije su dovele do otpuštanja, a u nekim slučajevima i do hapšenja određenog broja zvaničnika. Došlo je do širenja svijesti o korupciji. Ipak, korupcija je i dalje široko rasprostranjena i predstavlja ozbiljan problem. Institucionalni dogovori i

---

⁷ U okviru Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244/99

koordinacija između agencija u borbi protiv korupcije i dalje su slabi. Borba protiv korupcije u pravosuđu i dalje ostaje ključno pitanje. Potrebna je sveobuhvatna istraga slučaja eksplozije u Gerdek-u. Još uvijek se puno toga mora uraditi po svim aspektima ovog pitanja, uključujući i odgovornost pravosuđa i transparentnost finansiranja političkih stranaka.

Određeni napredak postignut je na području *ljudskih prava i zaštite manjina*. Pravni okvir je uglavnom utvrđen. Izvjesni naponi su uloženi na procesiranju predmeta koji se tiču zlostavljanja u pritvorima. Izgrađeni su novi zatvori i pritvorni centri. Ipak, još uvijek se moraju ulagati značajni naponi na zaštiti ljudskih prava i procesiranju optuženih za nasilje. U pogledu pristupa pravdi, utvrđeno je zakonodavstvo o pružanju besplatne pravne pomoći, ali se ne primjenjuje djelotvorno. Izuzetno loši standardi u zatvorima, koje dodatno pogoršava pretrpanost i dalje su razlog ozbiljne zabrinutosti.

Albanija je postigla dodatni napredak na području *slobode izražavanja*. Poboľšan je pravni okvir o medijskoj politici, ali je potrebna bolja provedba postojećeg zakonodavstva. Potrebni su dodatni naponi kako se kleveta više ne bi tretirala kao krivično djelo, te kako bi se osigurala sloboda informisanja i nezavisnost regulatora za javno emitovanje.

Zakonski okvir za organizacije *civilnog društva* je povoljan. Uspostavljen je Fond za civilno društvo u cilju promocije nevladinog sektora, ali mehanizmi provođenja još uvijek nisu osposobljeni. Organizacije civilnog društva i dalje su slabe i potrebno je povećati njihovo učešće u donošenju politika.

Zabilježen je dodatni napredak u jačanju *prava žena*. Usvojeni su novi zakoni o ravnopravnosti polova. Usvojena je strategija za sprečavanje nasilja u porodici, ali se još ne provodi. Zaštita žena od svih vidova nasilja je nedovoljna i i dalje predstavlja razlog za ozbiljnu zabrinutost. Dalji napredak ostvaren je na području *prava djece*. Usvojene su izmjene i dopune krivičnog zakona o iskorištavanju djece, ali su potrebni dalji naponi u rješavanju pitanja rada djece. Maloljetnici mogu biti osuđeni na društveno koristan rad ili uslovno osuđeni. U određenoj mjeri je porasla stopa pohađanja škole među romskom populacijom. Ipak, nedostatak resursa ugrožava potpunu provedbu. Usvojena je strategija socijalne zaštite za 2008-2013. ali nedostaju mehanizmi za provođenje. Mehanizmi podrške *socijalno ugroženima i osobama sa invaliditetom* i dalje su ograničeni. Potrebna je bolja koordinacija državnih institucija. Kada je riječ o politici protiv diskriminacije, ostvaren je mali napredak u pogledu pravnog okvira. Odsustvo napretka u pogledu izmjena i dopuna zakona o radu onemogućava socijalni dijalog.

Nešto napretka je ostvareno na području konsolidacije *vlasničkih prava*. Početna registracija nekretnina je gotovo završena, a u toku je postupak procjene imovine za potrebe rješavanja zahtjeva za restitucijom i nadoknadom. Neriješena imovinska pitanja ugrozila su napore na uspostavi funkcionalnog tržišta zemljišta i umanjila strana ulaganja. Albanija je preduzela određene mjere kako bi ispunila obaveze koje se tiču zaštite *manjina*, posebno kako bi promovisala upotrebu jezika manjina. Potrebna su dalja poboljšanja, posebno kroz prikupljanje pouzdanih podataka o veličini i položaju manjina.

Preduzeti su određeni koraci kako bi se poboljšao položaj *Roma*, posebno u pogledu upisa u škole, ali je efekat ovih mjera ograničen. Potrebna je bolja koordinacija i adekvatni resursi za učešće u Dekadi Roma i provođenje postojećih strategija. Romska manjina se i dalje suočava sa veoma teškim uslovima za život i diskriminacijom, uz slab pristup obrazovanju, socijalnoj zaštiti, zdravstvenim uslugama, stanovanju i zapošljavanju.

Kada su u pitanju **regionalna pitanja i međunarodne obaveze**, Albanija je nastavila da igra konstruktivnu ulogu u održanju regionalne stabilnosti i unapređenju dobrih odnosa sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana i susjednim zemljama EU. Zemlja je aktivno učestvovala u regionalnoj saradnji, uključujući novouspostavljeno Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) i Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA). Što se tiče Međunarodnog krivičnog suda, bilateralni sporazum o imunitetu sa Sjedinjenim Državama nije u skladu sa relevantnim zajedničkim stavom EU i glavnim principima.

Ekonomija Albanije nastavlja rasti relativno brzim tempom. Pritisci inflacije su zadržani, ali je došlo do povećanja vanjskih debalansa i slabljenja fiskalne pozicije. Makroekonomska stabilnost je uglavnom zadržana, uz podršku širokog spektra strukturnih reformi. Poslovno okruženje je unaprijeđeno. Ipak, nepouzdana izvori energije, loša infrastruktura, slaba vladavina prava i loša provedba ugovora i dalje ugrožavaju ekonomski razvoj.

U pogledu **ekonomskih kriterija**, Albanija je postigla dalji napredak u uspostavi funkcionalne tržišne ekonomije. Potrebno je nastaviti sa strukturnim reformama te značajnim ulaganjima u infrastrukturu i obrazovanje kako bi se ekonomija mogla dugoročno nositi sa pritiscima konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije.

Održan je politički konsenzus o najbitnijim pitanjima tržišno orjentisanih ekonomskih politika i makroekonomske stabilnosti. Ekonomija se dobro nosila sa jakim pritiscima globalnog rasta cijena hrane, te unaprijedila performanse tržišta rada. Poboljšano je upravljanje javnim finansijama, što je za rezultat imalo veće prihode od poreza. Napredovala je privatizacija velikog broja preduzeća u vlasništvu države, a registracija preduzeća je značajno pojednostavljena.

Preduzete su mjere na unapređenju vještina radne snage i promovisanju ulaganja u infrastrukturu, a restrukturiranje preduzeća je napredovalo. Vlada je intenzivirala borbu protiv korupcije i utaje poreza. Finansijski sektor je i dalje čvrst, sa rastućom transparentnošću tržišta kredita. Narušavanje konkurencije od strane države je i dalje ograničeno.

Ipak, makroekonomski rizik je povećan zbog rasta deficita tekućeg računa, prvenstveno usljed povećane potražnje za energijom i uvozom postrojenja. Izvoz je i dalje ograničen i bio je ispod nivoa uvoza. Što se tiče finansijske strane, priliv kapitala i dalje je relativno mali. Odložena fiskalna konsolidacija takođe je doprinijela agregiranju postojećeg manjka u štednji i ulaganjima, s obzirom na povećana javna ulaganja u infrastrukturu.

Nedovršeno restrukturiranje državnih energetske preduzeća koja posluju sa gubicima i dalje predstavlja fiskalni rizik.

Nepouzdana izvori energije i dalje ugrožavaju ekonomski razvoj. Nedostatak kvalifikovanog osoblja i ograničene zalihe kapitala, te loša infrastruktura i dalje ugrožavaju konkurentnost ekonomije. Zaposlenost u poljoprivrednom sektoru je i dalje nesrazmjerno velika. Veliki neformalni sektor jača kroz slabosti politika poreza i rashoda, te kroz slabosti u provođenju zakona, uključujući borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Neformalni sektor i dalje predstavlja veliki problem, jer on umanjuje poresku osnovu i efikasnost ekonomskih politika.

Albanija je postigla napredak u usklađivanju svog zakonodavstva, politika i kapaciteta sa **evropskim standardima** i u provođenju svojih obaveza iz Privremenog sporazuma. Nastavlja se napredak u oblasti carina i konkurencije. U drugim područjima, kao što su energija, transport i prava intelektualnog vlasništva, postignuti napredak je i dalje ograničen. Napredak u oblasti veterinarstva i fitosanitarne kontrole je i dalje neophodan za punu iskorištenost trgovinskih koncesija iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Dalji napori su potrebni kako bi se ojačali administrativni kapaciteti za provođenje odredaba SSP-a koje nisu povezane sa trgovinom, kao i za djelotvornije provođenje zakona.

Postignut je napredak je u nekim područjima **unutrašnjeg tržišta**, ali su potrebni dalji napori kako bi Albanija ispunila svoje obaveze iz SSP-a. Nastavljen je napredak u usvajanju evropskih tehničkih standarda i na polju akreditacije. Došlo je do određenih poboljšanja u oblasti metrologije i nadzora tržišta, ali su u ovom pogledu potrebni dalji napori. Poboljšana je zakonodavni okvir o *zaštiti potrošača*. Nije bilo značajnog napretka u oblasti *prava poslovnog nastana*. I dalje postoje određena ograničenja u pogledu liberalizacije *kretanja kapitala*.

Nastavljen je napredak jačanju *carinskih* administrativnih kapaciteta. Unaprijeđena je infrastruktura na graničnim prelazima. Carinski prihodi i dalje rastu, a izvršena su i sniženja tarifa predviđena Privremenim sporazumom. Međutim, potrebno je definisati strategije i obuke o informacionim tehnologijama, te ostvariti dalja poboljšanja u infrastrukturi i usklađivanju sa praksama EU. Postignut je napredak na području *oporezivanja*. Povećani su prihodi od poreze na dobit i poreza na prihod. Međutim, nivo ubiranja poreza ostaje nizak, posebno na lokalnom nivou. Potrebno je unaprijediti strategiju za ubiranje poreza i kontrolu te za dalje usklađivanje sa zakonodavstvom i praksama EU.

Nastavljen je napredak na području *konkurencije*. Tijelo za konkurenciju je dalje ojačano uvođenjem kazni za monopol u ključnim sektorima. Zakonodavni okvir je u velikoj mjeri usklađen sa *acquis*-em, ali su potrebni dalji napori na njegovom provođenju. Albanija je ostvarila dalji napredak u ispunjavanju svojih obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koje se tiču državne pomoći. Završen je popis državne pomoći.

Ograničeni napredak je zabilježen u pogledu *javnih nabavki*. Uvedeni su postupci za elektronske nabavke, ali je potrebno dalje usklađivanje zakonodavstva, posebno u pogledu koncesija i komunalnih preduzeća. Povećani su kapaciteti Agencije za javne nabavke, ali je potrebno dalje jačanje. Mora se osigurati nepristrasnost kod postupaka pregleda. Postojeći postupci za rješavanje žalbi ne ispunjavaju međunarodne standarde. Usvojene su izmjene i dopune carinskog šifarnika u vezi sa pravima intelektualnog vlasništva i zakona o *pravima industrijskog vlasništva*. Međutim, provođenje zakona o pravima intelektualnog vlasništva i dalje je slabo, a mali broj predmeta u vezi sa kršenjem ovog zakona se procesira. Kapaciteti kancelarija za patente i autorska prava i dalje su slabi. Neophodni su značajni naponi kako bi se ispunile obaveze iz Privremenog sporazuma koje se tiču prava intelektualnog vlasništva.

Ostvaren je određeni napredak približavanju *socijalne politike i politike zapošljavanja* evropskim standardima. Započeli su programi za povećanje zaposlenosti socijalno ugroženih grupa. Ojačana je inspekcija rada, ali su ograničeni njeni kapaciteti za provođenje radnih prava. Standardi zaštite i sigurnosti na radu i dalje su loši. Nastavljen je napredak u oblasti *javnog zdravlja*. Određeni napredak postignut je na području *obrazovanja*. Nastavljen je rast budžeta za obrazovanje. Uveden je novi centralni digitalni sistem za prijem na fakultete. Unaprijeđen je pristup za studente sa onesposobljenjima. Međutim, broj upisa u srednje škole u ruralnim područjima je i dalje relativno nizak. Ostvaren je određeni napredak u oblasti *istraživanja*, ali je potrebno dalje jačanje kapaciteta.

Napredak je primjetan u nekim *sektorskim politikama*. U pogledu industrije i malih i srednjih preduzeća, ostvaren je napredak u provođenju Evropske povelje za mala preduzeća. Određeni napredak postignut je u oblasti *poljoprivrede*, posebno kada je riječ o zakonodavnom okviru i uspostavi struktura za ruralni razvoj. Unaprijeđen je pravni okvir za *politiku sigurnosti hrane, veterinarsku i fitosanitarnu politiku*, ali je usklađenost sa standardima EU i dalje nedovoljna, te su potrebni dalji naponi na jačanju institucionalnih kapaciteta. Određeni napredak je postignut u području *ribarstva* u pogledu inspekcije, kontrole i međunarodne saradnje. Provedba i primjena zakona zahtijeva dodatnu pažnju.

U području *zaštite životne sredine*, ostvaren je napredak u horizontalnom zakonodavstvu, ali primjena i provedba i dalje izostaju. Potrebno je ojačati administrativne kapacitete za donošenje politika u oblasti životne sredine.

Bilježi se određeni napredak kada je u pitanju *transport*. Albanija i dalje aktivno učestvuje u radu Transportne opservatorije za jugoistočnu Evropu. Ipak, još uvijek su potrebna značajna poboljšanja u svim sektorima transporta.

Ograničeni napredak je postignut u sektoru *energetike*. Albanija je napredovala u provođenju zakonodavstva EU u skladu sa svojim obavezama iz Ugovora o Energetskoj zajednici. Nastavljen je napredak na restrukturiranju kompanije za električnu energiju, a ulažu se naponi na poboljšanju njenog finansijskog položaja. Ipak, energetski sektor i dalje je u kritičnom položaju. Ne postoji sigurnost u snabdijevanju električnom

energijom, budući da proizvodni kapaciteti nisu dovoljni da zadovolje potražnju za energijom u zemlji, a ograničeni kapaciteti interkonekcije i dalje ugrožavaju uvoz.

Određeni napredak je postignut u oblasti *informacionog društva i medija*. Usvojeno je novo zakonodavstvo o elektronskim komunikacijama i elektronskom potpisu, a započela je i liberalizacija tržišta. Međutim, regulatorni okvir još uvijek nije usklađen sa *acquis-em*, a kapaciteti regulatora za telekomunikacije još uvijek su nedovoljni. Kada je riječ o audiovizuelnoj politici, ojačani su administrativni kapaciteti organa za javno emitovanje, ali tehnički resursi i dalje su ograničeni. Kada je *finansijska kontrola* u pitanju, usvojen je novi zakon o budžetu. Ipak, odgovornost rukovodstva i finansijska kontrola i dalje su ranoj fazi. Postignut je prihvatljiv napredak u području *statistike*. Kapacitet Kancelarije za statistiku Albanije je poboljšana. Urađena je većina ključnih statističkih klasifikacija u skladu je sa standardima EU. Usklađivanje je umjereno napredovalo.

U oblasti *pravde, slobode i sigurnosti*, izvjestan, ali neravnomjeran napredak postignut je u većini područja. Potreban je ukupni dalji napredak. U oblasti viza, uspostavljen je pouzdan registar građana i adresa kako bi se unaprijedila sigurnost dokumenata. Usvojen je Zakon o strancima. Sporazum o readmisiji između EK i Albanije na snazi je od 2006. godine. Sporazum o viznim olakšicama između EK i Albanije stupio je na snagu, a pokrenut je i dijalog o liberalizaciji viznog režima. Potrebno je otpočeti sa izdavanjem biometrijskih pasoša koji su skladu sa standardima EU. Vizni režim još uvijek nije u skladu sa standardima EU.

Kontrola granica je poboljšana, što je rezultat usvajanja novog Zakona o upravljanju granicama, bolje infrastrukture i saradnje između relevantnih agencija. Započelo je provođenje integrisane strategije o upravljanju granicama. Ipak, potrebno je dalje kadrovsko jačanje i obuka službenika granične policije. Potrebno je unaprijediti prekograničnu saradnju. Mali napredak je postignut u oblasti *politike o azilu*. Nije završena revizija pravnog okvira za približavanje standardima EU. Kapaciteti za provođenje i dalje su slabi, a potrebno je unaprijediti i saradnju između agencija. Bilježi se određeni napredak u oblasti *migracija*. Uspostavljena je centralna jedinica za povratak i readmisiju koja će nadgledati rad regionalnih centara za readmisiju. Punktovi za kontrolu migracija na graničnim prijelazima su efikasniji, ali su i dalje potrebna značajna poboljšanja.

Ograničeni napredak ostvaren je i u pogledu sprečavanja *pranja novca*. Poboljšana je pravni okvir i unaprijeđena saradnja između banaka i finansijskih institucija u vezi sa pranjem novca. Ipak, provedbeni kapaciteti za zapljenu sredstava i dalje su slabi. Potrebno je dodatno unaprijediti resurse za provođenje istraga, međuagencijsku saradnju i provedbene kapacitete.

Ograničeni napredak zabilježen je u borbi protiv *droga*, a nezakonita trgovina drogom i dalje predstavlja ozbiljan problem. Povećan je broj procesiranja slučajeva vezanih za drogu. Izgrađena je bolja infrastruktura za skladištenje zaplijenjene droge do suđenja. Ipak, potrebna je snažna opredijeljenost kako bi se postigli zadovoljavajući rezultati u ovoj oblasti, a treba poboljšati mjere i opremu za otkrivanje na graničnim prelazima.

Nastavljen je napredak u oblasti *policije* uz provođenje novog Zakona o policiji. Počelo je provođenje strateškog sporazuma sa Europol-om i Konvencije o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi. Ipak, potrebno je dalje jačanje u pogledu upravljanja sektorom policije, kadrovskog popunjavanja, obuke, te struktura za unutrašnju kontrolu. Potrebni su dodatni naponi kako bi se izradila pouzdana statistika o kriminalu.

Ograničen napreak ostvaren je u borbi protiv *organizovanog kriminala*, koji i dalje predstavlja ozbiljan problem i ugrožava vladavinu prava i poslovno okruženje. Usvojena je nacionalna strategija borbe protiv organizovanog kriminala. Pravni okvir je unaprijeđen. Poboljšana je saradnja sa Interpol-om, čime je omogućeno postupanje po jednom broju međunarodnih potjernica. Međutim, korupcija i slaba zaštita svjedoka ugrožavaju borbu protiv organizovanog kriminala. Poteškoće u saradnji između policije i tužilaštva i dalje smanjuju efikasnost istražnih radnji.

Usvojena je strategija borbe protiv *trgovine ljudima*. Još uvijek je potrebno uraditi dosta toga, posebno u pogledu zaštite svjedoka. Veća politička volja i bolja koordinacija su neophodni za provođenje strategije za borbu protiv trgovine ljudima, posebno u vezi sa zaštitom svjedoka. Albanija je dalje zauzima značajno mjesto kao zemlja porijekla za trgovinu ljudima, seksualno iskorištavanje žena i djevojaka i prisilni rad. Trgovina ženama i djecom u zemlji je u porastu.

Dobar napredak postignut je u području *zaštite ličnih podataka*. Utvrđen je pravni okvir i imenovano nezavisno tijelo za nadzor nad zaštitom podataka. Ipak, potrebni su adekvatni resursi za pravilno provođenje njegovog mandata.

Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u ispunjenju **političkih kriterija** u skladu sa Evropskim partnerstvom. Prateći napredak u četiri ključne oblasti koje su 2005. godine postavili Komisija i Vijeće⁸, u junu 2008. godine potpisan je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Međutim, nedostatak konsenzusa oko glavnih elemenata izgradnje države, učestala osporavanja Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma i zapaljiva retorika su nedvosmisleno uticali na funkcionisanje institucija i usporili su reforme. Osnovni elementi daljnjeg napretka zemlje prema Evropskoj uniji su zajednička vizija političkih lidera o pravcu kretanja zemlje i o ključnim reformama koje se odnose na EU, kao i sposobnost da govore jednim glasom o međunarodnim i pitanjima Evropske unije. Bosna i Hercegovina treba i dalje jačati svoje administrativne kapacitete, pogotovo na državnom nivou i povećati napore za borbu protiv korupcije.

---

⁸ 1) Provedba reforme policije u skladu sa sporazumom o restruktuisanju policije iz oktobra 2005. godine;
2) puna saradnja sa MKSJ-om;
3) usvajanje i provedba zakonodavstva iz oblasti javnog emitovanja; i
4) razvijanje zakonskog okvira i administrativnih kapaciteta kako bi se omogućila puna provedba SSP-a.

U pogledu *demokratije i vladavine prava*, postignut je ograničen napredak u stvaranju funkcionalnijih i efikasnijih struktura u državi, a nema napretka u pogledu *ustavne reforme*. U sistem upravljanja u Bosni i Hercegovini i dalje je uključena međunarodna zajednica. Zatvaranje Ureda Visokog predstavnika (OHR) zavisi od napretka koji Bosna i Hercegovina postigne u ispunjavanju posebnih zahtjeva.

Opštinski izbori održani u oktobru 2008. godine su bili u skladu sa međunarodnim standardima. Postignut je određeni napredak u poboljšanju efikasnosti *Parlamentarne skupštine* Bosne i Hercegovine. Skupština je u prvoj polovini 2008. godine usvojila određeni broj važnih zakona zasnovanih na prioritetima iz Evropskog partnerstva, ali na njen rad negativno utiču napeta politička klima, sistematsko glasanje po etničkom principu i nedovoljni administrativni resursi. Kada je u pitanju *vlast* na državnom nivou, konsenzus o evropskim integracijama pomogao je da se ubrza usvajanje zakona do proljeća 2008. godine. Međutim, posljednjih mjeseci reforme su stagnirale. Unutrašnje tenzije kao i rascjepkano i nekoordinirano vođenje politike između države i entiteta i dalje predstavlja glavnu prepreku efikasnom radu državnog nivoa vlasti. Nedostatak političke volje i kapaciteta u Vladi i Parlamentu i dalje usporavaju usvajanje zakona. Direkcija za evropske integracije nastavila je da igra važnu ulogu u promovisanju evropskih integracija, ali na nju negativno utiču ograničeni ljudski resursi i teška politička klima. Nepostojanje novijeg popisa stanovništva predstavlja ozbiljan nedostatak u planiranju politika u Bosni i Hercegovini u cjelini.

Postignut je izvjestan napredak u području *javne uprave*, s tim što je potreban daljnji napor. Ojačan je Ured koordinatora za reformu javne uprave. U toku je sprovođenje Strategije za reformu javne uprave, što je ključni prioritet iz Evropskog partnerstva. Fond za reformu javne uprave je postao operativan. Poboljšana je koordinacija između agencija za državnu službu sa državnog i entitetskog nivoa, uz zajednički angažman na nekoliko velikih programa obuke. Međutim, neophodno je preduzimati održive napore kako bi se spriječilo političko uplitanje i ograničila uloga koju ima etnički identitet kod imenovanja, te uspostavila profesionalna i efikasna državna služba zasnovana na uspješnosti i stručnosti. Proces izrade Zakona o državnoj imovini, koji predstavlja uslov za zatvaranje OHR-a, teče veoma sporo⁹. Odgođeno je imenovanje četiri državna Ombudsmana kao i prenos nadležnosti Ombudsmana na državni nivo.

Bosna i Hercegovina je postigla daljnji napredak u poboljšavanju *pravosudnog sistema*. Usvojena je Nacionalna strategija za razvoj pravosudnog sektora, koja treba i dalje da ojača nezavisnost, profesionalizam i usklađenost pravosudnog sistema. Visoko sudsko i tužilačko vijeće nastavlja svoje napore kako bi se poboljšala situacija u pravosuđu. Međutim, rascjepkanost pravosudnog sistema i složenost zakonskog okvira i dalje ugrožavaju funkcionisanje pravosuđa. Nastavljaju se problemi u pogledu sudskog

---

⁹ Ovo obuhvata pet ciljeva: 1) Prihvatljivo i održivo rješenje pitanja raspodjele imovine između države i drugih nivoa vlasti; 2) Prihvatljivo i održivo rješenje pitanja vojne imovine; 3) Utvrđivanje konačnog statusa Distrikta Brčko; 4) Fiskalna održivost (utvrđena sporazumom o trajnoj metodologiji raspodjele prihoda od indirektnih poreza i uspostavljanje Nacionalnog fiskalnog savjeta); i 5) Uspostavljanje vladavine prava (koje se ogleda kroz usvajanje Strategije za procesuiranje ratnih zločina, Zakona o stancima i azilu i Nacionalne strategije za reformu pravosudnog sektora), kao i dva posebna uslova: 1) potpisivanje SSP-a i 2) stabilna politička situacija.

gonjenja organizovanog kriminala i ratnih zločina u entitetima i kantonima. Treba dodatno poboljšati nezavisnost, odgovornost i efikasnost pravosudnog sistema. Republika Srpska je osporavala nadležnosti sudskih agencija na državnom nivou da slobodno djeluju u Republici Srpskoj, što izaziva ozbiljnu zabrinutost. Bosna i Hercegovina je ostvarila mali napredak u *borbi protiv korupcije*, koja je i dalje veoma rasprostranjena i predstavlja ozbiljan problem. Državna strategija za borbu protiv korupcije se ne provodi na ispravan način. Broj presuda za korupciju i dalje je veoma ograničen. Transparentnost aktivnosti u javnoj upravi je ugrožena političkim pritiskom na javne institucije za vanjsku reviziju i organe za otkrivanje korupcije. Bosni i Hercegovini je potrebna jaka opredijeljenost i odlučna akcija protiv korupcije.

Malo napretka je postignuto na području *ljudskih prava i zaštite manjina*. Bosna i Hercegovina je ratificirala sve glavne konvencije UN-a i međunarodne konvencije o ljudskim pravima, kao i revidiranu Evropsku socijalnu povelju u julu 2008. godine. Međutim, provedba međunarodnih konvencija o ljudskim pravima treba biti poboljšana. U jednom broju slučajeva odluke Komisije za ljudska prava Ustavnog suda Bosne i Hercegovine nisu propisno provedene.

Postignut je određeni napredak u pogledu *građanskih i političkih prava*. Preduzeti su koraci kako bi se podržao razvoj *civilnog društva*. Osnivanje Odbora za civilno društvo je pozitivan događaj. Međutim, organizacije *civilnog društva* su i dalje općenito slabe, te njihovo učešće u kreiranju politike treba dalje ojačati. Osigurana su finansijska sredstva neophodna za izgradnju *zatvora* na državnom nivou. Međutim, i dalje ne postoji jedinstvena praksa izvršavanja krivičnih sankcija *Zlostavljanje* pritvorenika i zatvorenika i dalje predstavlja problem. Krivično gonjenje izvršilaca i dalje je na niskom nivou. *Pristup pravdi* u građanskim i krivičnim suđenjima ostaje pitanje koje izaziva zabrinutost, a jednakost pred zakonom nije uvijek zagarantovana.

Državni i entitetski ustavi omogućavaju *slobodu izražavanja* i medija, te *slobodu okupljanja i udruživanja*, kao i *slobodu religije*. Međutim, postignuto je malo dodatnog napretka u ovim područjima, te je potrebna bolja provedba postojećeg zakonodavstva. Usvojen je Zakon o javnom RTV servisu Federacije, mada je i dalje neophodno da se obezbijedi njegova potpuna usklađenost sa odgovarajućim zakonodavstvom na državnom nivou. Potrebno je propisno sprovesti sve zakone o javnom emitovanju kako bi se ispunio ovaj ključni prioritet Evropskog partnerstva. Bilo je pokušaja uskraćivanja finansijskih resursa za javni RTV sistem. Zabilježeno je još slučajeva fizičkih napada na novinare i urednike.

Postignut je ograničen napredak u području *ekonomskih i socijalnih prava*. Potrebni su održivi napori u pogledu zaštite *žena* od svih oblika nasilja. Iako je usvojen Akcioni plan za *djecu*, i dalje ima problema u području zdravlja, socijalne zaštite, obrazovanja i izloženosti djece nasilju u porodici. Neadekvatnost sistema socijalne zaštite i dalje negativno utiče na položaj *socijalno ugroženih kategorija stanovništva*, uključujući i mentalno oboljele. Ratifikacija revidirane Evropske socijalne povelje je u toku, ali složen sistem uprave i rascjepkanost zakonodavstva i dalje ugrožavaju socijalni dijalog u cijeloj zemlji. Nastavljen je napredak u području *imovinskih prava* i reforme zemljišnih knjiga.

Mandat Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica je produžen kako bi se riješili zaostali predmeti povrata imovine. Zakonski okvir Bosne i Hercegovine uključuje odredbe kojima se štite ekonomska i socijalna prava, ali je ukupna primjena i dalje slaba.

Postignut je određeni napredak u oblasti *kulturnih prava i prava manjina*. Uspostavljeno je Državno vijeće za nacionalne manjine, a u Republici Srpskoj radi i Vijeće za nacionalne manjine. Potrebno je poduzeti daljnje korake kako bi se poboljšala provedba Zakona o nacionalnim manjinama, a potrebno je promijeniti i državni Ustav kako bi se manjinama omogućio pristup svim političkim funkcijama. Odvajanje djece u školama po etničkim linijama i dalje ostaje ozbiljan problem Bosna i Hercegovina se priključila Deceniji uključivanja Roma 2005.-2015. godine. Usvojen je Akcioni plan za obezbjeđenje stanovanja, zdravstvenih usluga i obrazovanja i mehanizmi za koordinaciju. Ipak, romska manjina se i dalje suočava sa veoma teškim uslovima za život i diskriminacijom, uz slab pristup obrazovanju, socijalnoj zaštiti, zdravstvenim uslugama, stanovanju i zaposlenju. Nedostatak registrovanja stanovništva i dalje otežava njihov pristup osnovnim socijalnim i ekonomskim pravima.

Kada su u pitanju *izbjeglice i interno raseljena lica*, zabilježena su daljnja poboljšanja sigurnosne situacije, ali je u poboljšanju socio-ekonomske integracije povratnika postignuto malo dodatnog napretka.

Kada je riječ o *regionalnim pitanjima i međunarodnim obavezama*, Bosna i Hercegovina i dalje aktivno učestvuje u inicijativama regionalne saradnje, uključujući Vijeće za regionalnu saradnju (RCC), čije je sjedište uspostavljeno u Sarajevu u februaru 2008. godine, i u CEFTA. Bosna i Hercegovina je održala zadovoljavajući nivo napretka sa MKSJ, što je ključni prioritet Evropskog partnerstva. Što se tiče Međunarodnog krivičnog suda, bilateralni sporazum o imunitetu sa Sjedinjenim Državama nije u skladu sa relevantnim zajedničkim stavom i principima EU. Bosna i Hercegovina je i dalje pod postupkom nadzora po pitanju njenih obaveza i opredjeljenosti vezano za članstvo u Vijeću Evrope.

U cjelini, odnosi Bosne i Hercegovine sa susjedima su dobri, ali ostvareno je veoma malo napretka u razrješavanju neriješenih pitanja, koja uključuju trgovinska i pogranična pitanja sa Hrvatskom i Srbijom.

Nastavljeno je brzo širenje **privrede** u Bosni i Hercegovini. Makroekonomska stabilnost je oslabljena zbog sve većeg vanjskog deficita, više inflacije, te fiskalnih politika u ekspanziji. Stalna veoma visoka stopa nezaposlenosti i malo učešće na tržištu rada u državi su i dalje veliki uzroci zabrinutosti, skupa sa različitim putevima reforme u entitetima.

Kada je riječ o **ekonomskim kriterijima**, Bosna i Hercegovina ostvaruje neujednačen napredak ka prerastanju u funkcionalnu tržišnu ekonomiju. Morat će se poduzeti značajne daljnje reformske aktivnosti kako bi se država osposobila da se dugoročno nosi sa pritiskom konkurencije i tržišnim silama unutar Unije.

Postignut je određeni napredak u dostizanju konsenzusa o osnovima ekonomske politike, a poboljšana je i međuentitetska saradnja u područjima ekonomske politike. Izražena je opredjeljenost za poboljšanje fiskalne koordinacije kroz usvajanje zakona o Nacionalnom fiskalnom vijeću i uvođenje Fiskalnog vijeća po novom zakonu početkom septembra. Postignut je dogovor o raspodjeli indirektnog oporezivanja. Aranžman sa Valutnim odborom i dalje dobro funkcioniše, a finansijska stabilnost je uglavnom održana, uprkos nestabilnosti na međunarodnom planu i visokim stopama rasta domaćih kredita. Neki pokazatelji stanja na tržištu rada su se poboljšali. Visoke stope poreza na dobit i prihod u Federaciji su smanjene, a poduzete su i zakonodavne mjere u cilju izbjegavanja dvostrukog oporezivanja u državi.

Poslovno okruženje je donekle poboljšano u oblasti registrovanja preduzeća, stečajnih postupaka i registrovanja zemljišta. Poboljšan pristup finansiranju ima pozitivan utjecaj na sektor malih i srednjih preduzeća. Direktna strana ulaganja su se značajno povećala u 2007. godini, čemu je doprinijela privatizacija velikih preduzeća u Republici Srpskoj, te su u potpunosti pokrila deficit na tekućem računu. Ubrzana je nadogradnja fizičkog kapitala, potpomognuta i brzo rastućim javnim ulaganjem u Republici Srpskoj.

Pogoršanje fiskalne situacije, koje je počelo u 2006. godini, se nastavilo u 2007. i 2008. godini. Fiskalni rizici u Federaciji su se povećali zbog velikih obaveza za socijalne rashode suprotstavljenih sve sporijim budžetskim prihodima. Osim toga, politika plata u javnom sektoru je oslabljena na svim nivoima vlasti kroz povećanja plata i mehanizme indeksacije koji slabe fiskalnu održivost i konkurentnost u privatnom sektoru. Restrukturiranje i likvidacija preduzeća u državnom vlasništvu se odvijala sporo, uz zanemariv napredak u privatizaciji u Federaciji. Nezaposlenost je ostala veoma visoka.

Pomak u strukturi proizvodnje prema aktivnostima sa višom dodanom vrijednošću je i dalje spor. Slab proizvodni kapacitet i nedovoljna strukturalna fleksibilnost – visoke stope društvenih doprinosa, poremećeni mehanizmi za određivanje plata, visoki i loše usmjereni socijalni transferi i niska pokretljivost radne snage – štete otvaranju novih radnih mjesta. Poslovno okruženje je i dalje pod utjecajem upravnih nedostataka. Veliki neformalni sektor jača kroz slab zakonski okvir, kroz neodgovarajuće politike poreza i rashoda, te kroz slabosti u provođenju zakona, uključujući borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. To je i dalje velika poteškoća, jer ona umanjuje poresku osnovu i efikasnost ekonomskih politika.

Bosna i Hercegovina je ostvarila određen napredak i u usklađivanju svog zakonodavstva i politika sa **evropskim standardima**. Sprovođenje propisa vezanih za carine je, nakon stupanja na snagu Privremenog sporazuma 1. jula 2008. godine, općenito na zadovoljavajućem nivou. Ipak, administrativni kapacitet Bosne i Hercegovine treba ojačati, a zemlja mora izgraditi mehanizme za praćenje napretka u provedbi SSP-a.

Bosna i Hercegovina je postigla određen napredak kada su u pitanju prioriteta iz Partnerstva koji se odnose na oblast **unutrašnjeg tržišta**. Što se tiče *slobodnog kretanja roba*, ostvaren je ograničen napredak u području standardizacije, certifikacije i nadzora nad tržištem. I dalje su potrebni kontinuirani naponi kako bi se zakonski okvir približio

zakonodavstvu EU u ovoj oblasti i kako i se razvio neophodni administrativni kapacitet. Usvojen je Zakon lijekovima i medicinskim sredstvima, što će doprinijeti uspostavljanju jedinstvenog unutrašnjeg tržišta u Bosni i Hercegovini u toj oblasti. Vijeće za zaštitu potrošača je postalo potpuno operativno.

Ograničen napredak je ostvaren u pogledu *usluga, prava poslovnog nastanjanja i zakona o preduzećima*. Postignut je napredak po pitanju registracije preduzeća. Ipak, nije postignut napredak u uspostavi jedinstvene državne nadzorne agencije za bankarstvo ni u usvajanju državnog zakonodavstva o lizingu i obavezama.

Nije bilo promjena u području *slobodnog kretanja kapitala*, ali u toku su pripreme Bosne i Hercegovine u toj oblasti. Postignut je napredak u oblasti *carina*, po pitanju i usklađenosti zakona i administrativnih kapaciteta. Potrebno je definisati carinske strategije – posebno za obuku, informativne tehnologije i ostala područja. Napredak je ostvaren i po pitanju prioriteta iz Evropskog partnerstva vezanih za *oporezivanje*. U septembru 2008. godine je uvedeno nacionalno fiskalno vijeće. Prikupljanje PDV-a se poboljšano kao rezultat povećane ekonomske aktivnosti i sve većeg broja registrovanih obveznika PDV-a.

Što se tiče *konkurencije*, Bosna i Hercegovina je ostvarila određeni napredak u području antitrustovske kontrole. Konkurencijsko vijeće je pojačalo svoje aktivnosti, iako nije bilo daljnjeg usklađivanja zakonodavstva sa *acquis*-em. Nije ostvaren napredak u području državne pomoći, a zakonodavstvo za uspostavljanje operativno nezavisnog tijela za praćenje državne pomoći je još uvijek u izradi. Ostvaren je ograničen napredak u području *javnih nabavki*. Još uvijek nije osigurana provedba postupaka javne nabavke u cijeloj državi. Ograničen napredak ostvaren je i u pogledu provedbe *prava intelektualnog vlasništva*. Zakonski okvir je nekompletan i trebaju se pojačati kapaciteti za sprovedbu.

Ograničen napredak je postignut u području *socijalne politike i zapošljavanja*. Koordinacija i strateško planiranje u sektoru javnog zdravstva su poboljšani. Uspostavljena je Konferencija ministara zdravstva koja se redovno održava. Preduzeti su određeni koraci u pogledu provedbe Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), ali je potrebno poboljšati njenu provedbu. Ipak, zakonodavstvo koje se tiče socijalne politike i zapošljavanja i dalje ostaje izuzetno rascjepkano. Institucionalno uređenje zemlje i dalje predstavlja ozbiljnu prepreku razvoju neophodnih koordinisanih pristupa.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu evropskih standarda u području *obrazovanja*. Koordinacija između četrnaest ministarstava obrazovanja u zemlji je u manjoj mjeri poboljšana što je rezultat uspostave Ministarske konferencije. Usvojen je državni Zakon o srednjem stručnom obrazovanju. Pored toga, Bosna i Hercegovina je preduzela dodatne korake u pogledu provođenja bolonjskih reformi. Međutim, usklađivanje entitetskog i zakonodavstva na kantonalnim nivoima nije završeno, a njihovo provođenje u zemlji je neravnomjerno. U pogledu istraživanja, pokrenuta je inicijativa da se zemlja uključi u sedmi Okvirni program za istraživanje (FP7), što bi trebalo doprinijeti povećanju

istraživačkih projekata sa partnerima iz EU. Ipak, još uvijek se moraju uložiti značajni napori kako bi se povećali istraživački kapaciteti u zemlji.

Bosna i Hercegovina je relativno napredovala u pripremama za pristupanje *Svjetskoj trgovinskoj organizaciji* (WTO), ali je potrebno da intenzivira napore kako bi ispunila sopstveni cilj ranog pristupanja.

Bosna i Hercegovina je postigla određeni napredak u ispunjavanju evropskih standarda u određenom broju *sektorskih politika*. Ograničen napredak je postignut na polju *industrije i malih i srednjih preduzeća (SME)*. Nije usvojena državna Strategija o malim i srednjim preduzećima. Strategija industrijske politike takođe nije usvojena.

Određeni napredak je postignut u približavanju politikama EU iz oblasti *poljoprivrede i ribarstva*. Usvojen je državni Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju. Ipak, nije postignut napredak u uspostavljanju državnog ministarstva za poljoprivredu. Odložena je izrada sveobuhvatne poljoprivredne strategije. Postignut je ograničen napredak u oblasti *sigurnosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike*. Problemi se ne rješavaju zbog neadekvatnih ljudskih i finansijskih resursa i slabe koordinacije između državne i entitetskih službi. Pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti *životne sredine* su i dalje u ranoj fazi. Nije usvojen državni zakon o životnoj sredini kojim bi se uspostavio državni, usklađeni okvir za zaštitu životne sredine, niti je uspostavljena državna agencija za životnu sredinu.

Bosna i Hercegovina je postigla izvjestan napredak u sektoru *transporta*, kako u pogledu jačanja institucionalne strukture, tako i u pogledu prilagođavanja regulatornog okvira. Zabilježen je napredak u razvoju transevropske mreže transporta, ali su i dalje potrebne ključne reforme i prilagođavanja kada je u pitanju sektor željeznica. Zemlja i dalje aktivno učestvuje u radu Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu. Nakon ratifikacije Sporazuma o zajedničkom evropskom vazdušnom prostoru (ECAA), otvoreno je tržište za komercijalne avio prevoznike. Ipak, sporazum ECAA bi se trebao dosljedno primjenjivati. Potrebni su dalji napori kako bi se okončale izmjene institucionalne strukture i osigurali uslovi za otvaranje tržišta za sve vidove transporta.

U oblasti *energije* ostvaren je ograničen napredak. Kao potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici, Bosna i Hercegovina mora provesti relevantno zakonodavstvo EU iz oblasti energije, ali značajno zaostaje u određenom broju područja koja se tiču energije. Naročito su usporene reforme u sektoru gasa. U sektoru električne energije, izvršeno je razdvajanje prenosa, te uspostavljen Nezavisni operator sistema (ISO) i Kompanija za prenos (TRANSCO). Međutim, neki događaji vezani za TRANSCO, a posebno prijedlog Republike Srpske o razdvajanju kompanije prema entitetskim linijama, ugrozili su napredak postignut u sektoru električne energije. Još nije izrađena sveobuhvatna strategija o energiji.

Bosna i Hercegovina postigla je određeni napredak na polju *informacijskog društva i medija*. Usvajanjem Zakona o javnom RTV servisu u Federaciji finaliziran je pravni okvir za javno emitovanje u Bosni i Hercegovini, iako je još uvijek potrebno izvršiti

određena usklađivanja sa relevantnim državnim zakonodavstvom. Prijetnju nezavisnosti Regulatorne agencije za komunikacije predstavljaju nova pravila vezana za plate uposlenih i teškoće u imenovanju generalnog direktora. Nije ostvaren napredak u uspostavi državne agencije za informisanje. Zabilježen je ograničeni napredak u oblasti *finansijske kontrole*.

Izvjestan napredak ostvaren je na području *statistike*. Ipak, Sporazum o saradnji između državne Agencije za statistiku i entitetskih zavoda nije pravilno proveden. Odluka kojom se potvrđuje da će popis stanovništva biti izvršen 2011. godine još uvijek nije donesena zbog političkih razilaženja. Značajni naponi su neophodni kako bi se uspostavio efikasan statistički sistem Bosne i Hercegovine u skladu sa zahtjevima EU.

U oblasti *pravosuda, slobode i sigurnosti* nastavljen je napredak u pogledu administracije *viza, upravljanja granicama, azila i migracija*. Ipak, potrebno je raditi na daljem poboljšavanju u svim ovim područjima. Sporazum o viznim olakšicama između EK i Bosne i Hercegovine stupio je na snagu u januaru 2008. godine. Pokrenut je dijalog o liberalizaciji viznog režima sa Evropskom komisijom. Preduzeti su dalji koraci na uvođenju biometrijskih pasoša. Ipak, potrebna su dalja poboljšanja u pogledu sistema zaštite identiteta građana (CIPS), uključujući sigurno i efikasno upravljanje sistemom. Usvojena je nova Strategija o integrisanom upravljanju granicama (IBM). Državna komisija za granice koja je zadužena za koordinaciju IBM-a i provođenje strategije, osnovana je u julu 2008. godine. Potrebne su dalje aktivnosti kako bi se unaprijedila saradnja između različitih organa na graničnim prelazima. Postignut je dalji napredak u uspostavljanju funkcionalnog sistema za azil. Određeni napredak postignut je na području migracija. Centar za privremeni smještaj nezakonitih migranata otvoren je u maju, ali je potrebno usvojiti novu strategiju migracija. Bosna i Hercegovina je dobro provela Sporazum o readmisiji sa Evropskim zajednicama koji je stupio na snagu u januaru 2008. godine.

Ograničeni napredak ostvaren je i u pogledu sprečavanja *pranja novca*. Poboljšana je saradnja na međunarodnom nivou, a na snagu je stupila Konvencija Savjeta Evrope o pranju novca, pretresu, pljenidbi i oduzimanju prihoda od kriminalnih aktivnosti i finansiranju terorizma. Ipak, i dalje je potrebno raditi na usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa konvencijom. Pored toga, Finansijska obavještajna jedinica (FIU) u okviru državne Agencije za istrage i zaštitu (SIPA) i dalje nema dovoljan broj osoblja. Potrebni su povećani naponi na jačanju administrativnih kapaciteta za sprečavanje pranja novca. Učinjeni su određeni koraci u pogledu borbe protiv *droga* i osnovana je Komisija za opojne droge. Ipak, Bosna i Hercegovina nije usvojila strategiju o nedozvoljenim drogama niti odgovarajući akcioni plan. Trgovina drogom i dalje predstavlja ozbiljan problem i zahtijeva dalje napore.

Ostvaren je napredak u pogledu rada *policije*. Pozitivno je ocijenjeno usvajanje relevantnog zakonodavstva koje se odnosi na policiju, a kojim se predviđa uspostava sedam novih agencija na državnom nivou. Potrebno je bez odlaganja provesti ove zakone, te imenovati direktore novih agencija. Preduzeti su određeni koraci kako bi se olakšao rad Državne agencije za istrage i zaštitu. Ipak, policijske snage Bosne i Hercegovine i dalje

su rascjepkane, a nadležnosti koje se odnose na komunikacijske sisteme, baze podataka, kompjuterske istrage, sistem kriminalističke analize i forenzike i dalje su podijeljene.

Bosna i Hercegovina je ostvarila ograničen napredak u *borbi protiv organizovanog kriminala*, što i dalje predstavlja razlog za zabrinutost i ugrožava vladavinu prava i poslovno okruženje. Nedovoljno se provodi državna Strategija borbe protiv organizovanog kriminala. Pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala je utvrđen, ali je i dalje potrebno unaprijediti provođenje zakona. Malo je urađeno kada je u pitanju nastavak provođenja Strategije borbe protiv terorizma iz 2006. godine. Bosna i Hercegovina je usvojila novi državni akcioni plan za borbu protiv *trgovine ljudima* za period 2008.-2010.godine. Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima je stupila na snagu. Potrebno je osigurati njenu punu provedbu. Bosna i Hercegovina i dalje je zemlja polazišta, tranzita i odredišta kada je u pitanju **trgovina ljudima**. To je i dalje predmet zabrinutosti. Državna agencija za zaštitu podataka još uvijek nije počela sa radom.

Hrvatska

Hrvatska je nastavila sa ispunjavanjem **političkih kriterija**. Postignut je ukupni napredak, ali su napori i dalje neophodni u određenom broju područja, kao što su reforma javne uprave i pravosuđa, borba protiv korupcije, zaštita prava manjina i povratak izbjeglica. Prioriteti Pristupnog partnerstva su djelimično riješeni.

Demokratija i vladavina zakona su dalje ojačane. Vlada i Parlament nastavili su djelovati dobro. Međutim, postoji značajan prostor za dalja poboljšanja u pravosuđu, javnoj upravi i borbi protiv korupcije. Značajan napredak u ovim oblastima od ključnog je značaja za kreiranje čvrste osnove za punu provedbu *acquis-a*.

Određeni napredak postignut je na području *reformе javne uprave*. Vlada je usvojila Strategiju reforme javne uprave, predložen je revidirani Zakon o opštim administrativnim postupcima, te izvršena poboljšanja Zakona o državnoj službi. Ojačani su kapaciteti Središnjeg državnog ureda za upravu. Započet je niz inicijativa vezanih za e-government. Ipak, pravna osnova za izgradnju moderne i profesionalne državne službe još uvijek je nedovoljna. Nisu usvojeni svi propisi neophodni za provođenje Zakona o državnoj službi. Ovaj zakon se ne provodi dosljedno u cijeloj državnoj upravi. Zakonodavstvo o upravnom postupku tek treba da bude revidirano. Administrativni sistem i dalje je nedovoljno efikasan. I dalje su prisutne slabosti u pogledu upravljanja ljudskim resursima, a na državnu službu utiče veliko odliv kadra i nedostatak kvalifikovanog osoblja. Postoje značajna odgađanja u oblasti decentralizacije. U cjelini su potrebni su kontinuirani dalji napori.

Postignut je određeni napredak u reformi *pravosudnog sistema*. Usvojeni su novi zakoni, a revidirani akcioni plan za rješavanje svih krupnih reformskih pitanja odobren je u junu 2008. godine. Sistem pravosudnog nadzora počeo je davati rezultate. Postepeno postaje vidljiv ujednačeniji pristup procesiranju ratnih zločina, kao i veća spremnost na krivično gonjenje izvršioca bez obzira na njihovu etničku pripadnost. Međutim, u sudovima i dalje postoji veliki broj neriješenih predmeta, a sudske procedure traju predugo. Još uvijek nije

počela ozbiljnija racionalizacija sudstva. Potrebna su dalja poboljšanja u pogledu osiguranja odgovornosti, profesionalizma i stručnosti pravosudnog sistema. Zajednički standard u pogledu krivične odgovornosti za ratne zločine još uvijek se ne primjenjuje nezavisno od etničke pripadnosti. Veliki broj ovakvih slučajeva i dalje nije procesiran. Još uvijek nije adekvatno riješeno pitanje *presuda u odsustvu* iz devedesetih godina. Uopšteno gledano, reforme u oblasti pravosuđa napreduju relativno sporo i potrebni su konkretni rezultati. Trenutno nije uvijek osiguran princip jednakosti pred zakonom za sve hrvatske državljanke.

Ostvaren je određeni napredak u *borbi protiv korupcije*. Dodatno je unaprijeđen pravni okvir, a usvojeni su revidirana strategija i akcioni plan za borbu protiv korupcije. Uspostavljen je novi sistem koordinacije između ministarstava za praćenje aktivnosti na borbi protiv korupcije. Intenzivirane su aktivnosti Ureda za sprečavanje korupcije i organizovanog kriminala (USKOK). Ipak, korupcija je i dalje široko rasprostranjena. Provođenju aktivnosti na borbi protiv korupcije i dalje nedostaje čvrsta koordinacija, a potrebno je jačati djelotvoran nadzor i institucionalne kapacitete. Potrebno je da policija djelotvornije provodi aktivnosti u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ukupan broj procesiranih slučajeva korupcije je povećan, ali je broj osuda i dalje nizak. Dodatni napor su potrebni za rješavanje korupcije na visokom nivou. Ostvaren je mali napredak u *sprečavanju sukoba interesa*. Nedostaje politička odgovornost.

Određeni napredak postignut je u području *ljudskih prava i zaštite manjina*. Zaštita ljudskih prava je uglavnom osigurana, ali preostaje određeni broj bitnih izazova u pogledu provedbe. Potrebno je ulagati kontinuirane napore u oblasti prava manjina i povratka izbjeglica.

Usvojen je novi Zakon o pravnoj pomoći kao i zakonodavstvo o advokatskim naknadama, čiji je cilj unapređenje pristupa pravdi koje su posljednjih godina ugrožavala ograničenja u postojećem zakonodavstvu i slabosti pravosudnog sistema. Preduzeti su određeni koraci na otklanjanju nedostataka u pogledu *uslova u zatvorima*. Ipak, i dalje je prisutan problem nedostatka zatvorskog osoblja i kapaciteta, a potrebno je provesti i novi Zakon o sistemu pravne pomoći.

Hrvatski zakoni i dalje osiguravaju *slobodu izražavanja*, koja uključuje slobodu i pluralizam medija i generalno se poštuju. Ipak, zabilježeni su slučajevi prijetnji i napada na novinare, posebno one koji rade na slučajevima korupcije i organizovanog kriminala. Dva novinara su nedavno ubijena. Urednici i novinari i nastavljaju sa izvještavanjem, uprkos političkim pritiscima.

Politike usmjerene na poboljšanje *prava žena i djece i dalje* podižu svijest u društvu. Ipak, potrebna su dalja poboljšanja u provedbi ovih prava. Potrebno je takođe ubrzati provođenje mjera za zaštitu dječjih prava.

Osnovan je Ured pučkog pravobranitelja za osobe s invaliditetom, te izrađen Nacionalni plan provedbe o socijalnoj uključenosti 2007-2008. Ipak, kontinuirani napor su potrebni u pogledu *socijalno ugroženih lica i lica sa invaliditetom*. U oblasti mentalnog zdravlja,

politika pružanja pomoći putem službi koje djeluju u zajednicama, umjesto kroz institucije, nije pokazala vidljive rezultate.

Sveobuhvatni *Zakon o sprečavanju diskriminacije* usvojen je u julu 2008. godine, što predstavlja značajan napredak. Ipak, stepen zaštite od diskriminacije i krivično procesiranje ovih slučajeva u praksi još uvijek nije u skladu sa evropskim standardima. Rad policije i institucija zdravstvenog i socijalnog sistema otkrio je neke slabosti.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu *manjina*. Usvojen je akcioni plan za provođenje ustavnog Zakona o nacionalnim manjinama, kao i plan zapošljavanja manjina u državnoj upravi za 2008. godinu. Dodatno su povećana sredstva koja se izdvajaju za manjine. Romska manjina i dalje dobija potrebnu pažnju, a zabilježena su poboljšanja u oblasti predškolskog obrazovanja. Pripadnik srpskog naroda je imenovan na jednu od funkcija zamjenika premijera.

Ipak, pripadnici nacionalnih manjina i dalje se suočavaju sa mnoštvom problema. Hrvatska treba podstaknuti duh tolerancije kada je u pitanju srpska manjina i preduzeti odgovarajuće mjere kako bi zaštitila one koji bi još uvijek mogli biti predmetom prijetnji ili diskriminacije, neprijateljstva ili nasilja. Pripadnici manjina i dalje se suočavaju sa posebnim poteškoćama kada se radi o zapošljavanju, u smislu da nisu dovoljno zastupljeni u državnoj administraciji, pravosudnim ustanovama i policiji, kao ni u širem javnom sektoru. Romska manjina se suočava sa teškim životnim uslovima, a problemi su posebno prisutni u oblasti obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstvene zaštite, stanovanja i zapošljavanja. Zakonske odredbe i programi se moraju odlučnije provoditi, a potrebno je osigurati adekvatno praćenje, posebno kada je u pitanju zapošljavanje.

Napravljen je određeni napredak u oblasti *povratka izbjeglica*. Usvojen je akcioni plan za ubrzano provođenje programa stambenog zbrinjavanja, a ciljna godina za njegov završetak je 2009. Donesene su važne odluke koje otvaraju mogućnost priznavanja prava na penziju. Rekonstrukcija stambenih jedinica je nastavljena. Do sada je u velikoj mjeri ispunjen cilj koji se sastoji u obezbjeđivanju 1400 stambenih jedinica, od ukupno 12500 zahtjeva koji su podneseni u okviru programa stambenog zbrinjavanja bivših nosioca stanarskog prava. Ipak, provođenje ovih programa i dalje je slabo. U urbanim područjima riješeno je samo 12% slučajeva. Rokovi Vlade za provođenje programa kasne, iako je njihovo poštivanje prethodnih mjeseci ubrzano. Ostali problemi sa kojima se suočavaju povratnici uključuju trajno neprijateljstvo u nekim mjestima i zapošljavanje. Potrebno je ubrzati aktivnosti na stvaranju ekonomskih i socijalnih uslova neophodnih za održiv povratak izbjeglica.

U pogledu *regionalnih pitanja i međunarodnih obaveza* nastavljena je saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Međutim, postoji problem u pogledu osiguranja pristupa MKSJ-u određenim dokumentima u Hrvatskoj koji se mora riješiti. Sveukupno, osigurano je pridržavanje Dejtonsko-pariškog i Sporazuma iz Erduta. Potrebno je osigurati nepristrasno procesiranje slučajeva koje je MKSJ prebacio hrvatskom pravosuđu, kao i procesiranje slučajeva koji su inicirani unutar zemlje.

Kontinuiran opšti napredak postignut je na području regionalne saradnje. Hrvatska je nastavila aktivno učestvovati u regionalnim inicijativama, uključujući novo Vijeće za regionalnu saradnju i CEFTA-u. Važan napredak je postignut kada je Hrvatska, u skladu sa svojim ranije preuzetim obavezama, suspendovala provođenje odluke o zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu za plovila iz EU. Hrvatska je postigla izvjestan napredak u rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja sa svojim susjedima. Međutim, potreban je dalji napredak za konačno rješavanje različitih bilateralnih pitanja koja su i dalje otvorena, posebno onih koji se tiču obilježavanja granica. Potrebno je preduzeti aktivnosti na daljem razvoju saradnje i dobrosusjedskih odnosa.

Privreda Hrvatske i dalje solidno napreduje. Usporen je rast, zbog opadanja domaće potražnje. Održana je makroekonomska stabilnost, ali je došlo do značajnog rasta inflacije, prvenstveno zbog većih cijena energije i hrane. Finansijske turbulencije su do sada tek neznatno uticale na privredu Hrvatske, ali su povećanje vanjskih deficita i dugova povećali osjetljivost na vanjske uticaje. Brzina strukturnih reformi je generalno slaba. Neophodno je postići dalji napredak kroz poboljšanje poslovnog okruženja.

Što se tiče **ekonomskih kriterija**, Hrvatska ima funkcionalnu tržišnu ekonomiju. Ona bi, na srednjoročnom osnovu, trebala biti u stanju da se suoči sa pritiscima konkurencije i snagama na tržištu unutar Unije, pod uslovom da nastavi provođenje jasnog reformskog programa s ciljem smanjenja strukturnih slabosti.

Očuvan je politički konsenzus o osnovama tržišne ekonomije. U rastućoj nesigurnosti međunarodnog okruženja, očuvane su makroekonomske politike okrenute stabilnosti. Politika stabilnog deviznog kursa se pokazala dobrom u zemlji i ostala je faktor finansijske stabilnosti. Fiskalna konsolidacija je dovela do daljeg smanjenja opšteg vladinog deficita, ali postojanje kvazi-fiskalnih aktivnosti može prouzrokovati dodatni finansijski rizik a ugrožava i transparentnost budžeta. Ekonomski rast i dalje je stabilan uz određene rebalanse, s obzirom na pad potrošnje i rast privatnih investicija.

Tržište rada imalo je koristi od velikog rasta zaposlenosti, dok je nezaposlenost nastavila opadati. Tehnički i institucionalni kapaciteti u oblasti javnih finansija dodatno su ojačani. Dodatne razborite mjere dovele su do veće otpornosti generalno čvrstog bankarskog sektora te smanjile makro-finansijski rizik. Hrvatska ekonomija je dobro integrisana sa EU.

Ipak, ekonomskoj politici vlade ponekad nedostaje jasna srednjoročna orijentacija. Agenda strukturnih reformi sporo je napredovala, a često je dolazilo do pojave jaza između usvajanja strategija politika i njihove stvarne provedbe. Komunikacija između vlade i Centralne banke je ponekad bila slaba, što je imalo negativan uticaj na kvalitet koordinacije politika. Veća inflacija i rastući vanjski debalans predstavljaju rizik za makroekonomsku stabilnost i zahtijevaju jaču fiskalnu konsolidaciju. Ograničeni napredak je postignut u poboljšanju efikasnosti javne potrošnje, posebno u sektoru zdravstva. Socijalna potrošnja je i dalje visoka i nije adekvatno usmjerena što je dovelo

do neefikasnosti. Na javne finansije i dalje negativno utiče nedostatak strateškog budžetskog planiranja i njegove provedbe.

Značajne subvencije za preduzeća nisu efikasno iskorištene za restrukturiranje, a proces privatizacije je nastavljen neujednačenom brzinom. Ostvaren je dalji napredak u pojednostavljivanju postupaka za registraciju preduzeća, ali inicijative privatnog sektora i dalje narušavaju prevelik broj propisa i *ad-hoc* zahtjeva, što potencijalno ugrožava postupke za ulaska i izlaska na tržište. Odlučnije jačanje i produbljivanje strukturnih reformi i dalje je od velike važnosti.

Hrvatska je poboljšala svoju **sposobnost da preuzme obaveze koje proizlaze iz članstva**. Pripreme za ispunjavanje zahtjeva EU napreduju sigurnim korakom, a usklađenost sa pravilima EU je u nekim sektorima vrlo visoka. U većini područja postignut je određeni napredak uglavnom kada su u pitanju usklađivanje zakonodavstva i izgradnja administrativnih kapaciteta. U određenom broju poglavlja održan je dobar napredak koji je zabilježen i u proteklim godinama. Ipak, u budućnosti su potrebni značajni dalji naponi, a ostaje još dosta toga da se uradi u pogledu ukupne usklađenosti i administrativnih kapaciteta.

Dobar napredak je postignut kada je u pitanju usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em iz oblasti *slobodnog kretanja roba*. Usklađenost sa *acquis*-em u ovom poglavlju je dobro napredovala. Međutim, važan izazov predstavljaju aktivnosti vezane za prilagođavanje infrastruktura za ocjenjivanje usklađenosti i nadzor nad tržištem. Značajni naponi su potrebni za nastavak procesa usklađivanja sa *acquis*-em i njegovo efikasno provođenje i primjenu.

Određeni napredak je postignut u oblasti *slobodnog kretanja radnika*. Postignut je zadovoljavajući nivo pravne usklađenosti. Ipak, hrvatsko zakonodavstvo još uvijek nije u skladu sa pravilima EU o pristupu tržištu rada. Održivi naponi su potrebni za jačanje potrebnih administrativnih kapaciteta, posebno pogledu koordinacije sistema socijalne sigurnosti.

Određeni napredak je postignut, ali je potreban značajan rad u oblasti *prava poslovnog nastana i slobode pružanja usluga*. U ovoj oblasti i dalje postoje značajne prepreke. Uopšteno gledano, usklađenost je umjereno napredovala, ali još mnogo toga preostaje da se uradi u određenim područjima. Potrebno je jačanje relevantnih administrativnih kapaciteta.

Postignut je određeni napredak u oblasti *slobodnog kretanja kapitala*, posebno u pogledu obrade zahtjeva za dodjelu dozvola za kupovinu nekretnina državljanima EU, te usvajanja akcionog plana i novog zakonodavstva u oblasti borbe protiv pranja novca. Sveukupno usklađivanje je umjereno napredovalo, ali je potrebno uložiti dalje napore, posebno u pogledu provođenja i primjene.

Zabilježen je dobar napredak u oblasti *javnih nabavki*, uspostavljen je neophodan institucionalni okvir i usvojena sveobuhvatna strategija. Ipak, potrebno je dalje

usklađivanje zakonodavstva, kao i unapređenje administrativnih kapaciteta. Mjere borbe protiv korupcije moraju obuhvatiti pravni okvir i njegovu funkcionalnu primjenu uz osiguranje veće transparentnosti i efikasnosti.

Bilježi se određeni napredak u oblasti kada je u pitanju zakon o preduzećima. Usklađivanje je u toku, ali su kontinuirani naponi i dalje potrebni za provođenje nedavno usvojenih izmjena i dopuna kao i za jačanje administrativnih kapaciteta.

Zablježen je dobar napredak u oblasti *zakona o intelektualnom vlasništvu*. Usklađenost zakonodavstva je na vrlo visokom stepenu. Potrebni su dalji naponi na jačanju administrativnih kapaciteta za provođenje prava intelektualnog vlasništva, za širenje svijesti među akterima i nastavak borbe protiv piratstva i falsifikovanja .

Određeni napredak postignut je u oblasti *politike konkurencije*, posebno u pogledu državne pomoći sektoru čelika, regionalne mape puta i usklađivanja programa fiskalne pomoći. Ipak, potrebni su značajni naponi, posebno u pogledu restrukturiranja pomoći za brodogradilišta, što je potrebno riješiti u kontekstu njihove predviđene privatizacije.

Dobar napredak je postignut u oblasti *finansijskih usluga*. Usklađivanje zakonodavstva dobro napreduje, ali je potrebno usmjeriti pažnju na njegovo provođenje. Oba nadzorna tijela moraju intenzivirati svoje napore na jačanju nadzorne funkcije i u pogledu konsultativne interakcije sa sektorom.

Značajan napredak je postignut u oblasti *informacionog društva i medija*, posebno u pogledu liberalizacije tržišta elektronskih komunikacija i reforme medija. Ostvaren je dobar nivo usklađenosti sa *acquis*-em u ovom poglavlju, ali su potrebni dalji naponi usmjereni na pravilno funkcionisanje tržišta elektronskih komunikacija.

Napredak u području *poljoprivrede i ruralnog razvoja* je u velikoj mjeri neujednačen. U području politike kvaliteta i uzgoja organske hrane situacija je dobro napredovala. Kada se radi o ruralnom razvoju, stečena su dobra iskustva u kontekstu predpristupne pomoći, ali je potrebno ojačati kapacitete za apsorpciju fondova EU iz ove oblasti. Potrebno je što prije uložiti značajne napore vezane za platnu agenciju, IACS (Integrirani administrativni i kontrolni sistem) i LPIS (Sistem za identifikaciju zemljišnih jedinica). Postojeći sistem podrške vezane za proizvodnju u Hrvatskoj razlikuje se od reformisane zajedničke poljoprivredne politike (CAP). Potrebno je početi proces usklađivanja sa sistemom podrške kako bi se obezbijedio što jednostavniji prelazak na CAP.

Dobar napredak je postignut kada je u pitanju *politika sigurnosti hrane, veterinarska i fitosanitarna politika*, posebno u oblasti usvajanja provedbenog zakonodavstva. Potrebno je uložiti dodatne napore, posebno kada je u pitanju zdravlje životinja, kao i jačanje administrativnih i inspekcijskih kapaciteta.

Hrvatska je ostvarila određeni napredak na području *ribarstva*. Počele su pripreme, ali još uvijek postoje određeni nedostaci u oblasti upravljanja flotom, inspekcije i kontrole,

strukturnih aktivnosti i državne pomoći. Potrebno je da Hrvatska ubrza napore na otklanjanju ovih nedostataka.

Ostvaren je napredak u području *transporta*. Još uvijek je potrebno da Hrvatska uspostavi stručno i djelotvorno regulatorno tijelo za željeznice. Potrebni su dalji naponi u pogledu provođenja pravila EU o cestovnom transportu, kombinovanom transportu roba, kao i u pogledu provođenja zakonodavstva EU o vazduhoplovstvu, uključujući jačanje administrativnih kapaciteta.

Sveukupno gledano, ostvaren je dobar napredak u oblasti *energetike*. Međutim, potrebno je uložiti značajne napore, naročito u pogledu energetske efikasnosti, nezavisnosti i jačanja regulatornog tijela, te u pogledu administrativnih kapaciteta.

Hrvatska je ostvarila vrlo ograničen napredak u oblasti *oporezivanja*. Nije postignut napredak kada je u pitanju usklađivanje zakonodavstva. Iako je sveukupna struktura zakonodavstva o porezu slična *acquis*-u, u svim područjima su potrebni značajni naponi. Hrvatska je postigla dogovor sa Komisijom o ukidanju diskriminatornog oporezivanja cigareta. Potrebno je preduzeti značajne napore na jačanju administrativnih kapaciteta, uključujući informatičku povezanost.

Postignut je značajan napredak u području *ekonomske i monetarne politike*. Sveukupno usklađivanje sa *acquis*-em u oblasti ekonomske i monetarne politike je dobro napredovalo.

Sveukupno gledano, ostvaren je dobar napredak u oblasti *statistike*. Postignut je zadovoljavajući nivo pravne usklađenosti. Ipak, potrebno je uložiti dodatne napore, posebno kada je u pitanju jačanje administrativnih kapaciteta, poljoprivredna, makroekonomska i poslovna statistika.

Ostvaren je dobar napredak u oblasti *socijalne politike i zapošljavanja*. Postignut je zadovoljavajući nivo pravne usklađenosti, iako i dalje postoje određeni nedostaci. Potrebno je uložiti dodatne napore na jačanju administrativnih kapaciteta prije pristupanja, kako bi se osiguralo pravilno provođenje i primjena.

Hrvatska je ostvarila dobar napredak oblasti *industrijske i politike preduzetništva*, posebno kada je riječ o politici malih i srednjih preduzeća, industrijskoj strategiji i restrukturiranju sektora čelika. Značajni naponi su i dalje potrebni u drugim sektorima, kao što je sektor brodogradnje. Sveukupno gledano, Hrvatska je postigla dobar stepen usklađenosti.

U pogledu *transevropskih mreža*, Hrvatska je ostvarila dobar napredak, te i dalje aktivno učestvuje u radu Transportne opservatorije za jugoistočnu Evropu.

Određeni napredak zabilježen je u području *regionalne politike i koordinacije strukturnih instrumenata*. Potrebno je da Hrvatska i dalje ulaže napore na uspostavi institucionalnih i

administrativnih kapaciteta. Sveukupno gledano, Hrvatska je ostvarila djelimičnu usklađenost sa *acquis*-em u ovom području.

Hrvatska je ostvarila određeni napredak u oblasti *pravosuđa i osnovnih prava*. Reforme u oblasti pravosuđa napreduju relativno sporo. U ovom pogledu i dalje postoje značajni izazovi. Većina sredstava za borbu protiv korupcije je operativna, ali imajući u vidu obimnost ovog problema, ova se sredstva ne koriste u dovoljnoj mjeri. Pravne odredbe o osnovnim pravima su generalno adekvatne, ali i pored određenog napretka prisutni su značajni izazovi kada je u pitanju njihovo provođenje.

Hrvatska je ostvarila određeni napredak u oblasti *pravde, slobode i sigurnosti*, posebno u pogledu borbe protiv droga i trgovine ljudima. Ipak, potrebni su značajni naponi u oblasti upravljanja vanjskim granicama. Takođe su potrebni konkretni rezultati u borbi protiv organizovanog kriminala, koji predstavlja razlog za zabrinutost. Hrvatska mora ubrzati napore koje ulaže kako bi osigurala potrebne administrativne kapacitete za primjenu i provođenje *acquis*-a EU nakon pristupanja.

Dobar napredak je postignut u oblastima *nauke i istraživanja, i obrazovanja i kulture*. Sveukupno gledano, ostvaren je dobar stepen usklađenosti, ali su i dalje potrebni naponi u ovom pogledu.

Sveukupno gledano, postignut je dobar napredak kada je u pitanju poglavlje o *zaštiti životne sredine*, posebno kada je riječ o kvalitetu vazduha, hemikalijama i genetski modificovanim organizmima. Značajni naponi će biti potrebni u oblasti voda, kontrole industrijskog zagađenja i upravljanja rizikom, klimatskih promjena i horizontalnih sektora. Značajni naponi će se morati uložiti u pogledu investiranja.

Određeni napredak je postignut u području *zaštite potrošača i zdravlja*. Postignut je dobar nivo pravne usklađenosti. Međutim, i dalje je potrebno ulagati napore u oblasti sigurnosti proizvoda za potrošače, uključujući sistem za brzo upozoravanje (RAPEX), i *acquis* o javnom zdravstvu koji se tiče duvana i reproduktivnog tkiva i ćelija.

Hrvatska je ostvarila dobar napredak na području *carinske unije*. Potrebno je i dalje ulagati napore kako bi se nastavilo sa usklađivanjem zakonodavstva, kako bi se stvorili uslovi za efikasno provođenje carinskih pravila, te ostvario dalji napredak u pogledu informatičke povezanosti.

Hrvatska je ostvarila dalji napredak na području *vanjskih odnosa*. U ovoj oblasti usklađivanje dobro napreduje.

Hrvatska je nastavila napredak u oblasti *vanjske, sigurnosne i odbrambene politike*. Uopšteno gledano, Hrvatska je postigla dobar nivo usklađenosti, ali i dalje mora jačati primjenu i provođenje kontrole oružja, uključujući i transparentnost informacija koje se tiču oružja.

U pogledu *finansijske kontrole*, Hrvatska je postigla određeni napredak. Potrebni su kontinuirani naponi na uspostavljanju čvrstog i adekvatnog sistema PIFC-a, posebno u vezi sa sistemom za upravljanje fondovima EU.

Određeni dodatni napredak je postignut u području *finansijskih i budžetskih mjera*, posebno u pogledu razvijanja struktura za koordinaciju sopstvenih resursa. Sveukupno gledano, Hrvatska je postigla dobar stepen usklađenosti.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je tokom protekle godine ostvarila određeni napredak, ali još uvijek nije ispunila **političke kriterije**. Na parlamentarnim izborima održanim 2008. godine, nisu ispunjeni glavni međunarodni standardi, a potrebno je i u potpunosti primijeniti preporuke OSCE-a/ODIHR-a. Nedostatak konstruktivnog političkog dijaloga među glavnim političkim partijama i akterima imao je negativan uticaj na funkcionisanje političkih institucija, a sada se čine pojačani naponi na jačanju političkog dijaloga. Preduzeti su koraci na ispunjavanju prioriteta iz Pristupnog partnerstva, a potrebni su i dalji naponi.

Realizacija Ohridskog okvirnog sporazuma doprinosi učvršćivanju **demokratije i vladavine prava**. Usvajanje zakona o jezicima predstavlja značajan korak naprijed u odnosima među etničkim zajednicama u zemlji. Potrebni su dalji konstruktivni naponi na ispunjavanju ciljeva iz Ohridskog sporazuma.

Održavanje prevremenih parlamentarnih izbora 2008. godine, bilo je ometeno nasiljem i nepravilnostima. Vlasti su počele procesuiranje počinitelaca ovih djela i ispunjavanje preporuka OSCE-a/ODIHR-a koje se odnose na održavanje izbora kroz izmjene izbornog zakona. U julu je formirana nova vladajuća koalicija multietničkog sastava. Opozicione partije su duže vrijeme bojkotovale rad Parlamenta u novom sazivu, a Parlament je u usvajanju zakonodavstva u značajnoj mjeri primjenjivao hitni postupak. Potrebno je uložiti značajne napore na unapređenju i održavanju političkog dijaloga.

Kada se radi o *reformi javne uprave* određeni napredak je ostvaren uvođenjem stimulacije i uspostavljanjem sistema trajne obuke, u skladu sa zahtjevima utvrđenim Zakonom o državnoj službi. Međutim, postignuto je malo napretka u naporima da se osigura da se izbor viših državnih službenika vrši na osnovu profesionalnih kvalifikacija. Prioritet treba dati uspostavljanju jedne stabilne, profesionalne državne službe u kojoj će se rad mjeriti ostvarenim učinkom. Potrebno je ojačati poziciju Agencije za državnu službu, kao i kadrovske resurse u resornim ministarstvima. Napredak je ostvaren u sprovođenju reforme policije. Postavljeno je 8 novih regionalnih i 38 lokalnih komandanata u skladu sa zakonom. Počela je obuka policijskih službenika, a poboljšano je i upravljanje kadrovskom resursima. Međutim, politizacija na rukovodećem nivou policijske službe u nekim oblastima izaziva ozbiljnu zabrinutost.

Dobar napredak je ostvaren u sprovođenju *reforme pravosuđa*. Novi Apelacioni sud, novi Upravni sud i Pravosudni savjet su u funkciji, a sa radom je počeo i Savjet javnih

tužilaca. Djeluje i Akademija za obuku sudija i tužilaca, a u sudove je uveden novi IT sistem. Međutim, potrebno je dalje jačanje pravosuđa u smislu njegove nezavisnosti, efikasnosti, kadrovskih resursa i okvira budžeta. Potrebno je popuniti upražnjena radna mjesta u tužilaštvu. Pitanje neriješenih premeta i dalje stoji, a potrebno je uspostaviti i sistem praćenja realizacije skorijih reformi, posebno u oblasti nezavisnosti, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa.

Ostvaren je dalji napredak u sprovođenju *antikorupcijske politike*. Izdvojena su posebna budžetska sredstva za realizaciju vladinog Akcionog plana. U slučajevima korupcije sada se mogu sprovoditi i posebne istražne mjere. Usvojen je Akcioni plan za djelovanje u oblasti sukoba interesa. Donijete su osuđujuće presude u nekim «osjetljivim» slučajevima. Shvatanje korupcije je donekle poboljšano. Korupcija je, međutim, i dalje široko rasprostranjena i predstavlja naročito ozbiljan problem. Potrebni su dalji koraci, posebno na jačanju operativne koordinacije među agencijama za sprovođenje zakona, kao i na primjeni odredaba o finansiranju političkih partija i kampanja koje one vode.

Pravni i institucionalni okvir za *zaštitu ljudskih prava i manjina* uspostavljen je u velikoj mjeri. Bez obzira na to, potrebni su dalji napori na realizaciji ciljeva u brojnim oblastima.

Navodi o *maltretiranju* od strane policije moraju biti efikasnije ispitani i takvi slučajevi procesuirani. Zatvorska infrastruktura se postepeno renovira. Potrebno je, međutim, preduzeti mjere na otklanjanju nehumanih i degradirajućih uslova i uspostavljanju efikasnog upravljanja. Kada se radi o *pravim ženama*, usvojena je državna strategija za borbu protiv nasilja u porodici, a odredbe koje se odnose na silovanje su pooštrene. Pored toga, neophodno je preduzimanje održivih mjera zaštite žena od svih vrsta nasilja. Kada se radi o *pravima djeteta*, prošireno je obavezno obrazovanje, a na snagu je stupio i zakon o maloljetničkoj delikvenciji. Međutim, potrebno je intenzivirati napore na zaštiti prava djeteta.

Kada se radi o *zaštiti kulturnih i manjinskih prava* ostvaren je određeni napredak u realizaciji strategije pravične zastupljenosti, u skladu sa Ohridskim okvirnim sporazumom. Usvojeni zakon o jezicima predviđa širu upotrebu albanskog jezika u Parlamentu. Usvojen je Zakon o unapređenju i zaštiti prava manjinski zajednica, kojim je posebno predviđeno formiranje specijalizovane agencije.

Međutim, vlasti treba da ulože dalje napore na unapređenju integracije etničkih zajednica u zemlji, posebno u oblasti obrazovanja. Pitanjima malih etničkih zajednica se ne posvećuje odgovarajuća pažnja. Ostvareno je i malo napretka kada je riječ o Romima. Postojeći akcioni planovi se sporo realizuju. Romi još uvijek žive u teškim uslovima i suočeni su sa problemima diskriminacije, lošeg pristupa obrazovanju, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, rješavanju stambenih pitanja i zapošljavanja.

Kada se radi o *regionalnim pitanjima i međunarodnim obavezama*, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je ostvarila punu saradnju sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Usvojene su strategije za reformu pravosuđa, neophodne kako bi se osigurao odgovarajući postupak u slučajevima

upućenim natrag domaćim organima vlasti, a otpočela je i obuka sudija i tužilaca. Kada se radi o Međunarodnom krivičnom sudu, bilateralni sporazum o imunitetu sklopljen sa Sjedinjenim Američkim Državama nije u skladu sa relevantnim zajedničkim stavom EU i njenim principima.

Zemlja nastavlja aktivno učešće u regionalnim inicijativama, uključujući i novo Vijeće za regionalnu saradnju. BJRM je prva zemlja koja je preuzela predsjedavanje CEFTA-om (CEFTA - Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini), nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

Formirana je zajednička komisija za demarkaciju granične linije sa Kosovom i ovaj proces uskoro treba da se završi. Vlada je u oktobru donijela odluku o priznanju nezavisnosti Kosova.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija uopšte ima dobre odnose sa zemljama u regionu. Međutim, na odnose sa Grčkom i dalje je uticalo nerješeno pitanje imena zemlje. Potrebno je izbjegavati djelovanje i izjave koji mogu imati negativan uticaj na dobrosusjedske odnose. Neophodno je održavanje dobrosusjedskih odnosa, uključujući i dogovor oko uzajamno prihvatljivog rješenja za ime države, pod okriljem UN-a.

Privreda Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije zadržala je solidan rast. Međutim, nepovoljnije međunarodno ekonomsko okruženje doprinijelo je naglom pogoršanju vanjskih računa i rastu inflacije. Nastavljen je napredak u strukturalnim reformama i došlo je do poboljšanja poslovne klime. Međutim, visoka stopa nezaposlenosti i dalje je predmet ozbiljne zabrinutosti. Nedovoljna intitucionalna razvijenost i manjkavosti u vladavini prava i dalje ometaju funkcionisanje tržišne privrede i imaju negativan uticaj na poslovnu klimu.

Kada se radi o ispunjavanju **ekonomskih kriterija**, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je ostvarila dobar napredak. Došlo je do približavanja funkcionalnoj tržišnoj privredi. U srednjoročnom periodu, privreda bi trebala biti u stanju da se nosi sa pritiskom konkurencije i snagama tržišta EU, pod uslovom da odlučno realizuje sevobuhvatni program reformi kojim bi se umanjile značajne strukturalne slabosti.

Zemlja je postigla širok politički konsenzus oko osnova ekonomske politike. Kombinacija politika djelovanja je uglavnom u skladu sa principima makroekonomske stabilnosti i predvidljivosti. Zemlja je zadržala stabilne performanse rasta. Poboljšan je kvalitet javnih finasija smanjenjem poreskih stopa i većom efikasnošću u prikupljanju poreza, kao i povećanom potrošnjom u oblasti infrastrukture i obrazovanja. Zadržan je relativno nizak nivo duga javnog sektora. Veći uspjeh u prikupljanju poreza ukazuje na određenu uspjeh u smanjenju neformalne privrede.

Priliv direktnih stranih ulaganja je tokom protekle godine značajno porastao. Privatizacija je u velikoj mjeri završena. Učešće privatnog sektora u ukupnom rezultatu iznosi oko 80% dodatne vrijednosti. Liberalizacija cijena i trgovine ostvarena je praktično u svim sektorima. Stečajni postupak je još više skraćen, a registracija imovine ubrzana.

Finansijska nezavisnost nadzornih i regulatornih agencija je nešto ojačana. Finansijsko posredovanje bilježi rast. Konkurencija u mrežnoj industriji je poboljšana. Osim toga, preduzete su mjere na unapređenju kvaliteta ljudskih potencijala. Ekonomska integracija sa EU je dobro unapređivala.

Međutim, pogoršanje vanjskog bilansa zemlje je povećalo osjetljivost na vanjske uticaje, što fiskalnu disciplinu čini još važnijom. Tržište rada još uvijek slabo funkcionise, uz još uvijek visoku stopu nezaposlenosti. Funkcionisanje tržišne privrede je ometeno institucionalnim nedostacima, a potrebno je ojačati i vladavinu prava. Javna uprava i dalje je neefikasna, a u nekim sektorima vlada i nizak nivo pravne sigurnosti, što zemlju čini nedovoljno privlačnom za strana ulaganja. Pravosuđe i dalje predstavlja usko grlo, dok regulatornim i nadzornim agencijama ponekad nedostaju resursi kako bi mogle efikasno funkcionisati.

Uprkos naporima na smanjenju neregistrovane privrede, neformalni sektor i dalje zauzima veliko mjesto. Tome doprinosi i slab regulatorni okvir, kao i slabosti u provođenju zakona, uključujući i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Neformalni sektor i dalje predstavlja izazov tako što smanjuje poresku osnovicu i efikasnost ekonomske politike.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je preduzela dalje korake na unapređenju svojih **sposobnosti za preuzimanje obaveza koje proizilaze iz članstva u EU**. Postignut je određeni napredak u ispunjavanju obaveza iz Pristupnog partnerstva. Međutim, zemlja se i dalje suočava sa velikim nedostacima u pogledu efikasne primjene zakonodavstva. Nedostaju adekvatni finansijski i kadrovski resursi za punu primjenu *acquis*-a.

U oblasti *slobode kretanja roba*, administrativni kapaciteti su poboljšani, ali je to i dalje nedovoljno da bi se osigurala odgovarajuća primjena. Većina sektorskih politika iz *acquis*-a, tek treba da bude prenesena i primijenjena. Ostvaren je ograničen napredak u oblastima *slobode kretanja radne snage i prava poslovnog nastana*, te slobode pružanja usluga, u kojima je usklađivanje zakonodavstva još uvijek u početnoj fazi. Dobar napredak je ostvaren u pogledu približavanja zakonodavstva u oblasti *slobode kretanja kapitala*. Administrativni kapacitet i rezultati primjene zakonodavstva u borbi protiv pranja novca su nedovoljni.

Značajan napredak je ostvaren u oblasti *javnih nabavki*. Međutim, novousvojeno zakonodavstvo u oblasti koncesija i partnerstva između javnog i privatnog sektora još uvijek nije usklađeno sa *acquis*-em. Potrebno je nastaviti sadašnje aktivnosti na obuci ugovarača i privrednih subjekata u oblasti pravila kojima se regulišu javne nabavke. Dobar napredak je ostvaren u oblasti *prava privrednih društava*, gdje je zakonodavno usklađivanje na zadovoljavajućem nivou. U oblasti *prava intelektualne svojine*, ostvaren je napredak na jačanju pravnog okvira i administrativnih kapaciteta. Rezultati primjene zakonodavstva se polako popravljaju, ali je potrebno preduzeti dalje napore kako bi se dostigao zadovoljavajući nivo u borbi protiv piraterije i krivotvorenja.

Dobar, ali neujednačen napredak je zabilježen u oblasti *konkurencije*, uključujući i politiku državne pomoći. Organima nadležnim za pitanja konkurencije još uvijek nedostaje kvalifikovano osoblje i adekvatna finansijska sredstva. *Ex-ante* kontrola državne pomoći nedovoljno je efikasna.

Napredak je ostvaren i u usklađivanju zakonodavstva kojim se regulišu *finansijske usluge*. Nedostaci u smislu administrativnih kapaciteta nadzornih tijela i dalje postoje, posebno kada se radi o osiguranju, gdje je ostvarena primjena posebno nedovoljna.

Kada se radi o *informacionom društvu i medijima*, značajan napredak je ostvaren u usklađivanju sa *acquis*-em u oblasti elektronskih komunikacija, uključujući i primjenu mjera za sprovođenje. Ovo je dovelo do rasta konkurencije u korist potrošača. Međutim, finansijska situacija Savjeta za radio difuziju i javnog emitera i dalje predstavlja razlog za zabrinutost.

U oblasti *poljoprivrede i ruralnog razvoja*, napredak u razvoju politike djelovanja praćen je rastom administrativnih kapaciteta nadležnih institucija i boljom primjenom, iako je usklađivanje sa *acquis*-em i dalje u ranoj fazi. Umjeren napredak ostvaren je u oblasti politike sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarne politike, uglavnom u vezi sa zakonodavstvom. Administrativni kapaciteti su ojačani, ali su i dalje nedovoljni da bi obezbijedili odgovarajuću primjenu *acquis*-a. Napredak je postignut u usklađivanju zakonodavstva u oblasti ribarstva, gdje administrativne kapacitete tek treba razviti.

Dobar napredak je ostvaren u oblasti *transportne politike*. Međutim, administrativni kapaciteti su u svim sektorima nedovoljni. Regulatorna tijela i organi nadležni za sigurnost tek treba da budu u funkciji u oblastima, cestovnog, vazdušnog i željezničkog transporta. Potrebna je dalja relizacija reformi u sektoru željeznica.

Napredak je ostvaren u *sektoru energetike*, posebno u pogledu usklađivanja zakonodavstva i liberalizacije tržišta električne energije. Međutim, određena neriješena pitanja vezana za tarife i distribuciju električne energije i dalje zahtijevaju pažnju. Administrativni kapaciteti za primjenu efikasne energetske politike i propisa o zaštiti od radijacije su poboljšani, ali je potrebno njihovo dalje jačanje. Stepenn nezavisnosti regulatora i dalje je nedovoljan.

Stepenn usklađivanja zakonodavstva u oblasti indirektnog *oporezivanja* sa *acquis*-em je zadovoljavajući, ali su poboljšanja potrebna u oblasti direktnog oporezivanja. Administrativni kapaciteti u oblasti prikupljanja poreza su osjetno unapređeni, a zabilježen je i rast poreskih prihoda, ali su potrebni dalji napor kako bi se osigurala efikasna primjena poreskog zakonodavstva. Značajne napore preduzete u borbi protiv korupcije u ovom sektoru je potrebno nastaviti.

Određeni napredak je ostvaren u usklađivanju zakonodavstva sa *acquis*-em i izgradnji administrativnih kapaciteta u oblasti *ekonomske i monetarne politike*. U oblasti statistike, napredak je ostvaren kako u pogledu unapređenja statističke infrastrukture, tako i u pogledu sektorske statistike. Usklađivanje klasifikacija sa *acquis*-em je dobro

uznapredovalo. Potrebni su dalji naponi na postizanju i održavanju odgovarajućeg kvaliteta statistike.

Ograničen napredak je zabilježen u oblasti *socijalne politike i zapošljavanja*. Ostvaren je umjeren stepen usklađenosti zakonodavstva. Iako se administrativni kapaciteti polako poboljšavaju, to je i dalje nedovoljno za uspješnu primjenu usvojenog zakonodavstva i politika.

Dobar napredak je ostvaren na polju *industrijske politike i politike preduzeća*, posebno kada se radi o regulatornom okviru i sektorskim politikama.

Napredak je postignut u oblasti *transevropskih mreža*. Zemlja je nastavila aktivan angažman u Transportnoj opservatoriji za jugoistočnu Evropu. Značajni finansijski resursi koji su potrebni za unapređenje infrastrukture predstavljaju veliku smetnju.

Određeni napredak je ostvaren u oblasti *regionalne politike i koordinacije strukturalnih instrumenata*, iako je potrebno preduzeti značajne napore na realizaciji komponenata IPA-e koje služe kao prethodnica strukturalnih fondova. Potrebno je značajno ojačati administrativne kapacitete resornih ministarstava na regionalnom i lokalnom nivou.

Određeni napredak je postignut je i u oblasti *pravosuđa i osnovnih prava*. Kada se radi o reformi pravosuđa, Sudski savjet je u funkciji, formiran je Savjet javnih tužilaca i usvojen Zakon o javnom tužilaštvu. Međutim, potrebno je dalje jačanje pravosuđa u smislu njegove nezavisnosti, efikasnosti, kadrovskih reursa i budžetskog okvira. Izvršene su izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku kako bi se omogućila primjena posebnih istražnih mjera u slučajevima korupcije. Izdvojena su posebna budžetska sredstva za Akcioni plan za borbu protiv korupcije. Potrebni su dalji naponi, posebno u pogledu finansiranja političkih partija i predizbornih kampanja. Kada se radi o osnovnim pravima, usvojen je Zakon o jezicima kojim se omogućava šira upotreba albanskog jezika u javnom životu. Međutim, potrebni su dalji naponi na unapređenju položaja manjih etničkih zajednica, uključujući Rome.

U oblasti *pravde, slobode i sigurnosti*, dalje su unapređeni operativni kapaciteti nadležnih organa. Napredak je ostvaren u oblasti policijske saradnje, borbe protiv organizovanog kriminala, migracija, azila, vizne politike i upravljanja granicama. Zakonodavstvo je u velikoj mjeri usvojeno i njegova primjena je u toku. Sporazumi o viznim olakšicama i readmisiji između Evropske zajednice i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije stupili su na snagu u januaru 2008. godine. Otvoreni su razgovori o liberalizaciji viznog režima sa Evropskom komisijom. Dobar napredak je ostvaren u ispunjavanju uslova sadržanih u Mapi puta za liberalizaciju viznog režima, posebno kada se radi o uvođenju biometrijskih pasoša. Napredak je ostvaren u identifikovanju i razbijanju kriminalnih grupa umješanih u trgovinu ljudima, ali je zemlja i dalje polazište, tranzitna teritorija i odredište trgovine ljudima. Politizacija visokih policijskih službenika dovela je do zloupotreba. Potrebno je dalje ojačati sveukupne administrativne kapacitete, a organizovani kriminal i dalje predstavlja ozbiljan problem koji utiče na vladavinu prava i poslovno okruženje.

U oblasti *nauke i istraživanja*, napredak je ostvaren na polju organizacije istraživačke saradnje na domaćem nivou, ali su ovi kapaciteti i dalje nedovoljni. Prva godina učešća u FP7 je dala dobre rezultate. Neophodni su značajni naponi na unapređenju integracije u Evropski istraživački prostor.

Dobar napredak je ostvaren u oblasti *obrazovanja i kulture*, iako su kapaciteti za primjenu usvojenog zakonodavstva nedovoljni. Zemlja treba da nastavi napore na pripremama za upravljanje programima Zajednice „Doživotno učenje“ i „Mladi u akciji“.

Napredak je ostvaren u razvoju zakonodavnog okvira na polju *zaštite životne sredine*, posebno kada se radi o horizontalnom zakonodavstvu i sektorima kvaliteta zraka i upravljanja otpadom. značajan dio provedbenih propisa tek treba da bude usvojen. Neki sektori, kao što je kvalitet vode ili zaštite prirodne sredine, su još uvijek u zaostatku. Administrativne kapacitete je potrebno značajno ojačati, i pored značajnih napora na povećanju finansijskih resursa, ulaganja u infrastrukturu za zaštitu životne sredine su i dalje umnogome nedovoljna. U oblasti zaštite potrošača i zdravlja, napredak je ostvaren u razvoju institucionalnih kapaciteta za zaštitu potrošača i povećanju finansijskih sredstava u oblasti javnog zdravstva. Međutim, sistem efikasnog i transparentnog nadzora nad tržištem još uvijek nije uspostavljen. Administrativni resursi su nedovoljni za punu primjenu zakonodavstva, strategija i akcionih planova u oblasti javnog zdravstva.

Značajan napredak je ostvaren na području *carinske unije*. Prikupljanje poreza je značajno poboljšano, a ostvareni su i dobri rezultati u borbi protiv prekograničnog kriminala. Carinsko zakonodavstvo je u dobroj mjeri usklađeno sa *acquis*-em, ali je potrebno i dalje usaglašavanje. Administrativni i operativni kapaciteti su značajno unapređeni, a borba protiv korupcije je dala konkretne rezultate.

Ostvaren je i određeni napredak na usklađivanju sa *vanjskom politikom EU*, što je umnogome rezultat primjene sporazuma CEFTA, kao i napredak u oblasti spoljne, sigurnosne i odbrambene politike. Potrebni su dalji naponi na jačanju administrativnih kapaciteta u ovim oblastima.

U oblasti *finansijske kontrole*, ostvaren je ograničen napredak u usklađivanju i primjeni zakonodavstva. Ojačani su administrativni kapaciteti institucija nadležnih za internu kontrolu javnih finansija i vanjsku reviziju, ali je to i dalje nedovoljno da bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz *acquis*-a. Kada se radi o *finansijskim i budžetskim odredbama*, određeni napredak je ostvaren u borbi protiv utaje i izbjegavanja plaćanja PDV-a i carina. U dogledno vrijeme će biti potrebno uspostaviti odgovarajuće koordinacione strukture, donijeti provedbene propise i ojačati vlastite administrativne kapacitete.

Crna Gora

Crna Gora je ostvarila značajan napredak u ispunjavanju **političkih kriterija**, unapređivanju pravnog okvira i jačanju institucionalnih kapaciteta u skladu sa prioritetima iz Evropskog partnerstva. Primjena Ustava je dobro napredovala. Crna Gora treba da uloži veće napore u sprovođenju reformi. Posebni napori su potrebni na okončanju reforme pravosuđa. Uprkos određenom napretku, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala i dalje predstavlja veliki izazov. Postoji jak politički konsenzus kada se radi o pitanjima vezanim za EU, ali je taj konsenzus potrebno proširiti i na druge oblasti razvoja države. Potrebno je jačanje administrativnih kapaciteta.

Ojačana je **demokratija i vladavina prava**. Određeni napredak je postignut i u primjeni novog Ustava usvojenog u oktobru 2007. godine. Međutim, potrebno je unaprijediti sistem uprave i funkcionisanje pravosuđa, te pokazati veću političku volju u ostvarivanju rezultata u borbi protiv korupcije.

Parlament je osnovao Nacionalni savjet za evropske integracije, na čijem čelu se nalazi član opozicije. Intenzivne zakonodavne aktivnosti su u toku. Međutim, Parlament, kao zakonodavno i nadzorno tijelo, mora dalje da osnaži svoje kapacitete i efikasnost.

Vlada je nastavila prilagođavanje zahtjevima koji su proizašli iz sticanja nezavisnosti. Koordinacija na polju evropskih integracija je dalje unaprijeđena. Međutim, upravljanje i kapaciteti, posebno u resornim ministarstvima, i dalje predstavljaju slabu tačku.

Napredak je ostvaren na jačanju zakonodavnog okvira *javne uprave*. Određeni napredak je ostvaren i na planu upravljanja kadrovskim resursima i reformi lokalne uprave. Međutim, nedostatak kadrovskih i finansijskih resursa, zajedno sa strukturnim slabostima i korupcijom i dalje ugrožavaju sveukupnu efikasnost javne uprave. Administrativni kapaciteti su i dalje ograničeni. U ključnim oblastima, kao što su urbanističko planiranje i zaštita životne sredine, postojeće administrativne strukture i kapaciteti su nedovoljni i potrebno ih je poboljšati. Postoji i potreba za daljim poboljšanjem zakonodavstva koje reguliše rad državne službe i njegovom dosljednom primjenom. Ured ombudsmena je ojačan uvođenjem funkcije 2 zamjenika, ali njegova sveukupna učinkovitost je i dalje ograničena.

Određeni napredak je ostvaren na planu reforme *pravosuđa*. Crna Gora je usvojila akcioni plan i zakonodavstvo za primjenu novog Ustava. U septembru 2008. godine, formirana su specijalna odjeljenja pri višim sudovima za borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, ratnih zločina i terorizma. Međutim, ključne zakonodavne reforme, čiji je cilj da se osigura nezavisnost i odgovornost pravosuđa, još uvijek nedostaju. Sveukupna efikasnost sistema pravosuđa je i dalje niska. Neriješeni slučajevi u građanskim i krivičnim postupcima i njihova dugotrajnost ostaju razlog za zabrinutost. Krivični postupci u slučajevima deportacije i nestanka 80 bosanskih civila iz 1992. godine, još uvijek nisu okončani.

Određeni napredak je postignut u jačanju strateškog i administrativnog okvira za *borbu protiv korupcije*. Shvatanje problema korupcije je u određenoj mjeri poboljšano. Međutim, primjena zakonodavstva i rezultati ostvareni do sada su ograničeni. Ključno zakonodavstvo, kao što je zakon o sukobu interesa još uvijek nije usvojeno. Crnoj Gori nedostaju jaka i nezavisna nadzorna i revizorska tijela. Istražni kapaciteti organa koji rade na sprovođenju zakona su nedovoljni, što za posljedicu ima mali broj osuđujućih presuda u slučajevima korupcije. Korupcija je i dalje široko rasprostranjena i predstavlja naročito ozbiljan problem.

Određeni napredak je ostvaren u oblasti *ljudskih prava i zaštite manjina*, oblast u kojoj se Crna Gora u dobroj mjeri pridržava evropskih standarda. Zakonom o primjeni Ustava potrebno je dalje definisati garancije u pogledu retroaktivne primjene *Evropske konvencije o ljudskim pravima* (ECHR). Višegodišnje strategije socijalne i dječije zaštite, integrisanja osoba sa invaliditetom i zaštite starih lica usvojene su u novembru 2007. godine, ali se stanje u praksi nije značajno popravilo. U rješavanju problema nasilja prema ženama u porodici, potrebna je šira pažnja javnosti i odgovarajuće zakonodavstvo. Potrebno je ostvariti napredak u utvrđivanju mehanizama za provođenje, unapređivanju zaštite i podizanju nivoa informisanosti o diskriminaciji među polovima. U povodu nedavnih napada na novinare, sloboda izražavanja mora biti bolje zaštićena. Takvi slučajevi zahtjevaju provođenje temeljite istrage. Nasilje usmjereno protiv novinara i njihovo vrijeđanje predstavljaju razlog za zabrinutost. Uslovi pod kojima funkcionišu organizacije civilnog društva su u najvećem dijelu zadovoljavajući, ali bi trebalo poboljšati saradnju između vlade i civilnog društva. Kada je riječ o imovinskim pravima, proces restitucije i kompenzacije je u toku, kao i postupak ulaganja žalbi na odluke prvostepene regionalne komisije za restituciju.

Crna Gora je, kroz usvajanje Strategije manjinske politike, Strategije za poboljšanje položaja Roma u Crnoj Gori, formiranje nacionalnih savjeta i uspostavljanje posebnih mehanizama finasiranja, ostvarila određeni napredak na jačanju okvira za *zaštitu manjina*. Međutim, većina mjera za sprovođenje, uključujući i raspodjelu sredstava, još uvijek nije donijeta. Međuetnički odnosi su dobri, ali socijalna i ekonomska prava raseljenih lica, među kojima su i Romi sa Kosova, nisu zagarantovana. Zajednice Roma, Aškala i Egipćana i dalje se suočavaju sa teškim životnim uslovima i diskriminacijom, lošim pristupom obrazovanju, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, stambenom zbrinavanju i zapošljavanju. Potrebno je realizovati nedavno usvojenu Strategiju Vlade za period 2008. – 2012. godina.

Kada se radi o *regionalnim pitanjima i međunarodnim obavezama*, Crna Gora nastavlja da igra konstruktivnu ulogu u regionu i aktivno učestvuje u regionalnoj saradnji, uključujući i novoformirani Vijeće za regionalnu saradnu (RCC) i Srednjoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA). Saradnja sa međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju je zadovoljavajuća, a Crna Gora je potpisala sporazume o procesuiranju slučajeva ratnih zločina sa državnim tužilaštvima Srbije i Hrvatske.

Učvršćeni su dobri odnosi i saradnja sa susjednim zemljama. Bilateralna saradnja je uznapredovala. Posebno treba istaći napredak ostvaren u rješavanju bilateralnih graničnih

pitanja između Crne Gore i Hrvatske, koje su zajednički odlučile da slučaj Prevlake upute na Međunarodni sud pravde. Crna Gora je priznala nezavisnost Kosova¹⁰ u oktobru 2008. godine.

Kada se radi o Međunarodnom krivičnom sudu, bilateralni sporazum o imunitetu potpisan sa SAD nije u skladu sa zajedničkim stavom i smjernicama EU.

Privreda Crne Gore se bilježi snažan razvoj. Tempo strukturalnih reformi je ubrzan, a institucionalni kapaciteti ojačani. Makroekonomska stabilnost je oslabljena zbog rasta inflacije i vanjskih slabosti. Nedostaci u vladavini prava i njihovo rješavanje predstavljaju ključni izazov privrednog razvoja.

Kada se radi o **ekonomskim kriterijima**, ostvaren je dalji napredak ka uspostavljanju funkcionalne tržišne privrede. Potreban je završetak i brzo sprovođenje reformi koje su u toku kako bi zemlja mogla u srednjoročnom periodu da se uhvati u koštac sa konkurencijskim pritiskom i tržišnim silama u okviru Unije.

Ekonomski rast je ostao snažan, podstaknut prilivom direktnih stranih ulaganja i domaćom potražnjom, smanjujući dalje stopu nezaposlenosti. Smanjivanjem rasta pozajmica komercijalnih banaka do jednog održivijeg nivoa u 2008. godini, ojačana je makroekonomska stabilnost. Jaka fiskalna pozicija je omogućila dodatna kapitalna ulaganja i dalje smanjenje vanjskog javnog duga. Proces privatizacije je ubrzan, čime je smanjeno učešće u riziku sektora javnih finansija i povećana konkurentnost.

Restrukturiranje sektora energije i transporta je u toku. Regulisanje i funkcionisanje sektora finansijskih usluga je poboljšano revidiranjem i primjenom novog Zakona o bankama i formiranjem Agencije za nadzor osiguranja. Formiran je i Savjet za otklanjanje barijera u poslovnom sektoru. Nastavljeno je unapređivanje politike kadrovskih resursa uz realizaciju efikasnijih programa obuke. Ekonomska integracija sa EU je i dalje na visokom nivou.

Međutim, deficit tekućeg računa je dostigao do sada nezabilježen nivo, a njegova finansijska struktura je postala nepovoljnija. Fiskalna pozicija je i dalje povoljna uprkos privremenom karakteru oživljavanja privrednog ciklusa. Došlo je do rasta ukupne inflacije kao posljedice rasta cijena energije i hrane. Nepodudarnost ponude i potražnje na tržištu rada je dovela do rasta plata. Privatizacija nekih kompanija nije uspjela zbog nedostataka interesa investitora.

Industrijska proizvodnja je i dalje relativno promjenljiva. Izvozni kapaciteti malih i srednjih preduzeća su još uvijek vrlo ograničeni. Administrativne slabosti su zabilježene kod ulaska na tržište, registracije imovine i izdavanja građevinskih dozvola. Postojanje velikog neformalnog sektora je podstaknuto slabim regulatornim okvirom i nedostacima na planu primjene zakona, uključujući i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ovo i dalje predstavlja jedan od ključnih izaziva, jer se time smanjuje poreska osnovica i efikasnost ekonomske politike.

---

¹⁰ U okviru Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244/99

Crna Gora je ostvarila dalji napredak u usklađivanju sa **evropskim standardima**. U cjelini, Privremeni sporazum se neometano primjenjuje od 1. januara 2008. godine. Dobar napredak je zabilježen u oblastima slobode kretanja usluga, carina i poreza, poljoprivrede, cestovnog tranzitnog prometa i istraživanja. Određeni napredak je zabilježen kod u pogledu stvaranja pravnog okvira u oblastima slobode kretanja roba, konkurencije, javnih nabavki, zaštite intelektualne svojine, obrazovanja, zapošljavanja i socijalne politike, industrije i malih i srednjih preduzeća, sigurnosti hrane, pravde, slobode i sigurnosti. Međutim, potrebno je dalje unapređivanje kompletnog zakonodavstva, institucionalnih struktura i administrativnih kapaciteta u ovim oblastima. Posebni naponi su potrebni u oblasti pravde, slobode i sigurnosti. Napredak ostvaren u oblastima transporta, energije, zaštite životne sredine i informacionog društva je nejednak. Napredak nije zadovoljavajući u pogledu razvoja statističkog sistema.

Kada se radi o **unutrašnjem tržištu**, Crna Gora je ostvarila određeni napredak u ispunjavanju prioriteta iz Evropskog partnerstva. U oblasti *slobode kretanja roba* formiranje institucija se nastavlja. Međutim, Crna Gora mora dalje da ojača relevantne administrativne i kadrovske kapacitete, da unaprijedi saradnju između relevantnih državnih institucija i da uskladi horizontalno zakonodavstvo sa zakonodavstvom Zajednice. Potrebno je uložiti i dodatne napore na sektorskom *acquis*-u.

Zakonodavni okvir na polju *slobode kretanja ljudi* poboljšan je usvajanjem Zakona o zapošljavanju i radu stranaca, koji stupa na snagu 1. januara 2009. godine. Značajan napredak je ostvaren u oblasti *slobode kretanja usluga*, zahvaljujući liberalizaciji u okviru pristupnih prigovora WTO-u (Svjetska trgovinska organizacija) koji su u toku. U vezi sa *pravom poslovnog nastana*, izvršene su izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima radi njegovog daljeg usklađivanja sa direktivama EU o privrednim društvima.

Napredak je ostvaren i na polju *slobode kretanja kapitala* izmjenama i dopunama zakonodavstva o deviznom poslovanju i kapitalnim transakcijama kojim su ukinute neke zaštitne mjere.

Dobar napredak je ostvaren na polju *carina i poreza*. Izvršeno je dalje usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em. Međutim, potrebni su trajni naponi kako na usklađivanju, tako i na prikupljanju poreza. Administrativni kapaciteti poreskih i carinskih organa se moraju dalje ojačati, uključujući efikasno korištenje analize rizika i kompjuterizaciju. Borba protiv korupcije i dalje ostaje prioritet.

Kada se radi o *konkurenciji*, nastavljene su aktivnosti na institucionalnoj postavci uspostavljanjem Uprave za zaštitu konkurencije i Komisije za kontrolu državne pomoći. Potrebno je osigurati nezavisnost u radu ovih tijela, te ojačati njihove administrativne kapacitete.

Nastavljen je napredak u oblasti *sistema javnih nabavki*. U nekim oblastima, kao što su komunalije, koncesije i partnerstvo između javnog i privatnog sektora, usklađivanje je

slabo. Osoblje Agencije za javne nabavke prošlo je obuku, ali je potrebno dalje ojačati njene administrativne kapacitete.

Dalji napredak je potrebno ostvariti u oblasti *zaštite intelektualne svojine*. Zavod za zaštitu intelektualne svojine je zvanično počeo sa radom 28. maja 2008. godine, ali su institucionalni kapaciteti i kapaciteti za sprovođenje, kao i nivo informisanosti javnosti još uvijek ograničeni.

Ostvaren je dalji napredak na razvoju *politike zapošljavanja* i zakonodavstva usvajanjem Zakona o radu, ali kapaciteti za sprovođenje su još uvijek u zaostatku. Kada se radi o socijalnoj politici i zaštiti ugroženih kategorija, oblast u kojoj je Crna Gora u velikoj mjeri ispunjava postavljene zahtjeve, određeni napredak je ostvaren poboljšanjem zakonodavnog okvira, te uspostavljanjem Socijalnog savjeta kao platforme za unapređivanje socijalnog dijaloga.

Uz neke početne korake koje je Vlada preduzela u oblasti *javnog zdravlja*, sveukupni napredak je ograničen.

Napredak je ostvaren u oblasti *obrazovanja*. Zakonodavni okvir za sistem obrazovanja i osiguranja kvaliteta treba je ojačan. Dalji napredak je potreban u realizaciji sveobuhvatne politike cjeloživotnog učenja. Dobar napredak je ostvaren u oblasti istraživanja, a posebno u izradi strategije i regionalne i međunarodne saradnje, uključujući i saradnju sa EU.

Pristupanje Crne Gore *Svjetskoj trgovinskoj organizaciji* je u završnoj fazi. Napredak je zabilježen kako na bilateralnom, tako i na multilateralno nivou, uključujući i dogovor postignut sa Evropskom komisijom u aprilu mjesecu.

Kada je riječ o *sektorskim politikama*, napredak je ostvaren u oblasti industrije i malih i srednjih preduzeća, iako je u usklađivanju i ubrzavanju postupka izdavanja dozvola i licenci, te u uspostavljanju poslovnih kapaciteta taj napredak ograničen.

U oblasti *poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarstva, fitosanitarnih pitanjima, kao i ribarstva* napredak je zabilježen u reformi zakonodavstva i razvojnom planiranju. Bez obzira na to, potrebno je poboljšati primjenu i uspostaviti integrisani sistem za kontrolu sigurnosti hrane.

Određeni napredak je ostvaren u pogledu usklađivanja sa *acquis-em* na polju *zaštite životne sredine*. Međutim, značajne napore je potrebno uložiti u primjenu i provođenje. Posebnu pažnju treba posvetiti jačanju administrativnih sposobnosti i uspostavljanju efikasne inspeksijske službe. Potrebni su dalji naponi na podizanju nivoa informisanosti o pitanjima iz oblasti zaštite životne sredine. Sve u svemu, zaštita životne sredine, a posebno obalnog dijela i nacionalnih parkova, je razlog za brigu.

Napredak je ostvaren u oblasti liberalizacije *prometa*, posebno kada se radi o cestovnom tranzitnom prometu. Restrukturiranje željeznica je u toku, ali uslovi pristupa

infrastrukturi još uvijek nisu definisani. Napredak u oblasti sigurnosti cesta, pomorskog prometa, te sistematskog pristupa razvoju prometa je ograničen. Potrebni su značajni naponi na primjeni *acquis*-a u oblasti vazdušnog prometa. Crna Gora je nastavila aktivan angažman u Transportnoj observatoriji za jugoistočnu Evropu.

Napredak je zabilježen i u sektoru *energetike*, ali je on i dalje neujednačen. Kako bi se ispunili zahtjevi iz Sporazuma o Energetskoj zajednici potrebno je uložiti kontinuirane napore.

Određeni napredak je ostvaren na polju *informacionog društva i medija*. Međutim, postoji određena zabrinutost u pogledu nezavisnosti novoformirane Agencije za elektronske komunikacije. Štaviše, prenos nadležnosti na novo regulatorno tijelo može imati značajne negativan finansijski učinak na Agenciju za radio difuziju.

Razvoj u oblasti interne kontrole *javnih finansija* i vanjske revizije je u ranoj fazi. Potrebni su značajni naponi na podizanju nivoa informisanosti i obuci u oblasti novih sistema. Nezavisnost i kapacitet Državne revizorske institucije Crne Gore se moraju u značajnoj mjeri ojačati.

Ograničen napredak je postignut u izradi *statističkih podataka*, a administrativni kapaciteti su i dalje vrlo slabi. Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT) se u izvršavanju svojih obaveza suočava sa ozbiljnim teškoćama, kao i sa kontinuiranim nedostatkom profesionalne nezavisnosti. Potrebni su značajni naponi u svim oblastima kako bi se dostigli standardi EU.

U oblasti *pravde, slobode i sigurnosti*, Crna Gora je počela aktivnosti na izvršavanju svojih prioriteta, ali je realizacija i dalje ograničena.

Crna gora je ostvarila napredak u oblasti *vizne politike*. Sporazumi o viznim olakšicama i readmisiji između Evropske zajednice i Crne Gore su stupili na snagu u januaru 2008. godine. Otvoreni su razgovori o liberalizaciji viznog režima sa Evropskom komisijom. Crna Gora je usvojila novo zakonodavstvo i počela sa izdavanjem biometrijskih putnih dokumenata. Međutim, vizni režim nije u potpunosti usklađen sa evropskim standardima i potrebno je uložiti dalje napore na ispunjavanju kriterijuma utvrđenih u Mapi puta za liberalizaciju viznog režima.

Kada se radi o *upravljanju granicom*, Crna Gora je otpočela sa realizacijom strategije i akcionog plana za integrisano upravljanje granicom, kao i sa jačanjem saradnje između granične policije i carinskih službi. Međutim, novi zakon o nadzoru državne granice još uvijek nije donijet. Tehnička opremljenost na nekoliko graničnih prelaza je nedovoljna.

Napredak ostvaren u *oblasti azila i migracija* je nejednak. Određeni napredak je ostvaren na polju azila usvajanjem sekundarnog zakonodavstva i formiranjem Kancelarije za azil i Državne komisije za rješavanje po žalbama za azil. Međutim, u oblasti migracija pripreme su još uvijek u ranoj fazi. Zakon o strancima tek treba da bude usvojen.

Novousvojena strategija migracija mora biti efikasno sprovedena. Još uvijek ne postoji centar za prihvata ilegalnih migranata.

Određeni napredak je ostvaren u oblasti *pranja novca* usvajanjem novog zakonodavstva za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Sada je potrebno usvojiti sekundarno zakonodavstvo i unaprijediti kapacitete za njegovu primjenu. Nadležnosti i kapaciteti Obavještajne finansijske jedinice Crne Gore su i dalje ograničeni, kao i istražni kapaciteti agencija za sprovođenje zakona. Pranje novca i dalje ostaje ozbiljan razlog za brigu, koji zahtijeva značajne dalje napore u pogledu sprečavanja i borbe protiv istog.

Usvojena je nova *strategija za borbu protiv droge*, a organizovana je i obuka za graničnu policiju i carinske službenike, ali tranzit i promet *droge*, naročito onaj kojim se bave organizovane kriminalne grupe, i dalje predstavlja ozbiljan razlog za brigu. Zemlja bilježi i rast zloupotrebe droge i pratećeg kriminala. Crna Gora je počela sa ispunjavanjem prioriteta u ovoj oblasti, ali je potrebno i dalje djelovanje.

Umjeren napredak je ostvaren u sektoru policije. Nastavljena je unutrašnja reorganizacija i obuka policije, ali je potrebno poboljšati opremljenost i stručne kapacitete.

Određeni napredak je ostvaren u borbi protiv *organizovanog kriminala*, posebno kroz usvajanje i ažuriranje akcionog plana i formiranje specijalnih odjeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala pri višim sudovima. Međutim, organizovani kriminal i dalje predstavlja ozbiljan problem koji utiče i na vladavinu prava i na poslovno okruženje. Novi zakon o krivičnom postupku još uvijek nije usvojen. Vođenje istraga nije na zadovoljavajućem nivou, što za rezultat ima veoma mali broj konačnih osuđujućih presuda. Malo napretka je ostvareno na sprečavanju trgovine ljudima. Crna Gora je i dalje polazište, tranzitna teritorija i odredište trgovine ljudima. Istrage u ovoj oblasti su malobrojne i potreban je jedan proaktivan pristup u identifikaciji i pružanju pomoći žrtvama.

Ograničen napredak je ostvaren u oblasti *zaštite ličnih podataka*. U odsustvu novog zakonodavstva i nezavisnog i efikasnog nadzornog organa, postojeća pravila o zaštiti ličnih podataka se ne primjenjuju, što predstavlja ozbiljan razlog za zabrinutost.

Srbija

Srbija je ostvarila određeni napredak u ispunjavanju **političkih kriterija** u skladu sa Evropskim partnerstvom. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je potpisan u aprilu 2008. godine, što označava prekretnicu u odnosima između Evropske unije i Srbije. Značajan napredak je ostvaren u saradnji sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Puna saradnja i dalje ostaje ključna međunarodna obaveza koja mora biti ispunjena. U zaključcima Vijeća od 29. aprila 2008. godine, ministri EU su se složili da SSP dostave na ratifikaciju svojim parlamentima, a Zajednica je saglasna da započne primjenu Privremenog sporazuma čim Vijeće svojom odlukom potvrdi punu saradnju Srbije sa MKSJ-om. Tokom godine, političkim životom u Srbiji je uveliko

dominirala odluka o proglašenju nezavisnosti Kosova¹¹. Podjele među političkim partijama oko najvažnijih pitanja politike djelovanja negativno su uticale na aktivnosti Parlamenta i Vlade, što je dovelo do prijevremenih izbora. Nakon predsjedničkih i parlamentarnih izbora porasla je stabilnost vlade i konsenzus o evropskim integracijama. Nova Vlada, formirana u julu 2008. godine, se uhvatila u koštac sa glavnim političkim prioritetima i počela rad na ubrzanju procesa reformi.

U oblasti *demokratije i vladavine prava*, određeni napredak je ostvaren na usvajanju zakonodavstva kojim se reguliše primjena novog ustavnog okvira. Međutim, potrebne su dalje reforme kako bi se osigurala primjena ustavnih odredbi o pravosuđu u skladu sa evropskim standardima.

Parlament je ratifikovao SSP u septembru 2008. godine i počeo rad na pripremi paketa zakona usmjerenih na ispunjavanje evropskih standarda u brojnim oblastima. Međutim, zakonodavni učinak je ograničen i broj zakona usvojenih u toku izvještajnog perioda je mali. Parlamentarna reforma je odložena, a pitanje partijske kontrole nad mandatima poslanika u Parlamentu nije razriješeno. Kapaciteti parlamentarnih odbora su ograničeni, a potrebno je izvršiti i reviziju izbornog zakona.

Aktivnosti *Vlade* su tokom najvećeg dijela izvještajnog perioda bile pod uticajem pitanja u vezi sa Kosovom i nedostatkom konsenzusa u pogledu odnosa sa EU. Nova Vlada, koja je dužnost preuzela u julu 2008. godine, opredjeljena je za jačanje veza sa EU i unapređivanje procesa reformi. Potrebno je u opštem smislu unaprijediti koordinaciju politike djelovanja između ministarstava i agencija. Određeni napredak je ostvaren na reformi zakonodavstva u oblasti lokalne uprave. Postoji potreba za daljim unapređivanjem i usklađivanjem sa evropskim standardima u ovoj oblasti.

Srbija raspolaže dobrim sveukupnim kapacitetima u oblasti *javne administracije*. Strukture evropskih integracija su ojačane i, u saradnji sa Kancelarijom za pridruživanje Republike Srbije, srbijanska administracija je aktivno učestvovala u izradi Državnog programa za evropske integracije, koji je Vlada usvojila u oktobru 2008. godine. Novoformirana Kancelarija ombudsmena je bila aktivna u pružanju odgovora na zahtjeve za pomoć građana i davanju brojnih prijedloga za izmjene i dopune nacrtu zakona. Nezavisna regulatorna tijela su funkcionisala relativno dobro pod veoma teškim uslovima. Srbijanske vlasti treba da pokažu više odlučnosti u davanju ovlaštenja nezavisnim regulatornim tijelima i da osiguraju njihovo djelotvornije funkcionisanje. Dalji naponi su potrebni na jačanju profesionalizma i odgovornosti u čitavoj strukturi državne službe.

Napredak je ostvaren u osiguravanju *civilnog nadzora nad radom službi bezbjednosti* kroz usvajanje brojnih zakona. Reforma ovog sektora još uvijek nije završena, a Parlament treba da osigura efikasniji demokratski nadzor.

U oblasti *pravosuđa*, Ustavni sud je preuzeo dužnosti nakon imenovanja predsjednika i 10 od ukupno 15 sudija. Uslovi za obuku i zapošljavanje magistrata su poboljšani.

---

¹¹ U okviru Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244/99

Reforma pravosuđa je još uvijek u ranoj fazi, međutim, još uvijek ne postoji cjelovit zakonodavni okvir za realizaciju reforme pravosuđa. Upravni i apelacioni sudovi nisu formirani. Srbija treba da preduzme dalje napore kako bi osigurala postojanje nezavisnog, odgovornog i efikasnog pravosuđa.

Određeni napredak je ostvaren u *borbi protiv korupcije*. Izmjene i dopune Zakona o finansiranju političkih stranaka, te Zakona o uspostavljanju Agencije za borbu protiv korupcije, koji sadrži i nova pravila o sukobu interesa, usvojeni su u oktobru 2008. godine. Krivičnopravna konvencija o korupciji i Dodatni protokol uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji ratifikovani su u novembru 2007. godine. Međutim, i dalje nedostaje jasna strategija za borbu protiv korupcije. Nedostaju i dovoljno nezavisna tijela za regulisanje pitanja finansiranja stranaka, sukob interesa, javnih nabavki i privatizacije i praktični rezultati su tu ograničeni. U cjelini, korupcija u Srbiji je široko rasprostranjena i predstavlja ozbiljan problem.

U Srbiji postoji opšti okvir za zaštitu *ljudskih prava i nacionalnih manjina*. Ustav sadrži odredbe kojima se garantuju građanska i politička prava koja su generalno zaštićena. Međutim, ova prava su bila pod uticajem dešavanja u zemlji koja su uslijedila nakon proglašenja nezavisnosti Kosova. Došlo je do brojnih incidenata uključujući vrijeđanje i nasilje usmjereno protiv organizacija građanskog društva, aktivista za ljudska prava i pojedinih medija. Potrebno je u potpunosti primjeniti postojeće ustavne i zakonske garancije u ovoj oblasti. U toku su reforme zatvorskog sistema. Međutim, pretrpanost, nasilje i zloupotreba droga predstavljaju ozbiljan problem.

U Srbiji u velikoj mjeri postoje zakonske odredbe za zaštitu *ekonomskih i socijalnih prava*. Potrebno je, međutim, dalje razviti pravni okvir, uključujući i donošenje sveobuhvatnog anti-korupcionog zakona. Treba izvršiti punu primjenu zakonodavstva. U oblasti prava žena, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku aktivno radi na unapređivanju zaštite prava žena. Međutim, poseban zakon o jednakosti polova i državna strategija za unapređivanje položaja žena i jednakosti polova još uvijek nisu usvojeni. Potrebno je poboljšati zaštitu žena i djece od svih vidova nasilja. Potrebni su dalji naponi na većem uključivanju *djece, osoba sa invaliditetom i ugroženih kategorija stanovništva* u društvene tokove, posebno kada je riječ o pristupu zdravstvenim uslugama i odgovarajućem obrazovanju. Kada se govori o imovinskim pravima, zakonodavstvo o restituciji još uvijek nije donešeno, čime se onemogućava pokretanje procesa restitucije.

Prava manjina se u Srbiji generalno poštuju. Međutim, još uvijek nije usvojeno zakonodavstvo kojim se reguliše funkcionisanje savjeta nacionalnih manjina. U Vojvodini je došlo do izbivanja jednog broja incidenata, neposredno nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, koji su posebno bili usmjereni protiv albanske manjine. Situacija u južnoj Srbiji je stabilna, ali napeta, dok se situacija u Sandžaku pogoršala nakon produbljanja podjela unutar muslimanske zajednice. Nedovoljno pažnje je posvećeno rješavanju statusa *izbjeglica i interno raseljenih lica*. Romska zajednica se i dalje suočava sa veoma teškim uslovima života i diskriminacijom, uz loš pristup obrazovanju, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, stambenom zbrinjavanju i zapošljavanju. Nedostatak

evidencije u matičnim knjigama i dalje predstavlja prepreku ostvarivanju osnovnih socijalnih i ekonomskih prava.

Kada se radi o **regionalnim pitanjima i međunarodnim obavezama**, Srbija je ostvarila značajan napredak na unapređivanju saradnje sa MKSJ-om hapšenjem i prebacivanjem u Hag optuženih Stojana Župljanina i Radovana Karadžića. Puna saradnja sa MKSJ-om predstavlja međunarodnu obavezu koja u potpunosti mora biti ispoštovana, i koja je jedan od osnovnih prioriteta iz Evropskog partnerstva.

Srbija aktivno učestvuje u regionalnim inicijativama, uključujući i novoformirano Vijeće za regionalnu saradnju (RCC). Zemlja igra i konstruktivnu ulogu u primjeni Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA). Srbija insistira na tome da Kosovo u regionalnim grupacijama predstavlja UNMIK. Ono što je značajno je to da Srbija ima konstruktivan stav u pogledu učešća Kosova u regionalnim inicijativama i međunarodnim forumima.

Odnosi između EU i Srbije su pod uticajem proglašenja nezavisnosti *Kosova*. U februaru 2008. godine, demonstracije protiv proglašenja nezavisnosti su završile nasiljem u kome je nekoliko demonstranata napalo diplomatska predstavništva u Beogradu, uključujući i ambasadu SAD-a. EU je osudila ove napade i apelovala na srbijanske vlasti da učine sve što je u njihovoj moći da spriječe dalje nasilje.

Srbija je obećala da će koristiti samo mirna sredstva i pokazala je uzdržanost u odgovoru na proglašenje nezavisnosti Kosova. Vlada Srbije je preduzela pravne i diplomatske mjere kako bi osporila legalitet proglašene nezavisnosti. Srbijanske vlasti su povukle ambasadore na službi u zemljama koje su priznale Kosovo, uključujući i države članice EU. Srbijanski ambasadori koji su bili povučeni iz zemalja članica EU su u međuvremenu vraćeni u svoje misije. U oktobru 2008., Generalna skupština UN-a je glasanjem podržala rezoluciju Srbije kojom se traži neobavezujuće savjetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde o legalnosti proglašenja nezavisnosti Kosova.

Srbija se suprotstavila rekonfiguraciji međunarodnog civilnog prisustva na Kosovu i raspoređivanju misije EULEX-a bez odobrenja Savjeta bezbjednosti UN-a. Srbija je u maju 2008. godine, organizovala opštinske izbore na Kosovu uprkos protivljenju UNMIK-a i ojačala paralelne institucije Kosova, uključujući i formiranje skupštine opština.

Privreda Srbije bilježi dalji snažan rast. Međutim, napredak u postizanju makroekonomske stabilnosti je neujednačen. Stalni preokreti u fiskalnoj konsolidaciji pojačavaju makroekonomske rizike. Strukturalne reforme su usporene, a visok nivo nezaposlenosti, kao i rastući inflatorni pritisak i dalje predstavljaju glavne izazove.

Kada se radi o **ekonomskim kriterijima**, Srbija je ostvarila određeni napredak u uspostavljanju funkcionalne tržišne privrede. Potrebno je uložiti dalje napore kako bi Srbija bila u stanju da se u srednjoročnom periodu uhvati u koštac sa pritiscima konkurencije i tržišnim silama unutar Unije.

Očuvan je širok konsenzus u pogledu osnova tržišne privrede. Novi okvir monetarne politike za borbu protiv inflacije omogućio je Srbiji da tokom 2007. godine održi ciljnu inflaciju. Određeni napredak je postignut u oblasti privatizacije. Finansijsko posredovanje bilježi dalji rast sa još uvijek relativno niskog nivoa. Značajan napredak je ostvaren u razvoju nebankarskog finansijskog sektora.

Međutim, vanjski debalans je porastao, kvalitet finansija se pogoršao, došlo je do rasta stranog duga, a porastao je i stepen makro-ugroženosti, posebno u svjetlu globalne finansijsek krize. Nastavljena je ekspanzija fiskalne politike, što je doprinijelo rastu vanjskog debalansa i ponovnom javljanju inflatorinih pritisaka u 2008. godini. Uprkos visokom privrednom rastu zabilježenom posljednjih godina, stopa nezaposlenosti i dalje predstavlja glavni izazov. U isto vrijeme, privreda sve više pogođena nedostatkom kvalifikovanih radnika. Određeni napredak je ostvaren na planu privatizacije firmi i banka u državnom vlasništvu. Strana ulaganja su pod uticajem nestabilne političke klime.

Konkurentan i dinamičan privatni sektor još uvijek nije uspostavljen u punoj mjeri. Prekomjerni birokratski zahtjevi i složeno zakonodavstvo i dalje ometaju ulaz i izlaz sa tržišta. Pouzdanost zakonskog sistema i povjerenje u njega su i dalje ograničeni, posebno kada se radi o efikasnom ostvarivanju imovinskih prava. Iako u padu, uticaj države na konkurentnost je i dalje visok. Veliki neformalni sektor je podstaknut slabim regulatornim okvirom, neodgovarajućom poreskom i troškovnom politikom, te slabostima u primjeni zakona, uključujući i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ovo i dalje predstavlja jedan od ključnih izaziva, jer se time smanjuje poreska osnovica i efikasnost ekonomske politike.

U oblasti **evropskih standarda**, ispunjavanje obaveza iz SSP-a, a posebno onih iz Privremenog sporazuma, je ključni prioritet naveden u Evropskom partnerstvu. Vlada Srbije je u oktobru 2008. godine, donijela odluku da od 1. januara 2009. godine, počne sa primjenom Privremenog sporazuma. Srbija, zahvaljujući svojim dobrim administrativnim kapacitetima, ima dobre izgleda da postigne odgovarajuću primjenu SSP-a i Privremenog sporazuma. Kako bi se u potpunosti ispoštovala obaveze iz SSP-a, i iz njega ostvarila dobrobit, Srbija treba da uloži dalje napore, posebno u vidu usvajanja i primjene zakonodavstva, te da ojača administrativne kapacitete i kapacitete za primjenu zakonodavstva, uključujući i jačanje regulatorna tijela.

Srbija je ostvarila određeni napredak u oblasti **unutrašnjeg tržišta**. Međutim, malo toga je urađeno na planu usklađivanja zakonodavstva. U oblasti slobode kretanja roba, napredak je ostvaren u standardizaciji, akreditaciji i ocjeni ispunjenosti standarda. Potrebno je dalje jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta, kao i zakonodavnog okvira. Zakonodavstvo u oblasti standardizacije, metrologije i sigurnosti proizvoda treba da bude unaprijeđeno i Srbija treba da počne sa uspostavljanjem struktura za nadzor nad tržištem.

Pripreme u oblasti slobode *kretanja ljudi, usluga i prava poslovnog nastana* su relativno uznapredovale. Potrebni su veći naponi kako bi se osiguralo usklađivanje zakonodavstva sa *acquis-em*, posebno u oblasti prava poslovnog nastana i bankarstva. Kapacitete

nadzornih tijela u sektoru finansijskih usluga je potrebno dalje razvijati. Komisija za hartije od vrijednosti je nedavno ojačana, ali još uvijek joj nedostaju značajna ovlaštenja kako bi u potpunosti mogla da vrši svoju funkciju u skladu sa međunarodnim standardima. U oblasti *slobode kretanja kapitala*, protok kapitala sa Bosnom i Hercegovinom je dalje liberalizovan, a saradnja sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom u vršenju nadzora nad radom banaka poboljšana. Generalno gledano, pripreme za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a su relativno dobro uznapredovale.

Unapređivanje administrativnih kapaciteta *carinskih i poreskih organa* je donijelo pozitivne rezultate u borbi protiv nezakonitog prometa i šverca, te u prikupljanju poreza. Nove *ad valorem* i posebne carine na cigarete se primjenjuju u skladu sa *acquis-em*. Međutim, potrebno je dalje jačanje carinske infrastrukture. Srbija treba da uloži dalje napore u ispunjavanju standarda EU u oblasti direktnog oporezivanja.

Određeni napredak je postignut u primjeni zakonodavstva kojim se reguliše oblast *konkurencije*. Administrativni kapaciteti Komisije za zaštitu konkurencije su osnaženi. Potrebni su dalji naponi na usklađivanju postojećeg anti-monopolskog zakonodavstva sa zahtjevima iz Privremenog sporazuma. Potrebno je dalje unaprijediti provedbene kapacitete organa nadležnih za konkurenciju. Srbija još uvijek nije usvojila zakonodavni okvir za državnu pomoć, niti uspostavila operativno nezavisno tijelo za državnu pomoć ili sistem *ex-ante* kontrole. U oblasti javnih nabavki, uvedeni su transparentniji postupci. Međutim, Srbiji još uvijek nedostaje jedan moderan i potpuno funkcionalan sistem javnih nabavki. Potrebni su dalji naponi u vidu usklađivanja zakonodavstva i jačanja kapaciteta za ispunjavanje zahtjeva iz SSP-a.

U oblasti *prava intelektualne svojine*, ojačani su kapaciteti Zavoda za zaštitu intelektualne svojine. Međutim, potrebno je dalje razviti njegove administrativne kapacitete i nezavisnost kako bi se osigurala veća konzistentnost i djelotvornija primjena pravila. Postupak odobravanja patenata je usklađen sa evropskim standardima. Određeni napredak je ostvaren na polju primjene zakonodavstva što je rezultiralo zapljenom krivotvorene robe.

Kada se radi o približavanju evropskim standardima u oblastima *zapošljavanja i socijalne politike*, primjena standarda je djelimično poboljšana, ali je to još uvijek nedovoljno. Potrebno je usvojiti zakonodavstvo na polju socijalne politike i javnog zdravstva, te ojačati administrativne kapacitete. U oblasti mentalnog zdravlja, potrebno je dalje razviti sektor usluga koje se pružaju u zajednici kao alternativu smještaju u institucije za brigu o mentalno oboljelima. Malo napretka je ostvareno u oblasti obrazovanja. Administrativni kapaciteti, koordinacija između institucija i veze sa tržištem rada je potrebno ojačati. U oblasti *nauke i istraživanja*, Srbija je uspješno učestvovala u Sedmom okvirnom istraživačkom programu (FP7). Međutim, Srbija tek treba da utvrdi jedinstvenu istraživačku politiku koja bi uključivala više ulaganja i veću mobilnost istraživača. Srbija je relativno dobro napredovala u pripremama za priključivanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, ali ukoliko želi da ispuni vlastiti cilj, a to je skoro pristupanje, mora da ojača svoje napore.

Kada se radi o **sektorskim politikama**, u oblasti industrije i malih i srednjih preduzeća, Srbija ostaje posvećena Evropskoj povelji o malim i srednjim preduzećima, posebno kroz unapređivanje saradnje između javnog i privatnog sektora. Međutim, potrebno je donošenje nove industrijske politike u skladu sa pristupom EU.

U oblasti *poljoprivrede*, došlo je do određenog pomaka na planu razvoja administrativnih kapaciteta. Međutim, potrebno je usvojiti odgovarajući zakonski okvir i preduzeti dalje napore na jačanju administrativnih kapaciteta. Malo napretka je ostvareno u oblasti ruralnog razvoja i zaštite zdravlja bilja.

U oblasti *zaštite životne sredine*, pripreme koje vrši Srbija su relativno dobro uznapredovale. Potrebno je poboljšati primjenu zakonodavstva na svim nivoima. U oblasti upravljanja vodama nedostaje jedan sveobuhvatan pravni i institucionalni okvir.

Određeni napredak je postignut i u oblasti *transporta*. Srbija je nastavila aktivan angažman u Transportnoj opservatoriji za jugoistočnu Evropu. Realizacija prve faze Zajedničkog evropskog vazdušnog prostora je nastavljena, ali sporazum još uvijek nije ratifikovan. Srbija je usvojila novu strategiju razvoja željezničkog, cestovnog, vodnog, vazdušnog i kombinovanog transporta, uključujući i proširenje koridora X. Međutim, ovu strategiju treba da prate akcioni planovi, te sektorsko zakonodavstvo i administrativne mjere.

Napredak je ostvaren i u oblasti *energetike*. Tarifni sistemi za prenos električne energije su osavremenjeni, a otvoreno je i tržište za potrošače koji ne pripadaju kategoriji domaćinstava. Međutim, Srbija tek treba da usvoji amandmane na Zakon o energiji i ojača svoje administrativne kapacitete kako bi mogla da ispuni zahtjeve iz Sporazuma o Energetskoj zajednici.

Slab napredak je ostvaren o oblastima *informacionog društva i medija*. Usvojeni su propisi kojima se reguliše elektronski potpis, ali neodgovarajući pravni okvir i ograničeni institucionalni i regulatorni kapaciteti nastavljaju da podrivaju dalji razvoj elektronskih komunikacija, usluga informacionog društva i audio-vizuelne politike.

U oblasti *finansijske kontrole* nedostaje sveobuhvatna politika o internoj finansijskoj kontroli javnog sektora. Generalno, Srbija se nalazi u početnoj fazi priprema za uvođenje modernog i djelotvornog sistema finasijske kontrole javnog sektora. Jedinice za internu reviziju još uvijek nisu formirane u svim ministarstvima. Državna revizorska institucija Srbije još uvijek nije počela sa radom.

Srbija je ostvarila umjeren napredak u ispunjavanju obaveza iz SSP-a i Evropskog partnerstva u oblasti *statistike*. Potrebno je dalje jačanje administrativnih kapaciteta.

Umjeren napredak je ostvaren u oblasti **pravde, slobode i sigurnosti**. Sporazumi o viznim olakšicama i readmisiji između Evropske zajednice i Srbije stupili su na snagu u januaru 2008. godine i otpočeli su razgovori o libaeralizaciji viznog režima. Međutim, vizni

režim Srbije nije u potpunosti usklađen sa evropskim standardima. Srbija je otpočela sa izdavanjem biometrijskih pasoša u avgustu 2008. godine. U oblasti *granične kontrole*, u oktobru 2008. godine je usvojen novi Zakon o zaštiti državne granice. Međutim, primjena strategije integrisanog upravljanja granicom i akcionih planova se odvija sporo. Opremljenost graničnih prelaza je neujednačena.

Nakon usvajanja novih zakonskih propisa o *azilu*, Srbija je od UNHCR-a preuzela nadležnost nad obradom slučajeva azila. Međutim, proceduralne slabosti i dalje postoje, a potrebno je izvršiti usvajanje provedbenih, odnosno podzakonskih akata. Napredak u oblasti migracija je spor. Posebno je potrebno poboljšati situaciju na polju reintegracije povratnika.

Pranje novca i dalje predstavlja ozbiljan problem. Vlada je u septembru 2008. godine usvojila Državnu strategiju za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, ali je potrebno usvojiti i odgovarajuće zakonske propise. Još uvijek nedostaju efikasne mjere za nametanje obaveze prijavljivanja i procjenu prijave sumnjivih transakcija, a istražni kapaciteti organa za sprovođenje zakona su nezadovoljavajući.

Srbija se nalazi na jednoj od glavnih balkanskih ruta za šverc *droge*. Srbijanske vlasti su tokom izvještajnog perioda zaplijenile značajnu količinu droge. Međutim, državna strategija i akcioni plan za sprečavanje zloupotreba droge i smanjivanje njene isporuke još uvijek nisu usvojeni. Šverc droge i dalje predstavlja ozbiljan problem.

Stručni kapaciteti *policije* su unaprijeđeni, što je rezultat dodatne obuke, ali su razlike među službama i dalje značajne. Strukturni problemi kao što je nedostatak koordinacije, transparentnosti i jasne podjele nadležnosti i dalje postoje.

Borba protiv *organizovanog kriminala* za Srbiju i dalje predstavlja ozbiljan razlog za brigu, koji ima uticaj i na vladavinu prava, i na poslovno okruženje. Novi zakonski propisi o prihodima stečenim krivičnim djelima i krivičnoj odgovornosti pravnih lica usvojeni su u oktobru 2008. godine. Međutim, pravni okvir je još uvijek nepotpun zbog odlaganja stupanja na snagu novog Zakona o krivičnom postupku. Državna strategija i akcioni plan još uvijek nisu usvojeni. Djelotvornost aktivnosti specijalnog tužioca ometena je kratkim trajanjem njegovog mandata. Međunarodna policijska saradnja i kapaciteti specijalnih policijskih službi za istraživanje finasijskih malverzacija i dalje su nedovoljni. Kapaciteti za upravljanje zaplijenjenom imovinom stečenom krivičnim djelima još uvijek ne postoje, a odredbe o konfiskaciji imovine stečene krivičnim djelima se ne provode u dovoljnoj mjeri.

Srbija je i dalje polazište, tranzitna teritorija i odredište *trgovine ljudima*. Učinjeni su određeni naponi na pokretanju istrage i podizanju optužnica, ali je broj žrtava iz Srbije u porastu. Čine se naponi na unapređivanju saradnje između državnih organa i nevladinog sektora, kao i naponi na pružanju bolje podrške žrtvama.

U oblasti *zaštite podataka*, Srbija je potpisala odgovarajući protokol Vijeća Evrope i usvojila nove zakonske propise o zaštiti podataka. Međutim, u odsustvu jednog

nezavisnog nadzornog organa za zaštitu podataka, postojeća pravila koja regulišu ovu oblast se ne provode.

Kosovo¹²

Kosovo je proglasilo nezavisnost 17. februara 2008. godine i usvojilo Ustav, koji je stupio na snagu 15. juna 2008. godine. Evropska unija je u februaru donijela odluku da uspostavi misiju EULEX-a na Kosovu i imenuje Specijalnog predstavnika. Razmještanje misije EULEX-a na Kosovu je u toku. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je započeo rekonfiguraciju misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK). Rezolucija Ujedinjenih nacija 1244/99 ostaje na snazi kao međunarodni pravni okvir kojim se uređuje mandat Ujedinjenih nacija na Kosovu. U decembru 2007. godine i juna 2008. godine, Vijeće EU potvrđuje spremnost Evropske unije da pomogne ekonomski i politički razvoj Kosova kroz njegovu jasnu evropsku perspektivu, u skladu sa evropskom perspektivom regiona.

Kada se radi o **političkim kriterijima**, Kosovo je napravilo određeni napredak u ispunjavanju ključnih prioriteta iz Evropskog partnerstva. Ustav, usvojen u aprilu, u skladu je sa evropskim standardima. Usvojen je znatan broj zakonskih propisa i sada ih je potrebno primijeniti. Jačanje vladavine prava, sprovođenje anti-korupcijske politike, borba protiv organizovanog kriminala, poboljšanje dijaloga i pomirenje između zajednica su veliki politički izazovi. Odnosi između Albanaca i Srba na Kosovu i dalje su napeti, posebno u sjevernom dijelu Kosova. Nakon proglašenja nezavisnosti, sigurnosna situacija je relativno mirna, sa izuzetkom dva ozbiljna incidenta koja su se dogodila u sjevernom dijelu Kosova, uništene su dvije granične postaje i izvršen upad u zgradu suda u Mitrovici, što je za posljedicu imalo smrt jednog i povrede većeg broja lica. Paralelne srpske institucije sprečavaju djelovanje Vlade na čitavoj teritoriji Kosova.

Kada se radi o **demokratiji i vladavini prava**, ukupna stabilnost je održana uprkos nekoliko incidenta. Kosovski politički lideri nastavljaju da saraduju sa međunarodnom zajednicom. Složen pravni kontekst predstavlja prepreku za ostvarivanje vladavine prava. Kosovskim institucijama je potrebno dalje jačanje na svim nivoima.

Skupština je preduzela određene korake na jačanju svoje strukture. Predstavnici zajednice kosovskih Srba nastavili su učešće u radu Skupštine poslije bojkota koji je uslijedio nakon proglašenja nezavisnosti. Potrebno je dalje raditi na prevazilaženju nedostataka u funkcionisanju Skupštine, posebno kada se radi o nedostatku kapaciteta za rad na nacrtima zakona i sprovođenju parlamentarne kontrole nad radom Vlade.

Nova *Vlada* je stupila na dužnost u januaru 2008. godine. Vlada je dala prioritet pitanjima evropskih integracija i usvajanju Plana za evropske integracije kao i Akcionog plana za realizaciju prioriteta iz Evropskog partnerstva. Međutim, sprovođenje reformi je odloženo jer je na rad Vlade u znatnoj mjeri uticao status i druga pitanja vezana za proglašenje nezavisnosti Kosova. Neophodno je dalje jačanje kapaciteta i strateško

---

¹² U okviru Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244/99

planiranje. Koordinacija između ministarstava i interakcija između Vlade i Skupštine treba da budu unaprijeđene.

Javna administracija na Kosovu je slaba i neefikasna. Strategija reforme javne administracije i akcioni plan zahtjevaju djelotvornu primjenu na državnom i lokalnim nivoima. Potrebni su veliki naponi kako bi se uspostavio okvir za profesionalnu, efikasnu, nezavisnu i na kvalitetu zasnovanu državnu službu, oslobođenu od političkih uticaja.

Kada se radi o sistemu *pravosuđa*, Skupština je odobrila određeni broj važnih zakona težeći boljem funcionisanju pravosuđa. Koordinacioni Savjet za vladavinu prava je počeo sa radom. Međutim, pravosudni sistem je još uvijek slab. Potreban je jedan sveobuhvatan plan kako bi se međusobno uskladili važeći, a često i oprečni zakoni. Sistem sudova se suočava sa ozbiljnim izazovima u pogledu organizacije i ljudskih resursa, a zaostali predmeti su i dalje veliki problem. Zaštita svjedoka je nedjelotvorna. Paralelni sudovi koji primjenjuju zakone Srbije nastavljaju da rade.

Kada je u pitanju *borba protiv korupcije*, Agencija za borbu protiv korupcije (KAA) je unaprijedila svoje radne metode i efikasnost. Međutim, korupcija je i dalje rasprostranjena i predstavlja veoma ozbiljan problem. Potrebno je donijeti akcioni plan i strategiju za borbu protiv korupcije. Institucionalni okvir za hvatanje u koštac sa korupcijom je nejasan, a resursi Agencije za borbu protiv korupcije (KAA) neadekvatni.

Ustavom je garantovano *poštovanje ljudskih prava i zaštita manjina*. Uspostavljeni su mehanizmi pravne zaštite kako bi se osiguralo poštovanje ljudskih prava. Ostaje potreba za jačom političkom odlučnošću i djelotvornim praćenjem. Nakon proglašenja nezavisnosti, Vlada je nastavila da se bavi pitanjima nacionalnih manjina, a naročito kosovskih Srba. Međutim, potrebno je više odlučnosti u naporima na integrisanju kosovskih Srba i drugih zajednica.

Postoji određeni napredak u oblasti *građanskih i političkih prava*. Sistem pravne pomoći djeluje. Postignut je određeni napredak u unapređivanju zatvorskog sistema na Kosovu, ali izazovi i dalje postoje, naročito kada su u pitanju standardi za dobro obezbjeđene zatvore. Ograničen napredak je ostvaren na polju slobode govora. Međutim, kleveta je i dalje krivično djelo. Mediji su i dalje izloženi političkim uplitanjima. Sloboda udruživanja i okupljanja garantovana je Ustavom, ali odgovarajući pravni okvir još uvijek nije uspostavljen. Kapacitet organizacija civilnog društva je još uvijek slab.

Ekonomska i socijalna prava su samo djelimično garantovana. Potrebni su stalni naponi u pogledu zaštite žena i djece od svih oblika nasilja. Nisu obezbjeđene integracija i zaštita socijalno ugroženih grupa i osoba sa invaliditetom. Primjena paketa zakona protiv diskriminacije se ne nadzire u dovoljnoj mjeri, a građani nisu upoznati sa odredbama tih zakona. Mali napredak je ostvaren u oblasti imovinskih prava. Odlaganje primjene paketa zakona i opstrukcija dovode do kršenja prava. Činjenica da kosovskim vlastima nije dozvoljen pristup zemljišnom registru u Beogradu, predstavlja veliku prepreku za napredak u ovoj oblasti. Potrebno je poboljšati primjenu zakonodavstva u oblasti

poštovanja vjerskih prava (npr. opštine Dečani i Đakovica krše zakon o neotuđivosti imovine Pravoslavne crkve).

Što se tiče prava *manjina, kulturnih prava i zaštite manjina*, postignut je napredak na polju donošenja zakona o manjinskim i kulturnim pravima. Pravni okvir predviđa mogućnost učešća nacionalnih manjina u kosovskom društvu. Međutim, Srbija ne podržava učešće kosovskih Srba. Nije bilo većih međunacionalnih sukoba, ali je ipak došlo do sporadičnih incidenata. Životni uslovi manjinskih zajednica i dalje su loši. Što se tiče povratka izbjeglih i interno raseljenih lica, napravljen je određeni napredak, kao što je usvajanje strategije za reintegraciju u oktobru 2007. godine, ali proces povratka koji je nakon proglašenja nezavisnosti usporen, i dalje predstavlja ključni izazov.

Zajednice Roma, Aškala i Egipćana suočavaju se sa veoma teškim životnim uslovima i diskriminacijom, sa lošim pristupom obrazovanju, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti. Takođe se suočavaju sa problemom stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja. Potrebni su dalji napori Vlade na zaštiti i integraciji svih manjina.

Kada se radi o regionalnim pitanjima i međunarodnim obavezama, Kosovo aktivno učestvuje u inicijativama regionalne saradnje. Kosovo, kao i Srbija, treba da pokažu konstruktivan stav u pogledu svog daljeg učešća. UNMIK je ponudio pomoć u organizovanju daljeg angažmana Kosova u međunarodnim sporazumima. Zajednička komisija je počeo rad na demarkaciji granične linije sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom.

Privreda Kosova bilježi snažniji rast u poređenju sa prethodnim godinama. Međutim, taj rast je i dalje nedovoljan da bi mogao da apsorbira povećan priliv radne snage koji čini mlada i rastuća populacija. Makroekonomske performanse su obilježene nestabilnim budžetskim rezultatima, rastućom inflacijom, veoma visokom stopom nezaposlenosti i vanjskim debalansom. Konsenzus o osnovama ekonomske politike oslabljen je usmjerenošću Vlade na rješavanje političkih pitanja i povećanjem nestabilnosti budžeta. Privredni razvoj je dalje ometen zastojem u privatizaciji, neredovnim snabdijevanjem električnom energijom, slabom vladavinom prava, ograničenim proizvodnim kapacitetima, lošom infrastrukturom i neodgovarajućim sistemom obrazovanja.

Kada se radi o **ekonomskim kriterijima**, Kosovo je ostvarilo vrlo ograničen i neujednačen napredak na planu uspostavljanja funkcionalne tržišne privrede. Trajan podsticaj u provođenju reformi i značajna ulaganja u infrastrukturu i obrazovanje neophodni su kako bi Kosovo bilo u stanju da se uhvati u koštac sa konkurentskim pritiscima i tržišnim silama unutar Unije.

Generalno gledano, ekonomska politika je i dalje tržišno orjentisana. Vlada je predstavila sveobuhvatan Srednjoročni okvir rashoda za period 2009.- 2011. Zabilježen je lagani rast u poređenju sa prethodnim godinama, a privredne aktivnosti su pod rastućim uticajem dinamike privatnog sektora. Došlo je i do rasta direktnih stranih ulaganja. Finansijsko posredovanje na Kosovu je povećano Neke od procedura za ulazak i izlaz sa tržišta su pojednostavljene, a ekonomska integracija sa EU nastavljena.

Međutim, dosljednost i pouzdanost ekonomskih politika je oslabljena nesigurnim političkim okruženjem. Nakon jače fiskalne konsolidacije od one koja je planirana u 2007. godini, u 2008. godini je došlo do povećanja budžeta, što je dovelo do povećane budžetske nestabilnosti. Budžet se ne koristi kao efikasan instrument fiskalne politike i ne doprinosi boljoj predvidljivosti ekonomske situacije. Umjesto toga, on odgovara na *ad hoc* zahtjeve za potrošnjom. Javlja se inflacija, a stopa nezaposlenosti ostaje visoka.

Proces privatizacije je privremeno zaustavljen 2008. godine, nakon presude Vrhovnog suda, kojom je doveden u pitanje metod privatizacije i prenos ovlaštenja sa UNMIK-ove Agencije povjerenja za Kosovo na Upravu za privatizaciju Kosova. Nedostatak kvalitetnih statističkih podataka predstavlja ozbiljnu prepreku za donošenje dobrih politika djelovanja. Glavne prepreke za razvoj privatnog sektora su nepouzdana snabdijevanje energijom, nedostatak radne snage odgovarajućih profila i slaba fizička infrastruktura. Firme imaju nejednak pristup finasijskim sredstvima, a razlika u nivou kamatnih stopa između depozita i kredita i dalje je veoma visoka. Postojanje velikog neformalnog sektora je podstaknuto slabim regulatornim okvirom, neodgovarajućom poreskom politikom i politikom rashoda, te nedostacima na planu primjene zakona, uključujući i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ovo i dalje predstavlja jedan od ključnih izaziva, jer se time smanjuje poreska osnovica i efikasnost ekonomske politike.

Kosovo je ostvarilo određeni napredak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva i politika djelovanja sa **evropskim standardima**, posebno u oblastima carina, poljoprivrede i slobode kretanja roba. Međutim, malo napretka je ostvareno na efikasnom usvajanju i primjeni zakonodavstva. Potrebno je uložiti više napora na daljem usklađivanju sa evropskim standardima i njihovoj primjeni, posebno na planu borbe protiv organizovanog kriminala, pranja novca i droga, te u oblastima oporezivanja, energije i zapošljavanja.

Napredak u realizaciji prioriteta iz Evropskog partnerstva u oblasti **unutrašnjeg tržišta** EU je neujednačen. Određeni napredak je ostvaren u uspostavljanju neophodne horizontalne infrastrukture u skladu sa zahtjevima zakonodavstva EU kojim se reguliše sloboda kretanja roba, ali je usklađivanje sa evropskim standardima u ovoj oblasti ograničeno. Potrebni su značajni naponi na razvoju infrastrukture i poboljšanju relevantnih administrativnih kapaciteta kako bi se osiguralo odgovarajuće prenošenje i primjena evropskih standarda. Malo napretka je ostvareno u oblastima *slobode kretanja ljudi, usluga i prava poslovnog nastana*, gdje je usklađivanje i dalje ograničeno, a određeni napredak je ostvaren samo u oblasti *slobode kretanja kapitala*.

Određeni napredak je ostvaren u oblasti *carina*. Propisi u oblasti carina su u velikoj mjeri usklađeni sa zakonodavstvom EU, ali su potrebni značajni naponi na primjeni zakona u borbi protiv krivotvorene robe i šverca. Odsustvo djelotvorne carinske kontrole u sjevernom dijelu Kosova, u kom su carinski organi spriječeni u obavljanju svog posla, onemogućava Vladu u prikupljanju značajnih prihoda i u velikoj mjeri podstiče šverc. Kosovsko zakonodavstvo u oblasti *oporezivanja* je samo djelimično usklađeno. Prikupljanje poreza je i dalje slabo, što je uglavnom rezultat postojanja velikog neformalnog sektora i neefikasne kontrole. Napretka u oblasti *konkurencije* nije bilo. Kad

je riječ o *javnim nabavkama*, napredak je neujednačen. Okvirni zakon je usklađen sa evropskim standardima, ali još uvijek nedostaju podzakonski akti, a ne postoji ni jedna sevobuhvatna strategija daljeg razvoja. Ograničen napredak je ostvaren u pogledu *zaštite intelektualne svojine*. Zakonodavstvo o sprečavanju kršenja imovinskih prava je stupilo na snagu, ali je njegova primjena nezadovoljavajuća.

Malo napretka je ostvareno u približavanju evropskim standardima u *sektorima zapošljavanja i socijalne politike*. Odsustvo strateškog i zakonskog okvira, te nedostatak administrativnih kapaciteta predstavljaju prepreke donošenju adekvatne politike zapošljavanja i politike socijalne zaštite na Kosovu. *Sektor javnog zdravstva* je u veoma lošem stanju i Vlada mu ne posvećuje odgovarajuću pažnju. U sektoru *obrazovanja*, određeni napredak se zabilježen u približavanju standardima EU. Vlada daje prioritet većim ulaganjima u ovaj sektor, a Ministarstvo obrazovanja nastavlja da poboljšava kvalitet procesa učenja u sektoru viskog obrazovanja. Međutim, sektor obrazovanja se i dalje suočava sa ozbiljnim ograničenjima u pogledu resursa. Napredak u oblasti *istraživanja* je ograničen.

Kada se radi o **sektorskim politikama**, ograničen napredak je ostvaren u usklađivanju sa standardima EU na polju *industrije i malih i srednjih preduzeća*.

Određeni napredak na polju zakonodavstva je ostvaren u oblasti *poljoprivrede i ribarstva*. Neki elementi Plana poljoprivrednog i ruralnog razvoja za period 2007.-2013. godina, su počeli da se primjenjuju. Javna podrška razvoju poljoprivrede je porasla, ali je i dalje veoma niska kada se uzme u obzir potencijalni značaj poljoprivrede za privredu Kosova. Potrebna je jasnija podjela nadležnosti između različitih službi u sektoru poljoprivrede (uključujući i *veterinarsku i fitosanitarnu*) na centralnom i lokalnom nivou.

Određeni napredak je ostvaren u *zaštiti životne sredine*, uglavnom u oblasti horizontalnog zakonodavstva, preciznije, u vezi sa ocjenom uticaja na životnu sredinu. U većini sektora su potrebni dalji naponi na preuzimanju, usvajanju i primjeni zakonodavstva. Potrebno je riješiti pitanje nedostatka ljudskih i finansijskih resursa, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou.

Na polju *prometa*, koje je decenijama pogođeno nedostatkom ulaganja, zabilježen je određeni napredak. Kosovo je počev od 2008. godine, povećalo ulaganja u transportnu infrastrukturu, posebno u oblasti izgradnje i održavanje puteva. Kosovo je nastavilo aktivan angažman u Transportnoj opservatoriji za jugoistočnu Evropu. Međutim, kapaciteti za primjenu evropskih standarda su i dalje slabi, posebno u sektoru željeznica. Kosovo treba da razvije kapacitete za realizaciju projekata ulaganja u infrastrukturu i željeznički vozni park.

Određeni napredak je ostvaren u oblasti *energetike*, posebno na planu razvoja institucionalnih kapaciteta ministarstva i operatora prenosnog sistema i trgovine električnom energijom na Kosovu (KOSTT). Međutim, nestanci električne energije su i dalje česti i predstavljaju glavni problem koji treba riješiti. Potrebno je poboljšati finansijsku održivost energetskih pogona smanjenjem komercijalnih i gubitaka koji nisu

tehničke prirode. Treba poboljšati i stabilnost snabdijevanja, te osavremeniti infrastrukturu. Potrebno je riješiti pitanje prijeteće nestašice lignita na Kosovu.

Na polju *informacionog društva i medija*, ostvaren je određeni napredak. Savjet za štampane medije i Nezavisna komisija za medije valjano funkcionišu. Liberalizacija tržišta je unapređovala kako je i drugi operater mobilne telefonije počeo da nudi svoje usluge. Međutim, raznolika regulatorna tijela suočavaju se sa budžetskim ograničenjima.

Određeni napredak je ostvaren na polju *finansijske kontrole*, ali je u oblasti statistike ostvaren samo ograničen napredak, gdje su administrativni kapaciteti i dalje nezadovoljavajući, kao i sposobnost institucija da sarađuju u prikupljanju i obradi podataka.

U oblasti pravde, slobode i sigurosti napredak je ograničen. Kosovo ne primjenjuje nikakav vizni režim prema državljanima trećih zemalja. Određeni pomak je napravljen i na unapređivanju okvira za integrisanog upravljanja granicom. Vlada je počela sa izdavanjem pasoša Kosova. Granična policija ne ostvaruje u praksi nikakvu kontrolu nad graničnim prelazima na sjevernom Kosovu, za koje je i dalje odgovorna misija Ujedinjenih nacija (UNMIK).

Skupština je usvojila Zakon o azilu, ali Ministarstvo unutrašnjih poslova ima ograničene kapacitete da bi moglo da se bavi slučajevima azila ili slučajevima prinudnog povratka građana Kosova. Ne postoje prihvatni centri za lica koja su zatražila azil ili lica koja su prinudno vraćena na Kosovo. Potrebno je usvojiti zakon o migracijama.

Nedovoljan je napredak u borbi protiv *pranja novca*. Odlučnost i kapaciteti za borbu protiv pranja novca moraju u značajnoj mjeri biti povećani. U oblasti sudstva i sprovođenja zakona nedostaju stručni kadrovi za efikasnu borbu protiv ekonomskog i finansijskog kriminala. Nedostaju specijalizovani tužioc. Ne postoji mogućnost adekvatnog čuvanja dokaza. Komunikacija između relevantnih službi i institucija je loša. Borba protiv pranja novca ostaje ključni izazov. Trgovina drogom i dalje predstavlja ozbiljan problem. Kosovo je jedan od glavnih puteva trgovine drogom na južnom Balkanu. Ne postoji akcioni plan ili startegija za borbu protiv trgovine drogom. Statistički podaci su nepouzđani, a kapaciteti za prikupljanje obavještajnih podataka nedovoljni.

Napredak je ostvaren na polju *održavanja javnog reda i mira* usvajanjem Zakona o policiji i policijskoj inspekciji. Međutim, primjena strategije za djelotvorno smanjenje kriminala zahtijeva stalnu odlučnost i dovoljno policijskih kapaciteta. Kosovo ima multietničke policijske snage. Međutim, pojedini srpski policajci sa Kosova bojkotuju kosovsku policiju (KP). KP ne može da osigura održavanje javnog reda i mira na pojedinim područjima većinski naseljenim Srbima.

Organizovani kriminal i dalje predstavlja ozbiljan problem, koji potresa vladavinu prava i poslovno okruženje. Ne postoji strategija za borbu protiv organizovanog kriminala. Zakonodavni okvir još uvijek je nedovršen. Potrebno je donošenje zakona o konfiskaciji imovine, zaštiti svjedoka i tajnim agentima. Neophodan je pouzđan zemljišnoknjižni registar kako bi se omogućila konfiskacija nepokretnosti. Za borbu protiv organizovanog

kriminala neophodni su odlučni i čvrsti napori organa vlasti. Kosovo je i dalje polazište, tranzitna teritorija i odredište *trgovine ljudima*. Strategija i akcioni plan su usvojeni u julu, ali je njihova primjena neadekvatna.

Na planu zaštite *ličnih podataka* nije bilo razvoja. Još uvijek nema opštih zakona o zaštiti podataka. Nikakvo nezavisno nadzorno tijelo još uvijek nije formirano.

Turska

Turska je nastavila uspješno ispunjavati Kopenhagenske **političke kriterije**. Ustavni sud nije uvažio zahtjev glavnog tužioca za raspuštanje vladajuće stranke i isključenje 71 istaknutog člana, ali je izrekao finansijske sankcije, te je na taj način spriječena velika politička kriza. Turska sada ima priliku da unaprijedi reforme i uspostavi klimu dijaloga i pluralizma. Postignut je izvjestan napredak u oblasti slobode izražavanja, prava nemuslimanskih vjerskih zajednica i promocije ekonomskog razvoja jugoistoka. Ipak, potreban je dosljedan i sveobuhvatan program političkih reformi, posebno kada je u pitanju reforma ustava. Značajni napori su potrebni u većini područja koja su u vezi sa političkim kriterijima.

Što se tiče **demokratije i vladavine zakona**, novi predsjednik je igrao pozitivnu ulogu, pozivajući na dalje političke reforme i aktivno radeći na poboljšanju odnosa sa Armenijom. Ipak, nedostatak dijaloga i kompromisa između glavnih političkih stranaka imao je negativan utjecaj na funkcionisanje političkih institucija i na sam proces političkih reformi. Na rad novoizabranog parlamenta u znatnoj mjeri su utjecaji sudski slučajevi pokrenuti sa ciljem raspuštanja vladajuće stranke i jedne opozicione stranke.

Što se tiče *lokalne uprave*, nedavno usvojene zakone o lokalnoj administraciji potrebno je provesti i povećati finansijske resurse lokalne uprave.

Postignut je mali napredak u reformi *javne administracije*. Potrebno je provesti reformu sistema državne službe.

Što se tiče civilnog *nadzora nad sigurnosnim snagama*, potrebno je osigurati puni civilni i parlamentarni nadzor nad kontrolom troškova koji se izdvajaju za odbranu. Visokorangirani pripadnici oružanih snaga su nastavili iznositi stavove o pitanjima koja prevazilaze njihovu ulogu.

Što se tiče *pravosuđa*, postignut je napredak u radu na pripremi reforme pravosuđa. Ipak, zabrinutost ostaje kada je u pitanju nezavisnost i nepristranost pravosuđa. Napredak nije postignut u spajanju Visokog sudskog vijeća i Tužilaštva ili na uspostavi regionalnog apelacionog suda. Potrebno je unaprijediti kvalitet istraga koje vode policija i žandarmerija kako bi se osiguralo pravično suđenje.

Ostvaren je ograničen napredak u *borbi protiv korupcije*. Korupcija je i dalje široko rasprostranjena. Kontinuirani nedostatak sveobuhvatne anti-korupcijske strategije,

akcionog plana i mehanizma za koordinaciju razlog su za zabrinutost. Turska treba razviti sistem praćenja i evidentiranja istraga, procesuiranja i optužnica.

Što se tiče *ljudskih prava i zaštite manjina*, ostvaren je ograničen napredak. Turska je nastavila provoditi presude Evropskog suda za ljudska prava, ali potrebni su dalji napori u ovoj oblasti. Napredak nije postignut u vezi sa ratifikacijom međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima. Potrebno je unaprijediti institucionalni okvir za unapređivanje i ostvarivanje ljudskih prava. Rok za uvođenje sistema ombudsmana je već odavno prošao.

Turski pravni okvir uključuje sveobuhvatan set zaštitnih mjera za sprečavanje *mučenja i zlostavljanja*. Ipak, potrebni su dalji napori na provedbi politike nulte tolerancije. Slučajevi zlostavljanja i mučenja, posebno izvan mjesta pritvora, razlog su za zabrinutost. U tom kontekstu, ratifikacija Opcionog protokola Konvencije UN-a protiv mučenja i borba protiv nekažnjavanja kršenja ljudskih prava i dalje predstavljaju ključna pitanja.

Postignut je izvjestan napredak u jačanju zaštite *slobode izražavanja*, posebno kroz amandmane na član 301. Krivičnog zakona Turske. Ipak, Turska mora uspotaviti odgovarajući tempo provedbe izmjenjenog člana. Takođe, moraju se adresirati sva pravna ograničenja, a u cilju osiguravanja punog poštivanja slobode izražavanja, zakonski i u praksi, u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava. U svjetlu određenih pritisaka na ostvarivanje slobode štampe i elektronskih medija potrebni su praćenje i budnost u ovoj oblasti.

Dalji napori su potrebni kako bi se osigurala *sloboda okupljanja* u praksi, u skladu sa evropskim standardima, jer se dalje javljaju proizvoljna ograničavanja i nesrazmjerna upotreba sile protiv demonstranata. Došlo je do izvjesnog poboljšanja zakonskog okvira o slobodi udruživanja. Ipak, neka udruženja se suočavaju sa prekomjernim administrativnim poteškoćama ili sudskim postupcima. Nadalje, u svjetlu ponovljenih zahtjeva za raspuštanjem političkih stranaka, potrebno je izvršiti izmjene i dopune zakonskih odredbi o političkim strankama u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava i najboljom praksom zemalja članica EU, kako je naglasila Venecijanska komisija Vijeća Evrope.

Što se tiče *vjerskih sloboda*, usvojeni Zakon o fondacijama bavi se brojnim otvorenim imovinskim pitanjima nemuslimanskih zajednica. Ipak, još uvijek se mora utvrditi zakonodavni okvir u skladu sa Evropskim sudom za ljudska prava, kako bi sve nemuslimanske vjerske zajednice i Alevije mogle funkcionisati bez nepotrebnih ograničenja. Turska mora uložiti napore kako bi se stvorilo okruženje pogodno za puno poštivanje vjerskih sloboda u praksi.

Pravni okvir koji u cjelini jamči ravnopravnost polova i *prava žena* u najvećoj mjeri postoji, ali potrebni su dalji napori kako bi se osiguralo puno uživanje ovih prava u praksi. Trebaju se učiniti značajniji napori kako bi se smanjio jaz između žena i muškaraca u pogledu mogućnosti sudjelovanja u privrednim aktivnostima, obrazovanju, dostupnosti zdravstvu i političkom osnaživanju. Nastavljeni su napori kako bi se

sPRIJEČILA ubijanja iz časti i nasilje u porodici, ali ova pitanja i dalje ostaju ozbiljan problem i napori se moraju pojačati.

Postignut je napredak u pristupu *djece* obrazovanju, socijalnim uslugama i u oblasti maloljetničkog pravusudnog sistema. Ipak, napori se moraju nastaviti u svim oblastima koja su u vezi sa *pravima djece*, uključujući administrativne kapacitete, obrazovanje, maloljetnički pravosudni sistem i dječji rad.

Potrebno je donijeti zakonodavstvo kojim će se osigurati da su *sindikalna prava* potpuno u skladu sa standardima EU i odgovarajućim konvencijama Međunarodne organizacije rada (ILO), posebno po pitanju prava na organiziranje, štrajk i kolektivno pregovaranje.

Situacija u Turskoj u pogledu *manjinskih prava* ostaje neizmjenjena. Napredak nije postignut ni u pogledu usklađenosti sa evropskim standardima. Ograničeni napredak je ostvaren u pogledu *kulturnih prava*, ali određene restrikcije i dalje postoje, posebno kada je u pitanju upotreba drugih jezika (osim turskog) u javnom emitovanju, političkom životu i pri pristupu javnim uslugama. Ne postoji mogućnost učenja ostalih jezika, niti u javnom, niti u privatnom obrazovnom sistemu. Napredak nije postignut po pitanju Roma koji se često suočavaju sa diskriminacijom kada je u pitanju pristup adekvatnom stanovanju, obrazovanju, socijalnoj zaštiti, zdravstvu i zapošljavanju. Uništavanje romskih naselja, te u nekim slučajevima i prisilne deložacije su nastavljene.

Što se tiče *istoka i jugoistoka*, odluka Vlade da finalizira projekat za jugoistočnu Anadoliju je jedan korak ka rješavanju ekonomskih i socijalnih problema u regionu. Dalji napori su potrebni kako bi se stvorili uslovi da dominantna kurdska populacija uživa puna prava i slobode. Postupak davanja kompenzacija interno raseljenim licima se nastavlja. Ipak, Vladi nedostaje sveobuhvatna nacionalna strategija za rješavanje pitanja interno raseljenih lica. Treba ukinuti sistem seoske garde.

Teroristički napadi PKK-a, koja je uvrštena na listu terorističkih organizacija u EU, su nastavljene i odnijeli su mnogo života.

Što se tiče **regionalnih pitanja i međunarodnih obaveza**, Turska je izrazila javnu podršku obnavljanju već započetih pregovora, pod okriljem UN-a, kako bi se pronašlo sveobuhvatno rješenje *kiparskog problema*. Ipak, nije postignut napredak ka normalizaciji odnosa sa Republikom Kipar. Turska nije u potpunosti provela Dodatni protokol Sporazuma o pridruživanju, te nije uklonila sve prepreke za kretanje roba, uključujući i restrikcije direktne transportne veze sa Kiprom.

Odnosi sa Grčkom pozitivno napreduju. Poduzeti su dodatni koraci u jačanju povjerenja, ali nije postignut sporazum o rješavanju graničnih sporova. Turska je nastavila igrati pozitivnu ulogu na *Zapadnom Balkanu*. Odnosi sa Bugarskom su i dalje pozitivni. Dobri susjedski odnosi i dalje su od ključne važnosti.

Privreda Turske i dalje bilježi relativno dobro poslovanje, iako je rast pao ispod očekivanog, uglavnom zbog smanjenja domaće potražnje nakon pooštavanja monetarne politike. Očuvana je makroekonomska stabilnost. Inflacija je znatno povećana, uglavnom kao rezultat rasta cijena hrane i energije. Proces strukturnih reformi donekle je ubrzan, posebno u prvoj polovini 2008. godine. Unatoč nedavnim inicijativama, dalji napredak je potreban kako bi se korigovala neravnoteža na tržištu rada i pokušalo riješiti pitanje neodgovarajućeg profila kadrova.

Što se tiče **ekonomskih kriterija**, Turska se može smatrati funkcionalnom tržišnom privredom. Zemlja bi trebala biti u mogućnosti, u srednjeročnom periodu, podnijeti pritisak konkurencije i snaga na tržištu Unije, ukoliko provede sveobuhvatne reformske programe kako bi riješila strukturne slabosti.

Tokom prošle godine Turska je provela snažan program stabilizacije. Sada ulazi u novu fazu razvojne strategije, koja je usmjerena ka potencijalnom rastu kroz javna ulaganja, stvaranje radnih mjesta i sektorske reforme. Ekonomija, za sada, dobro napreduje unatoč globalnim finansijskim turbulencijama i unutrašnjoj političkoj neizvjesnosti.

Dugoročni priliv kapitala je i dalje visok, vodeći ka povećanju državnih rezervi. Fiskalni učinak je zadovoljavajući, premda je Vlada nije ispunila fiskalne ciljeve za 2007. godinu. U junu 2008. godine, vlasti su odobrile petogodišnji Srednjeročni fiskalni okvir.

Nove inicijative za povećanja ulaganja u infrastrukturu imaju za cilj smanjenje vrlo velikih regionalnih razlika. Značajan napredak je učinjen u oblasti liberalizacije cijena, posebno u energetsom sektoru. Proces privatizacije je nastavljen s nizom značajnih aktivnosti. Unatoč nekoliko naleta nestabilnosti tokom 2007.-2008. godine, finansijski sektor je do sada pokazao izuzetnu elastičnost.

Međutim, inflatorni pritisci su porasli, djelimično zbog rasta cijena nafte i roba. Značajne potrebe za vanjskim finansiranjem potiču od velikog vanjskog deficita, uz značajno oslanjanje privatnog sektora na vanjsko finansiranje i obiman- iako opadajući dug, čini Tursku potencijalno osjetljivom na promjene raspoloženja ulagača. Otvaranje novih radnih mjesta je ometeno neodgovarajućim profilom radne snage na tržištu rada i krutim postupcima zapošljavanja. Strukturne rigidnosti na tržištu rada posebno ometaju rast zapošljavanja mladih i žena. Profil radne snage još uvijek nije prilagođen potrebama rapidnog rasta privrede. Raspodjela državne pomoći još uvijek nije transparentna. Veliki neformalni sektor, podstaknut slabostima regulatornog okvira, neodgovarajućom poreskom i troškovnom politikom, te slabom primjenom zakona, smanjuje poresku osnovicu i djelotvornost ekonomske politike. Posebno kada je riječ o malim i srednjim preduzećima, ona vrlo često funkcionišu u okviru sive ekonomije, što za posljedicu ima njihov nedovoljan pristup finansijama i ekspertizi.

Turska je poboljšala svoju **sposobnost da preuzme obaveze iz članstva**. Napredak je postignut u većini područja. Usklađivanje dobro napreduje u određenim oblastim, poput slobodnog kretanja roba, prava na intelektualno vlasništvo, anti-monopolske politike, energetike, poduzeća i industrijske politike, zaštite potrošača, statistike, transevropske

mreže, te znanosti i istraživanja. Ipak, treba nastaviti usklađivanje, posebno u područjima poput zaštite životne sredine, državne pomoći, javnih nabavki, socijalne politike i zapošljavanja, zakona o poduzećima, sigurnosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike, i slobodnog kretanja usluga. Još uvijek nije ispunjen određen broj važnih obaveza Turske prema Carinskoj uniji sa EU. Neravnomjerna primjena zaštitnih mjera i dugotrajne smetnje odvijanju trgovine utiču na pravilno funkcionisanje Carinske unije. Administrativni kapaciteti Turske za usklađivanje sa *acquis*-em trebaju se dalje unapređivati.

Što se tiče *slobodnog kretanja roba*, nivo usklađenosti sa zakonima u oblasti proizvoda i horizontalne mjere su uznapredovale, sa izuzetkom nadzora nad tržištem i mjeriteljstva. Ipak određene tehničke prepreke u trgovini i dalje postoje. Mali napredak je postignut kada su u pitanju *osnivačka prava i sloboda pružanja usluga*. Usklađenost je i dalje u ranoj fazi. Što se tiče *slobodnog kretanja kapitala*, Turska je postigla mali napredak u kretanju kapitala, plaćanjima i borbi protiv pranja novca, ali su potrebni napori kako bi se ojačale sposobnosti provedbe. Dobar napredak je postignut u oblasti *finansijskih usluga*, posebno u pogledu pojačanog opreza i nadzornih standarda.

Ostvaren je djelimičan napredak u području *javnih nabavki*. Određivanje Ministarstva finansija za koordinatora sveukupne politike djelovanja je pozitivan razvoj događaja, ali to treba upotpuniti sveobuhvatnom strategijom, koja će identificirati potrebne reforme. Turski sistem javnih nabavki samo je dijelom usklađen sa sistemom EU. U vezi sa *zakonom o poduzećima*, Turska je malo napredovala. Zakon o trgovačkim društvima još uvijek nije usvojen. Vezano za *zakon o intelektualnom vlasništvu*, usklađivanje zakonodavstva je relativno uznapredovalo. Koordinacija i kooperacija između javnih institucija odgovornih za prava intelektualnog vlasništva je poboljšana. Ipak, provedba zakona i stupanje na snagu moraju biti osnaženi. Što se tiče *informatičkog društva i medija*, stepen usklađenosti sa *acquis*-em u oblasti audiovizuelne politike, u Turskoj je i dalje ograničen. Napredak nije zabilježen u vezi sa usvajanjem novog Zakona o elektronskim komunikacijama.

Vezano za *konkurenciju*, nivo ukladenosti i dalje napreduje u oblasti anti-monopolske politike. Ipak, nije postignut nikakav napredak kada je u pitanju usvajanje zakonodavstva o državnoj pomoći, uspostavljanje tijela za monitoring državne pomoći i transparentna provedba obaveza. Finalizacija državnog programa restrukturiranja industrije čelika ostaje prioritet.

U oblasti *poljoprivrede i ruralnog razvoja*, usklađenost je još uvijek ograničena. Značajan napredak je učinjen u jačanju kapaciteta potrebnih za provedbu IPARD-a. Međutim, dalji napori su potrebni kako bi se popunile neophodne administrativne i kontrolne strukture. Turska nije uklonila tehničke prepreke za trgovinu govedinom i govedima. U oblasti ribarstva, nije učinjen napredak u uspostavi potrebnog zakonskog okvira. Postignut je ograničen napredak u oblasti resursa, upravljanja flotom i inspekcije i kontrole. Kada su u pitanju poljoprivreda i ribarstvo, provedbeni kapaciteti su još uvijek u ranoj fazi razvoja. Kada su u pitanju *sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika*, usklađivanje je u ranoj fazi. Okvirni zakon o veterinarskim službama, hrani i

prehrani, još uvijek nije usvojen. Identifikacija i registracija životinja napreduje. Uspješno je sprječeno izbijanje epidemije ptičije gripe. Učinkovita kontrola životinjskih bolesti, posebno slinavke i šapa, i dalje je predstavlja ozbiljan razlog za brigu.

Ostvaren je izvjestan napredak u *politici transporta*. Usklađivanje u oblasti cestovnog sektora je nastavljeno, ali potrebno je dalje unaprijeđenje provedbe. Turska je ostvarila mali napredak u sektoru željeznica. Turska je ostvarila ograničen napredak u zračnom transportu. Nedostatak komunikacije centara u Turskoj i Republici Kipar ugrožava zračnu sigurnost. Napredak u pomorskom transportu je neravnomjeran. U oblasti *transevropskih mreža* postignut je izvjestan napredak. Procjena potreba transportne infrastrukture je finalizirana, ali još uvijek nedostaje pouzdan sistem čuvanja povjerljivih podataka. U oblasti *energije*, postignut je nejednak napredak. Konkurencija je i dalje ograničena nakon usvajanja okvirnih zakona o tržištu električne energije i prirodnog gasa. Nacionalni ciljevi za energetske učinkovitost i obnovljene izvore energije tek trebaju biti utvrđeni.

U oblasti *oporezivanja*, izvjestan napredak je ostvaren na području zakonodavstva. Modernizacija porezne uprave omogućila je pružanje boljih usluga poreznim obveznicima i unaprijedila naplatu poreza. Ipak, nastavljeno je diskriminirajuće oporezivanje alkoholnih i duhanskih proizvoda.

Administrativni kapaciteti u oblasti *statistike* su unaprijeđeni. Ipak, potreban je dalji napredak u oblastima poljoprivrede, makroekonomske statistike i poslovnih registara.

Izvjestan napredak je postignut u oblasti *ekonomske i monetarne politike*. Određeni nedostaci su i dalje prisutni, posebno kada je u pitanju potpuna nezavisnost centralne banke, monetarno finansiranje javnog sektora i povlašten pristup javnog sektora finansijskim tržištima. Što se tiče *zapošljavanja i socijalne politike*, Turska je postigla izvjestan napredak usvajanjem paketa zapošljavanja i Zakona o socijalnom osiguranju i zdravstvenom osiguranju. Ipak, potpuno osiguravanje sindikalnih prava i suzbijanje neprijavlivanja radnika zahtjevaju posebnu pažnju. Takođe, dalje napore treba činiti i u suzbijanju dječijeg rada, te dopuniti i finalizirati strateške dokumente u ovoj oblasti. Potrebno je unaprijediti jednakost polova u ekonomskom i socijalnom životu.

Usvajanjem Strategije o malim i srednjim poduzećima i Akcionog plana, napredak je nastavljen u području *poduzeća i industrijske politike*. Generalno, u Turskoj je postignut visok nivo usklađenosti. Postignut je dobar napredak u oblasti *znanosti i istraživanja*. Turska je, generalno, na dobrom putu ka integraciji u Evropski istraživački prostor. Napredak je postignut u području *obrazovanja i kulture*, u pogledu prilagođavanja obrazovnog sistema strukturi i kvalifikacijama u EU. Turska je uspješno sudjelovala u programima Zajednice.

U oblasti *instrumenata regionalne politike i koordinacije*, postignut je napredak u jačanju kapaciteta potrebnih za provedbu IPA komponentama III i IV. Ipak, potrebni su dalji naponi kako bi se uspostavile potrebne administrativne i kontrolne strukture na centralnom i lokalnim nivoima.

Što se tiče *pravosuđa*, izvjestan napredak je postignut, posebno kada je u pitanju Strategija reforme pravosuđa. Ipak, zabrinutost još uvijek postoji u vezi sa nezavisnim i nepristrasnim pravosuđem. Očekuje se da će se strategija pozabaviti ovim pitanjima. Postignut je ograničen napredak u oblasti *borbe protiv korupcije*. Vlada je nastavila sa provedbom inicijativa u ovoj oblasti. Ipak, ne postoji zakonodavstvo kojim se reguliše transparentnost finansiranja izborne kampanje. Napredak nije postignut u ograničavanju imuniteta članova Parlamenta. Potrebno je izraditi Anti-korupcijsku strategiju i Akcioni plan, te dobiti potrebnu političku podršku za njihovu provedbu. Što se tiče *fundamentalnih prava*, postignut je izvjestan napredak u zakonodavstvu. Potrebni su dalji naponi kako bi se osigurala potpuno poštivanje fundamentalnih prava utvrđenih od strane Evropskog suda za ljudska prava i sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava.

Što se tiče *pravde, slobode i sigurnosti*, postignut je izvjestan napredak, posebno kada je u pitanju sprečavanje trgovine drogama i ljudima. Usklađivanje sa *acquis*-em u ovom poglavlju je u toku, ali kontinuirani naponi su potrebni u oblastima kao što su politika viza i pravosudna saradnja u području kaznenih djela. Potrebni su dalji naponi u borbi protiv organiziranog kriminala. Potrebno je unaprijediti kapacitete za upravljanje azilom i migracijom. Potrebni su dalji naponi u provedbi Nacionalnog akcionog plana integriranog upravljanja granicom. Turska treba nastaviti pregovore o sporazumu o readmisiji sa Evropskom zajednicom.

Po pitanju *zaštite životne sredine*, Turska je postigla napredak u oblasti kvaliteta zraka, upravljanja otpadom i u jačanju administrativnih kapaciteta na centralnom nivou. Ipak, stepen usklađenosti je i dalje nizak. Turska nije ostvarila napredak u oblasti industrijskog zagađenja, upravljanja rizikom i genetski modifikovanim organizmima (GMO).

Zadovoljavajući stepen usklađenosti je ostvaren na području *zaštite potrošača i zdravlja*. Napredak je postignut u pogledu provedbe nadzora nad tržištem i sigurnosti proizvoda, potrebni su i dalji naponi u oblasti koja nije vezana za sigurnost. Udruživanje potrošača u Turskoj je još uvijek slabo. Turska je postigla izvjestan napredak u oblasti *zdravstvene zaštite*.

Što se tiče *Carinske unije*, Turska je dostigla visok stepen usklađenosti. Ipak, usklađivanje nije gotovo kada su u pitanju zone slobodne trgovine, oslobađanje od carinskih naknada, borba protiv krivotvorene robe, te naknadno oslobađanje. Turska je također dostigla naprednu razinu kada je u pitanju usklađenost u oblasti *vanjskih odnosa*, ali ne i potpuno odgovarajuću sa stavovima EU u WTO i OECD.

Umjeren napredak je postignut u oblasti *finansijske kontrole*. Zakon o internoj kontroli javnih finansija se provodi, ali potrebno je usvojiti brojne izmjene i dopune u vezi sa internom kontrolom. Potrebne su stalne strukture koje će saradivati sa Evropskim uredom za suzbijanje prevara u cilju zaštite finansijskih interesa EU, te održavati kontakte sa odjelima Evropske komisije zaduženim za zaštitu eura od krivotvorenja. U oblasti *finansijskih i budžetskih odredbi*, nije bilo posebnog napretka.

Turska nastavlja usaglašavanje sa *Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom* EU. Turska doprinosi ESDP-u i teži većem sudjelovanju u njihovim aktivnostima. Ipak, Turska se protivi saradnji između EU i NATO-a, koja bi uključivala sve države članice EU.

Turska je poboljšala svoju pozitivnu ulogu u regionalnoj stabilnosti i imala je značajnu ulogu u poboljšanju odnosa među svojim regionalnim partnerima, posebno na Bliskom Istoku i Kavkazu. U toku sukoba u Gruziji, Turska je igrala mirotvornu ulogu i predložila je uspostavljanje "Platform za stabilnost i saradnju na Kavkazu". Posjeta turskog Predsjednika Armeniji označava novi ohrabrujući korak u bilateralnim odnosima i otvara perspektivu za normalizaciju odnosa. Međutim, Turska još uvijek drži granicu sa Armenijom zatvorenom.